

Baza ligjore

Në fushën e edukimit dhe kualifikimit profesional, traktatet e BE-së i caktojnë Unionit detyra në mbështetje të veprimtarive që kanë për qëllim zhvillimin e dimensionit europian në edukim, veçanërisht nëpërmjet mësimdhënies dhe përhapjes së gjuhëve të vendeve anëtare duke respektuar diversitetin kulturor dhe gjuhësor .

Karta e BE-së mbi të Drejtat Themelore, e miratuar në 2000, përmban detyrime për respektimin e diversitetit gjuhësor dhe parandalimin e diskriminimit prej gjuhës. Respekti për diversitetin gjuhësor është themelor ndër vlerat e BE-së. Institucionet e BE-së, marrin në konsideratë parimet e diversitetit gjuhësor në raport me qytetarët: çdo qytetar i Unionit ka të drejtë t'i shkruajë secilit prej institucioneve që u referohet neni 13 i Traktatit të BE-së, në një nga gjuhët e përmendura në nenin 55/1 të TBE dhe të marrë një përgjigje në po të njëjtën gjuhë.

Objektivat

Gjuhët janë një prioritet i rëndësishëm për BE-në, pasi përbëjnë pjesë integrale të identitetit tonë dhe shprehje e drejtpërdrejtë e kulturës. Në Europë, diversiteti gjuhësor është një fakt jetësor. Në një ndër themelime të BE-së “Të bashkuar në diversitet” aftësia për të komunikuar në disa gjuhë është një domosdoshmëri për individët, organizatat dhe kompanitë e ngjashme.

Qëllimi i politikave gjuhësore të Unionit është promovimi i mësimdhënies në BE dhe krijimi i një mjedisi miqësor për të gjitha gjuhët e vendeve anëtare. Kompetenca e zotërimit të gjuhëve të huaja është konsideruar si një ndër aftësitë bazë që të gjithë qytetarët e BE-së duhet të fitojnë në mënyrë që të përmirësojnë mundësitë e tyre të punësimit dhe të edukimit duke promovuar kështu edhe të drejtën e lëvizjes së personave. Në kuadër të politikave të edukimit dhe të kualifikimit profesional, objektivat e BE-së përfshijnë zotërimin e dy gjuhëve nga çdo qytetar, krahas gjuhës mëmë. Për të arritur këtë objektiv, fëmijëve u mësohen dy gjuhë të huaja në shkollë që në një moshë të re.

Fakte për Bashkimin European

Strategjia “Edukimi dhe trajnimi 2020” identifikon gjuhën si prioritet. Komunikimi në gjuhë të huaj është ndër prioritetet kryesore të nevojës për të përmirësuar kualitetin dhe efektivitetin e edukimit dhe trajnimit. Kjo përfshin meditim dhe të kuptuarit ndërkulturor. Politikat e edukimit në BE po drejtohen nga Strategjia Europiane 2020. Në këtë kontekst

aftësitë gjuhësore janë vendimtare për iniciativën “Agjenda për aftësitë e reja dhe punësimin”. Mbeten gjithashtu një kusht paraprak për mobilizimin dhe për iniciativën e re “Rinia në lëvizje”

Arritjet

A. Programet mbështetëse

1. Programi Erasmus +

Erasmus+, i cili nisi në Janar të 2014, është programi i ri i BE-së për Edukimin, Trajnimin, Rininë dhe Sportin për 2014-2020. Promovimi i të mësuarit dhe diversiteti gjuhësor janë ndër objektivat specifike të programit. Mbështetja gjuhësore ofrohet edhe online, e-learning është një formë që ofron disa avantazhe. Inkurajohet partneriteti strategjik në fushën e të mësuarit të gjuhës. Praktikrat e mira dhe inovacioni kanë për qëllim të promovojnë ndër të tjera aftësitë gjuhësore. Stimulohen gjithashtu partneritetet që organizojnë trajnime dhe aktivitete afatgjate në të mësuarit të stafeve apo punonjësve e rinj.

2. Programi “Europa Kreative”

Asistenca financiare për projektet e gjuhës është e disponueshme edhe në kuadër të programit “Europa Kreative” ku mbështetje ofrohet për përkthimin e librave dhe dorëshkrimeve nën programet e “sub - culture. “

3. Mbështetje të tjera

BE mbështet Qendrën Europiane për Gjuhët Moderne (ECML), një program 4-vjeçar misioni i të cilit është inkurajimi dhe promovimi i përsosmërisë dhe inovacionit në të mësuarit e gjuhës dhe ndihma për europianët në të mësuarit e gjuhës në mënyrë më efektive. Qëllimi kryesor i ECML është të ndihmojë shtetet anëtare të zbatojnë politikrat e të mësuarit të gjuhës.

BE ka adoptuar gjithashtu masa për ruajtjen dhe promovimin gjuhëve rajonale apo të minoriteteve. Një ndër këto masa është ngritja e Qendrës Europiane të Kërkimit dhe Multilingualizmin Mercator, e cila është pjesë e rrjetit të qendrave të specializuara të kërkimit dhe të dokumentimit të gjuhëve të rajon dhe të minoriteteve. Projekte të tjera janë hartuar në kuadër të gjuhëve rajonale dhe të minoriteteve.

B. Iniciativa të tjera të BE-së

1. Strategjia dhe planet e aksionit

Në 2003 Komisioni European miratoi një plan aksioni “Të promovuarit e të mësuarit të gjuhës dhe diversiteti linguistik”, plan i cili shtrihet në tre fusha kryesore: të mësuarit e e gjuhës; përmirësimi i të mësuarit të gjuhëve të huaja dhe të krijuarit e një mjedisi miqësor gjuhësor. Rezultatet e këtij plani u përmbledhën nga Komisioni në 2007 në një raport i cili shërbeu për marrjen e masave të mëtejshme në fushën e politikave multilingustike.

Më tej në 2008, Komisioni adoptoi një komunikatë të titulluar “Multilingualismi: një aset për Europën dhe angazhimet e përbashkëta” i cili përcaktoi një kuadër për politikën e BE-së në multilingualizëm dhe arriti të depërtonte në një gamë të gjerë të palëve të interesuara dhe rekomandoi bashkëpunimin e ngushtë mes tyre.

2. Rritja e ndërgjegjësimit për rëndësinë e gjuhëve të huaja

I inkurajuar nga suksesi i Vitit European të Gjuhëve (2001), BE dhe KiE vendosën të festonin 26 shtatorin si Ditën Europiane të Gjuhës. Kjo iniciativë është krijuar për të rritur ndërgjegjësimin mes qytetarëve për shumë gjuhë të folura në Europë dhe për ti inkurajuar në të mësuarit e tyre.

3. Vëzhgimi online për multilingualizmin

BE ka një edhe vëzhgues online për multilingualimin të quajtur Poliglotti4.eu. Ky projekt që promovon multilingualizmin në Europë, rezultoi efektiv pas diskutimeve për promovimin e tij nga Platforma e Shoqërisë Civile në BE mbi Multilingualizmin.

Roli i Parlamentit European

Në PE të gjitha gjuhët e Bashkimit European janë njësoj të rëndësishme: të gjithë dokumentet parlamentare janë të përkthyer në të gjitha gjuhët zyrtare të BE-së, çdo anëtar i Parlamentit European ka të drejtë të flasë në një nga gjuhët zyrtare. Më 19 nëntor 2013, PE adaptoi programet Erasmus + dhe Creative Europe . Nga ana tjetër, më 11 shtator 2013 PE miratoi një rezolutë për gjuhët e rrezikuara europiane dhe diversitetin gjuhësor në Bashkimin Evropian , duke i bërë thirrje Bashkimit European dhe shteteve anëtare të jenë më të vëmendshme ndaj kërcënimeve ekstreme që janë duke përjetuar shumë gjuhë europiane, të klasifikuara si të rrezikuara, dhe të angazhohen për mbrojtjen dhe promovimin e diversitetit unik të trashëgimisë gjuhësore dhe kulturore të Bashkimit.



Leksion 1

Bashkimi European- Hyrje e përgjithshme



- Kursi “Multilinguizmi, edukimi gjuhësor dhe dialogu ndërkulturor në BE” ofron një pasqyrë të historisë, vlerave dhe rëndësisë së studimit të Bashkimit Evropian.
- Ai jep njohuri mbi strukturën dhe politikat e BE-së. Në mënyrë të veçantë, ai mbulon aspektet kyçe të politikës gjuhësore dhe edukimit gjuhësor në një numër shtetesh anëtare të Bashkimit Evropian dhe shtete të tjera joanëtare, dhe analizon sfidat me të cilat përballet komuniteti evropian në zbatimin e politikave gjuhësore dhe arsimore.
- **Më konkretisht**, lënda analizon funksionet e institucioneve kyçe evropiane dhe shqyrton formimin dhe zbatimin praktik të mekanizmave mbrojtës për gjuhët zyrtare dhe jozyrtare brenda BE-së, me theks te gjuhët e pakicave dhe atyre autoktone. Për këtë qëllim, studentët do të kenë njohuri të thella rreth asaj çka BE-ja po bën për të promovuar shumëgjuhësinë, për të mbrojtur të drejtat gjuhësore të personave, për të luftuar diskriminimin ndaj njerëzve që i përkasin një pakice/grupi etnik si dhe respektimin e diversitetit kulturor, fetar dhe gjuhësor në Evropë.



- Kursi propozon një analizë të thellë të katër shtyllave qendrore të politikës gjuhësore të BE-së, që lidhen me planet gjuhësore të BE-së për të promovuar barazinë dhe përdorimin e gjuhëve evropiane si dhe mbrojtjen e gjuhëve të rrezikuara të Evropës; projektet evropiane për të rritur përfshirjen sociale të grupeve të pafavorizuara si dhe promovimin e të drejtave gjuhësore; iniciativa për të promovuar mësimin e të paktën dy gjuhëve të huaja nga qytetarët evropianë dhe promovimin e përkthimit dhe interpretimit si mjete bazë të komunikimit midis rajoneve evropiane.
- Një fokus i veçantë i kushtohet politikës së gjuhës shqipe/gjuhës së pakicave etj.



- E drejta komunitare bazohet në pjesën më të madhe në Traktatin e Themelimit të Komunitetit Europian, Traktatin e Bashkimit Europian dhe legjislacionin e nxjerrë nga :
 - ✓ Këshilli,
 - ✓ Parlamenti
 - ✓ Komisioni.
- E drejta nga praktika e deri tanishme gjyqësore (case law) e Gjykatës së Drejtësisë së Komuniteteve Europiane është gjithashtu e një rëndësie themelore dhe zë vend të madh në studimin e të drejtës së Komunitetit Europian.

E drejta europiane



- E drejta komunitare nuk ngre vetëm çështje që kanë rëndësi teorike por hedh dritë edhe mbi çështje praktike, sidomos ato që kanë të bëjnë me liritë e lëvizjes së personave dhe mallrave.
- Jo më kot, sot e Drejta Europiane është një nga lëndët e detyrueshme në pothuajse të gjithë fakultetet e Drejtësisë të mbarë kontinentit europian.

KRITERET DHE SISTEMI I VLERËSIMIT



1.	Vlerësimi i vazhdueshëm gjatë vitit	30 % e notës përfundimtare
2.	Vlerësimi përfundimtar:	70 % e notës përfundimtare

Notë	4	5	6	7	8	9	10
Pikë	0 - 40	41 - 50	51 - 60	61 - 70	71 - 80	81 - 90	91 - 100

Per cfare do flasim ?



- Krijimi i komunitetit evropian
- Natyra juridike (zhvillimi)
- AUE dhe realizimi i tregut te perbashket
- Traktati i Masstrichtit
- Funksonimi i BE
- Traktati i Amsterdamit (arritjet dhe mangesite)

Per çfare do flasim ?



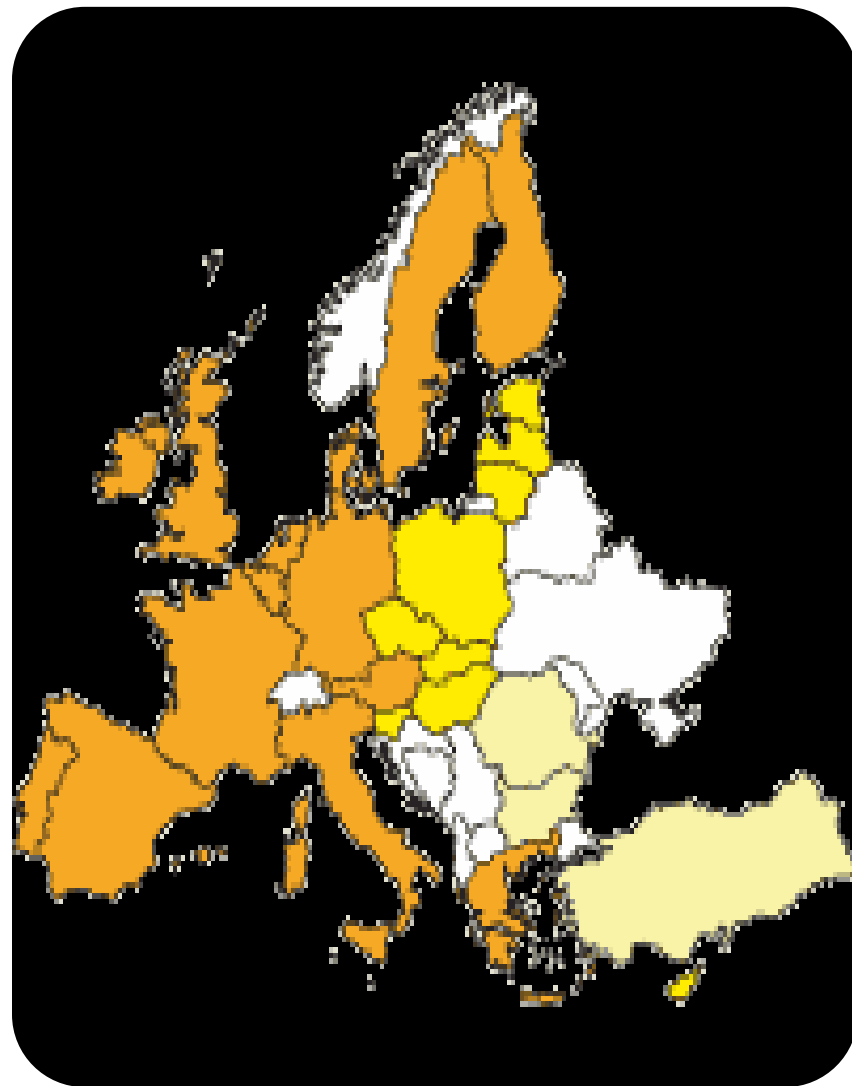
- Traktati i Nices. Reformat institucionale dhe Zgjerimi i BE
- Karta e te drejtave themelore te BE
- Traktati i Lisbonës.

Identiteti Evropian



- Nuk është i percaktuar vetëm nga e kaluara por dhe nga e ardhmja është gjithë në ndryshim e ndertim
- është pluralist
- Është e pasur me

“hije dhe drite”





- ❑ **Me te drejte komunitare kuptohet studimi juridik i bashkepunimit midis 6 vendeve te para themeluese te Evropes Perendimore**

(France, Gjermani, Itali, Belgjike, Hollande, Luksemburg).

- ❑ **Karakteristike e institucioneve te ketyre shteteve jane kompetencat e zgjeruara ne krahasim me kompetencat qe kane patur institucionet e tjera te ketyre shteteve ne forma te tjera bashkepunimi.**







- ***BE*** është një organizatë ndërkombëtare, pra një entitet juridik ndërkombëtar që përbehet nga shtetet anëtare.
- ***"organizatë sui generis"***, sepse ajo ka karakteristika të veçanta që e veçojnë atë nga organizata të tjera.



- **Normat, e te drejtes Evropiane i referohen nje rendi unik qe dallohet si nga rendi nderkombetare edhe nga rendet e brendshme te shteteve anetare , nje rend juridik qe ka karakter original.**
- **komunitetet paraqesin nje natyre te dyfishte dhe nje dyfishtesi organesh.**



Ndodh që të bëhet një dallim midis institucioneve nderkombetare që cilësohen si superkombetare dhe atyre që janë të tilla.

- Me *“Institucion superkombëtar”* kuptohet përgjithësisht ai që ka pushtet të marrë vendime të detyrueshme si për individët, organet, ndërmarrjet e veçanta, ashtu dhe për qeveritë e shteteve anëtare, vendime që zbatohen pavarësisht nga dëshira e qeverive.



“*Institucion superkombëtar*” kuptohet përgjithësisht ai që ka pushtet të marrë vendime të detyrueshme për:

individët,

organet,

ndërmarrjet e veçanta,

qeveritë e shteteve anëtare

“superkombetare” mund te krijoje keqkuptime, sepse mund te kuptohet si “supershtet”.



- Ne te vertete shtetet sot nuk kane hequr dore nga konceptimi klasik i sovranitetit. Kjo vlen edhe per shtetet antare te BE. (Franca)
- BE eshte subjekt i se drejtes nderkombetare, ka kompetenca per te perfunduar traktate si me shtetet e tjera si dhe me organizatat e institucionet nderkombetare.



Zhvillim i fundit - Traktati i Lisbones qe ka hyre ne fuqi me 1.12.2009.

Ky traktat i jep bashkimit kuadrin ligjor dhe instrumentet ligjore per tu pergjigjur kerkesave te qytetareve.

objektivi: nje rol me te madh per parlamentin evropian per tu dhene mundesi qytetareve qe zeri i tyre te degjohet me shume (evrope me demokratike).

Kësisoj lindin një sërë pyetjesh:



- Si mundi të formohej ky sistem?
- Përse ndryshon vazhdimisht ai?
- Cilat janë shkaqet e këtyre ndryshimeve?
- Ne na intereson gjithashtu të dimë se përse në disa faza të historisë së BE është shënuar një dinamikë dytësore, ndërkohë që gjatë zhvillimit të BE në faza të tjera është shpalosur një dinamikë, që të habit.

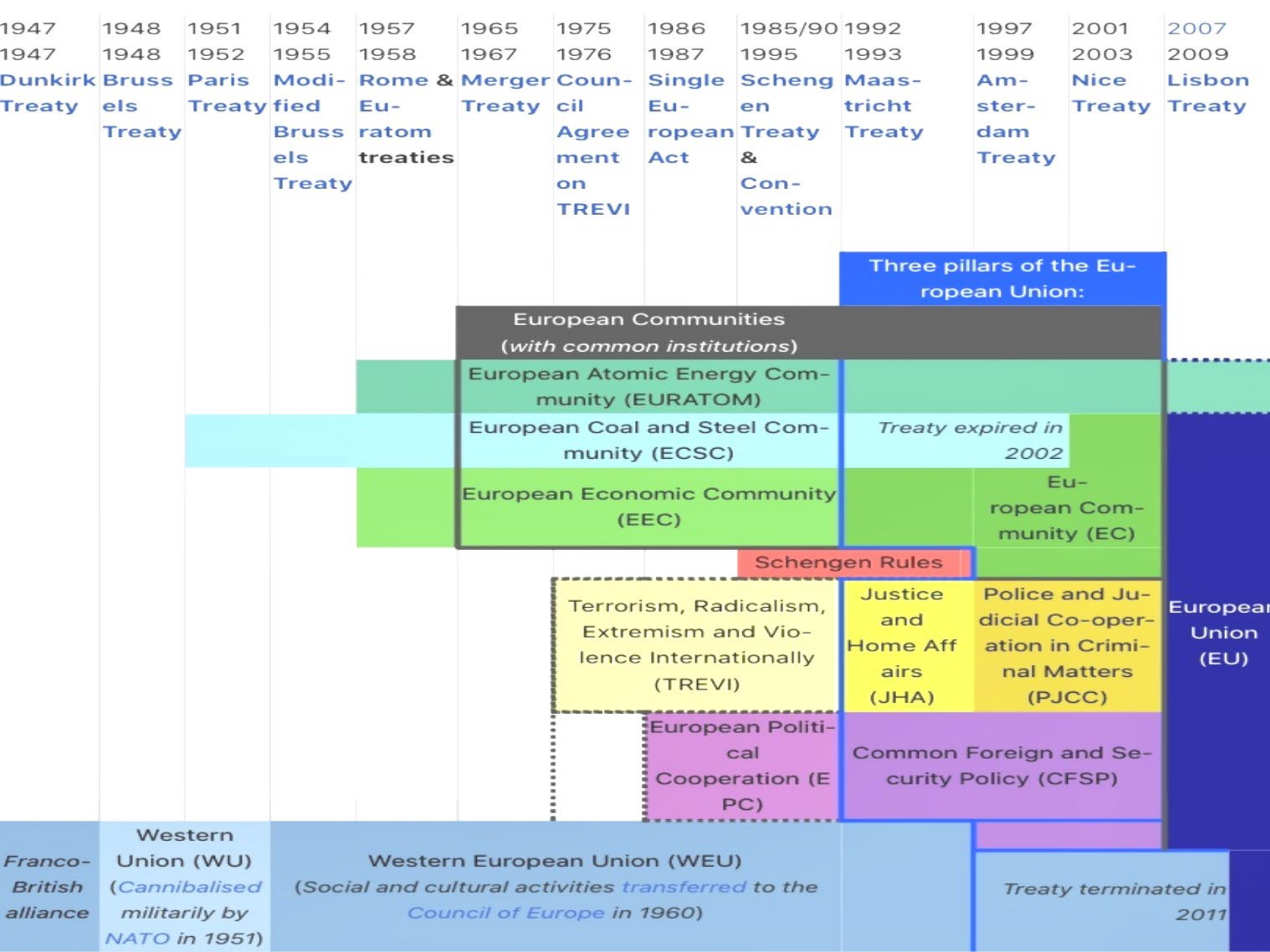


Kështu p.sh. pas Traktateve të Romës të vitit 1957 u deshën tre dekada, deri sa u arrit në Dokumentin e Njësuar Evropian të vitit 1987, i cili shënoi edhe rishikimin e parë të madh të Marrëveshjes.



Dhe menjëherë pas kësaj gjërat ecën papritur shumë shpejt, duke vijuar me rishikime të tjera të Marrëveshjes:

- 1993 Traktati i Mاستriht-it
- 1999 Traktati i Amsterdamit
- 2003 Traktati i Nisës
- 2004 Marrëveshja për Kushtetutën (2005 dështoi)
- 2009 Traktati i Lisbonës



Bashkimi European: 447,206,135 milion banore, 27 shtete





historiku



Origjina e idesë evropiane



- ❑ Një pjesë e madhe e studiuesve zhvillimit dhe aspektet historike për një BE e nisin vetëm pas luftës së dytë botërore;
- ❑ Ndërkaq, një pjesë e studiuesve të tjerë këtë çështje e vështrojnë shumë më herët dhe atë që nga koha e krijimit të shteteve – kombe (shekulli XVIII);

Origjina e idesë evropiane



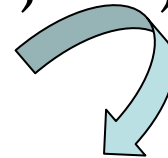
Realisht që nga shekulli XIX kanë filluar idetë për një Evropë të bashkuar ose për popujt e bashkuar të Evropës;

o Perandori Napoloni I. e proklamonte dëshirën e tij që të gjithë popujt e Evropës duhet të bëhen një popull – nëpërmjet të një bashkimi konfederal për të siguruar paqen e ekuilibruar ;






- Me kohë ideja evropiane filloi te zgjerohet dhe nga rrethi i ngushtë i mendimeve fillojë të rekrutohet si një LËVIZJE EVROPIANE;
- Lidhur me këto pretendime, ide, lëvizje dhe iniciativa të tjera u dalluam edhe shumë mendimtarë siç ishin Zhan Zhak Ruso – ja, Viktor Hygo – ja, etj të njohura si



PACIFIZMI EVROPIAN;



Në fundin e shekullit XIX idetë evropiane u përuruan dhe u ndanë në dy rryma;

Federaliste  **Konfederaliste;**



- Nocioni i integritimeve rajonale
- Integritet janë sot realitet i zhvillimeve aktuale botërore;
- Integritet gjithashtu janë edhe problem serioz i rendit të ri botëror;
- Bota në përgjithësi po shkon në drejtim të proceseve integruese globale ose rajonale;
- Kjo po shkaktohet nga ndërvarësia e shteteve, rajoneve dhe regjioneve;



Me integrim nënkuptohet procesi i lidhjes së dy ose më shumë shteteve të një rajoni të caktuar dhe atë në pikëpamje ose forme institucionale

Varësisht nga këto forma integrimet mund të jenë:



a)
Kulturor
e;

b)
Tregtare
/
Biznesor
e;

c)
Ekonomi
ke;

d)
Politike;

e)
Ushtarak
e; etj;



Fund



***Si u krijua Bashkimi
European...***



- ❑ Analizën e procesit të integritit evropian do ta fillojmë me Komunitetin Evropian për Qymyrin dhe Çelikun (KEQÇ) dhe me pyetjen:

❑ si u mbërrit deri këtu ?



- ❑ Një motiv tejet vendimtar ka qenë pa dyshim katastrofa e Luftës së Dytë Botërore, e cila në periudhën e pasluftës çoi në themelimin e disa organizatave, të cilat do të përjashtonin mundësinë e përsëritjes së saj dhe do të mundësonin *bashkëjetesën paqësore* të popujve, zhvillimin ekonomik, social e kulturor
- ❑ Jo me me akorde bilaterale por me kooperacion mes shteteve.



Nga pikepamja historike zhvillimi i komuniteteve evropiane i ka origjinat e menjehershme ne levizjen evropiane qe u afirmua pas fundit te Luftes se Dyte Boterore, e cila coi ne themelimin e *Keshillit te Evropes* (1949) si dhe te organizatave te tjera evropiane si Bashkimi Evropian Perendimor dhe Organizata per Bashkepunim Ekonomik Evropian, e shnderruar ne Organizaten per Bashkepunim Ekonomik Zhvillim.

Idea Federaliste



Për të gjitha organizatat ndërkombëtare dhe ato evropiane përmendur deri më tani ka qenë i përbashkët fakti, që në të gjitha rastet bëhej fjalë për forma të pastra *ndërshtetërore* të bashkëpunimit - megjithëse, referuar Këshillit të Evropës në Kongresin e Hagës ishin ngritur kërkesa tejet largpamëse nga të ashtuquajturit "Federalistë".

Idea Federaliste



Mbrojtësit e idesë së një shteti federal evropian, pra të një forme shumë më të gjerë bashkimi, filluan të kërkonin mundësi, që të paktën në disa fusha të caktuara, të arrinin një shkallë më të madhe integrimi, duke shpresuar që në këtë mënyrë të mbërrihej në një zgjerim në rritje të fushave të bashkëpunimit.

PLANI SCHUMAN





- **Pala franceze ofronte një mundësi konkrete zbatimi të një strategjie të tillë, e cila veç të tjerash ishte në përputhje me interesat kombëtare, pikërisht sektori i industrisë së qymyrit, hekurit dhe çelikut.**
- **Përmes bashkëpunimit në këtë fushë jo vetëm do të mundësohej zhvillimi i industrisë së rëndë gjermane por edhe do t'i jepeshin shtytja procesit të pajtimit gjermano-francez.**
- *Për këtë arsye, në maj 1950 Ministri i atëhershëm Francez për Punët e Jashtme, Robert Schuman, paraqiti një projekt për ngritjen e një autoriteti për kontrollin e prodhimit të qymyrit dhe çelikut në Republikën Federale dhe në Francë, të ashtuquajturin Planin Schuman.*



Që një muaj pas paraqitjes së këtij plani u thirr një konferencë qeveritare, e cila trajtoi propozimin e bërë, dhe pas pak kohësh, në prill 1951, në Paris u arrit që Marrëveshja mbi Themelimin e KEQÇ të nënshkruhej nga Franca, Republika Federale e Gjermanisë, Italia, Belgjika, Luksemburgu dhe Holanda.

Themelimi i KEQÇ



Franca

Republika
Federale e
Gjermanisë

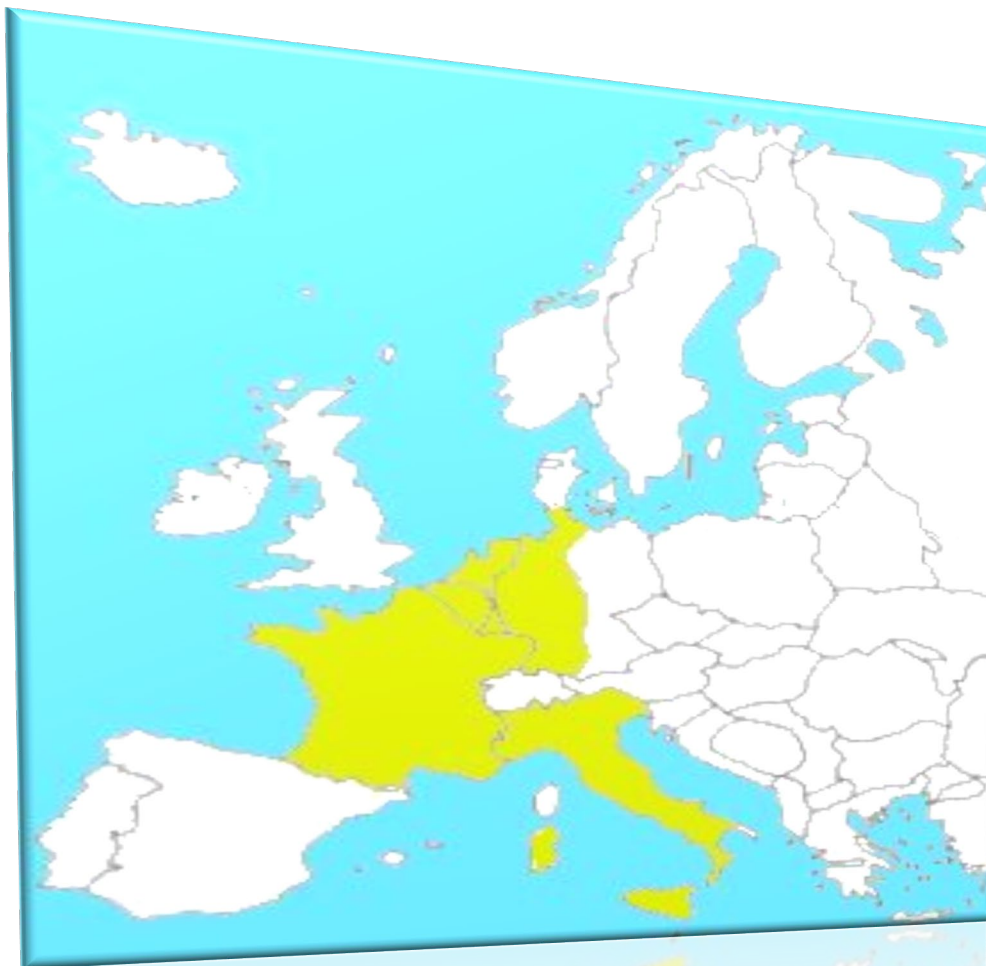
Italia

Belgjika

Luksemburgu

Holanda.

Komuniteti European 1951



Kush ish in “etërit e Evropës” ?



Idete e reja per nje periudhe te gjate prosperiteti....



Konrad Adenauer



Alcide De Gasperi



Winston Churchill



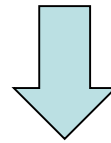
Robert Schuman



Jean Monnet



Por etermin e Evropes (Adenanauder, Schuman dhe Jean Monnet u perpoqen te realizonin forma bashkepunimi qe te pershkoinin tej nivelit nderqeveritar, te realizonin nje njesi me karakter federal nje lloj forme



“Shtetet e Bashkuara të Evropës”.

- Ne 9 maj 1950 ishte Ministri i jashtem Francez Schuman mbeshtetur ne idene e Monnet deklaroi se nje Evrope e bashkuar ishte themelore per paqen boterore dhe konkretisht ishte zhdukja e armiqesise se vjeter midis Frances dhe Gjermanise.



- Po te krijohej nje organizate si ajo qe parashikonte Schuman, pra qe t'i lejonte dy vendeve pjesemarrese qe te zbulonin shenjat e para te nje evolucioni te tille kjo mundesi e re do t'i jepte Frances nje qetesi te madhe.
- Pikerisht deklarata e papritur e Schuman ne nje konference shtypi coi ne negocimin e nje Traktati Themelues te Komunitetit Evropian te Qymyrit dhe Celikut (KEQC).
- Ky Komunitet hyri ne fuqi ne 25 Korrik 1952 dhe kishte si pale gjashte vende (France, Gjermani, Itali, Belgjike, Holande, Luksemburg).

Masat e marra?



Si mase e pare praktike per kete qellim ai propozoi te vihej i gjithe prodhimi franko gjerman i qymyrit dhe i celikut nen kontrollin e nje autoriteti te larte te unifikuar (plani Schuman) ne te cilin mund te benin pjese dhe vendet e tjera evropiane.

Masat e marra?



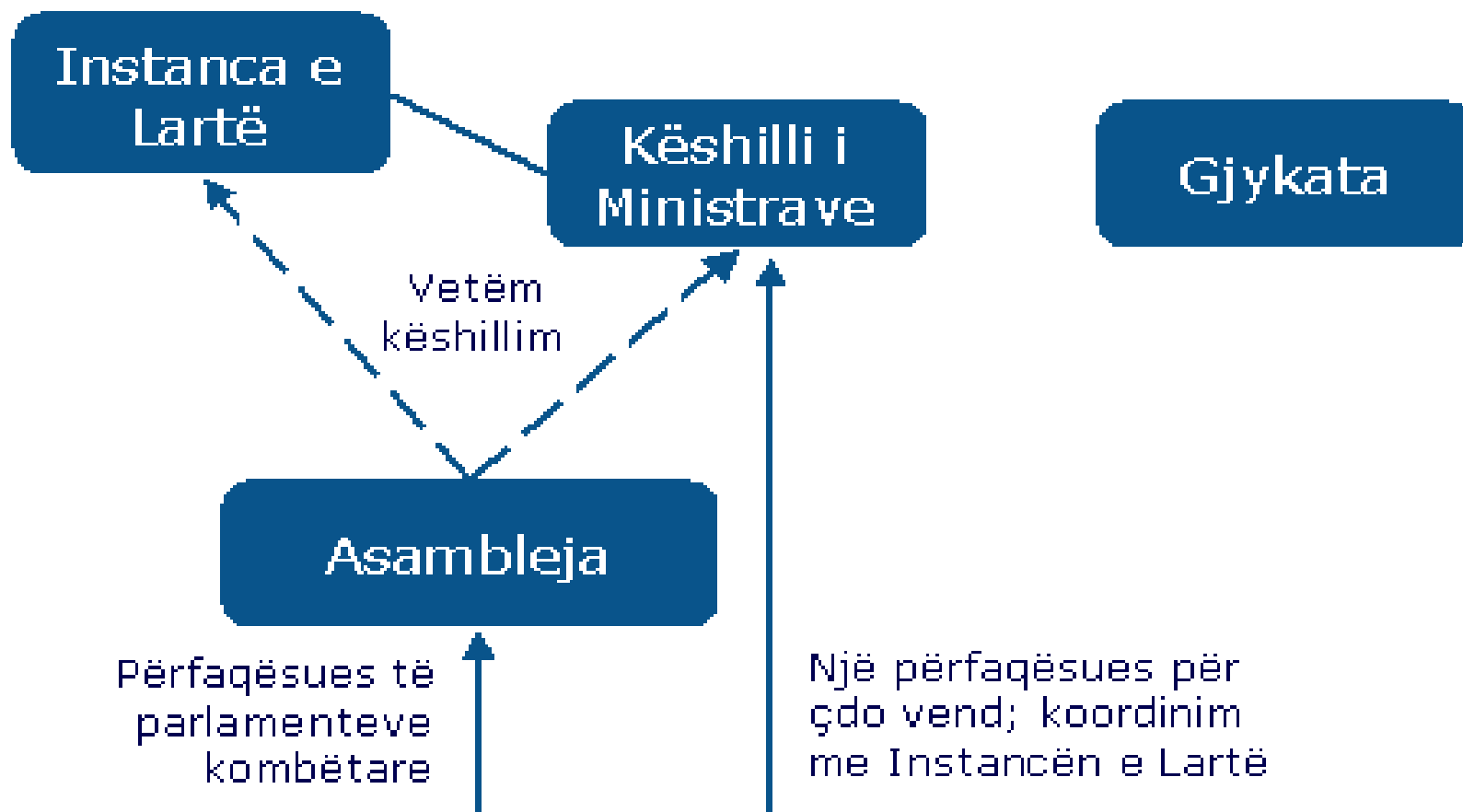
Arsyeja kryesore pervec qellimit te tregtise dhe te krijimit te ketij bordi ishte dhe detyra per te hequr dore nga pushteti ekzekutiv i kontrollit te shteteve te vecante dy nga lendet themelore te armatimeve.



- **Qe nga deklarata e Schuman , fillon nje rruge qe realizohet gradualisht.**
- **Obiektivat : te krijojne nje qeveri te perbashket qe te rregulloje tranzicionet industriale.**



Organet e KEQÇ



Shtetet anëtare: Belgjika, Gjermania, Franca, Italia, Luksemburgu, Hollanda



Komuniteti Evropian i Mbrojtjes, 1952 , me qellimin e vetem e fuqizoje mbrojtjen ushtarake.

Per organizimin e tij paraqitet idea e organizimit te KEQC.

Ky traktat nuk hyn kurre ne fuqi , pasi shume shtete si Franca firmosin por nuk ratifikojne.

Nga KEQÇ deri në themelimin e Komunitetit Evropian për Ekonominë (KEE)



- Pas dështimit të planeve ambicioze për themelimin e një Komuniteti Evropian për Mbrojtjen në vitin 1954 – dhe lidhur me këtë edhe të një Komuniteti Evropian Politik -, pra, për një bashkëpunim mbikombëtar në një sektor tejet politik dhe të ndjeshëm, lindi pyetja "Po tani"?
- Në këtë situatë qeveritë e shteteve të Beneluksit paraqitën propozime për hapa të mëtejshëm integrimi, të cilat do të përqendroheshin tanimë në fushën e ekonomisë.



- Propozimet e shteteve të Beneluksit u diskutuan nga Ministrat e Jashtëm të shteteve anëtare të KEQÇ në *Konferencën e Mesinës*, mbajtur në mesin e vitit 1955, dhe u pranuan në mënyrë shumë pozitive.
- Nën kryesinë e Ministrit të Jashtëm belg, Paul-Henri Spaak, u krijua një komision i përbërë nga përfaqësues qeverish, i cili duhej të hartonte një raport, dhe në këtë iniciativë u ftua edhe Britania e Madhe, e cila u tërhoq sërish në nëntor 1955, pasi, në gjykimin e saj, krijimi i një zone tregtie të lirë nuk kishte shanse realizimi.



- **paraqitur në prill 1956 ishte më pas baza për bisedimet, që u zhvilluan në pjesën tjetër të vitit dhe gjatë të cilave duhej të gjendej me shumë përpjekje një kompensim i drejtë interesash, veçanërisht mes Gjermanisë dhe Francës.**



- Por në përfundim të tyre u bë e mundur të bihej dakord, dhe për pasojë marrëveshjet në lidhje me themelimin e një Komuniteti Evropian për Ekonominë (KEE)
- si dhe të një Komuniteti Evropian për Çështjet Bërthamore (KEA) u nënshkruan në 25 mars 1957 në Romë – prej nga morën edhe emërtimin Traktatet e Romës — nga gjashtë shtetet anëtare të KEQÇ duke hyrë në fuqi më 1 janar 1958.

25 mars, 1957



**Traktati i Romës, një hap i parë drejt tregut të përbashkët
Gjashtë vendet e KEQC-së nënshkruajnë Traktatin e Romës
duke krijuar :**

- *Komunitetin Ekonomik Evropian (KEE)*
- *Komunitetin Evropian të Energjisë Atomike (Euratom).*

- ❑ **KEE synon të krijojë një treg të përbashkët, një bashkim doganash, plus lëvizje të lirë të kapitalit dhe punës.**
- ❑ **Për të kënaqur Francën, ai gjithashtu premtonte subvencione për fermerët.**
- ❑ **Synimi i Euratom-it është zhvillimi i përbashkët i energjisë bërthamore.**



1 janar, 1958



**KEE- fillon duke dominuar komunitetet e tjera evropiane
KEE - fillon punën dhe shpejt e vendos veten si më të
rëndësishmen e komuniteteve evropiane.**

- **Ajo ka një komision, një këshill ministrash dhe një asamble parlamentare këshilluese, anëtarët e së cilës vijnë nga parlamentet kombëtare.**
- **Në të njëjtën kohë krijohet Gjykata Evropiane e Drejtësisë për të interpretuar Traktatin e Romës dhe për të vendosur në mosmarrëveshjet lidhur me vendimet e Komunitetit.**

Elemente të Traktatit të KEE



Në plan të parë qëndronte objektivi i *ngritjes së një tregu të përbashkët*, që do të thoshte heqje e plotë e kufijve tregtarë midis vendeve pjesëmarrëse, ku ndër të tjera bënin pjesë – të detyrueshme për nga pikëpamja funksionale – një doganë e jashtme e përbashkët si dhe një politikë e përbashkët për tregtinë.



- **Pikërisht ky ishte edhe objekti i pjesës më të madhe të dispozitave të marrëveshjes.**
- **Shumë të përgjithshme mbetën përkundër kësaj informacionet dhe udhëzimet për koordinimin e politikës ekonomike dhe monetare si dhe në sektorë të tjerë, sikurse për shembull në politikën agrare, atë të qarkullimit rrugor apo aspekte të caktuara të politikës sociale.**



- Pra, nëse krahasojmë Marrëveshjen me kushtetutën e një sistemi kombëtar politik kemi të bëjmë me një situatë krejt ndryshe.
- Ndërsa në kushtetutat e sistemeve kombëtare politike nuk ka sqarime në lidhje me politika apo sektorë të veçantë, në Marrëveshjen e KEQÇ këto dispozita përbëjnë thelbin.
- Natyrisht kjo Marrëveshje përmban edhe dispozita klasike kushtetuese, dhe pikërisht në ato pika, ku bëhet fjalë për ngritjen e strukturës institucionale të Komunitetit të ri dhe për raportin e organeve me njëri-tjetrin.



- ❑ Si bazë për strukturimin e kuadrit institucional shërbeu Marrëveshja për KEQÇ, gjë që tregohet edhe në faktin e huazimit të emërtimeve të tre organeve (Këshilli i Ministrave, Asambleja dhe Gjykata).
- ❑ Në vend të Instancës së Lartë u ngrit një komision, i cili duhej të ishte iniciatori për politikën komunitare dhe zbatimin e saj, por që krahas kësaj kishte edhe disa kompetenca të tijat të pavarura.



- **Gjithsesi, përsa i përket raportit mes Komisionit dhe Këshillit të Ministrave – krahasuar me KEQÇ – konstatohet një *kalim i kompetencave drejt Këshillit, pra drejt shteteve anëtare.***



- **Përsa u përket faktorëve përcaktues të procesit të integritit, të cilat kanë interes për ne, kështu mund të thuhet, se mbresat e lëna menjëherë pas luftës dhe – lidhur me këtë – motivi kryesor i garantimit të paqes dalin më shumë në plan të dytë, ndërsa interesat e shteteve kombëtare kanë tendencën për të dalë në plan të parë.**
- **Kjo shihet, ndër të tjera, edhe në kalimin e sapopërmendur të kompetencave nga Komisioni drejt Këshillit të Ministrave, përfaqësisë së shteteve kombëtare në strukturën institucionale të KEE së sapokrijuar.**



3

ELEMENTE:

- **BASHKIMI
INSTITUCIONAL**
- **ZGJERIMI**
- **DEFICITI
DEMOCRATIK**



3 ELEMENTE:

- BASHKIMI INSTITUCIONAL:** procesi qe bashkon organizmat ne nje te vetem.
- ZGJERIMI** i sa me shume shteteve ,(me shume se 6) dhe zgjerimi i kompetencave (tregu i perbashket dhe aspekte ekonomike).
- DEFICITI DEMOCRATIK,** - drejtperdrejte i qytetareve .

Mars 2020



Fund



Leksion 3

Projekti European



BE bën pjesë në *projektet* më të rëndësishme të *paqes* në gjithë historinë.

- Pas luftrash të panumërta, brenda një periudhe shumë të shkurtër kohore, u arrit, që në kontinentin e vogël të vendosesh paqja përmes integritimit.
- Ata, që dikur ishin armiq, bashkëpunojnë tani ngushtë me njëri tjetrin në pothuaj të gjitha fushat.
- Konfliktet zgjidhen me anë bisedimesh.
- Kjo është një arsye, që BE ka gjetur në mbarë botën vlerësimin e një *shembulli* për bashkëpunimin rajonal dhe të modelit për politikën e shekullit XXI.

Probleme në përcëimin e BE



- ❑ ***Kompleksiteti*** i sistemit të BE është me siguri një arsye kyçe,
- ❑ ***BE ndryshon vazhdimisht.***
- ❑ ***BE është krejt ndryshe*** nga gjithçka tjetër, që ne njohim.
 - nuk është as një organizatë ndërkombëtare "normale", as nuk funksionon si sistemi ynë politik kombëtar.

→ **" SUI GENERIS "**

Cilat jane Simbolet e BE ?



FLAMURI EVROPIAN



HIMNI I EVROPES
Sinfonia e 9
E Beethoven



FESTA E BASHKIMIT , 9 MAJ



MOTOJA : TE BASHKUAR NE DIVERSITET



E drejta e Bashkimit europian është
tërësia e normave që disiplinon raportet
mes **institucioneve komunitare**, mes
Shteteve anëtare dhe **individëve**,
personave fizik dhe juridik.



Këto norma kanë origjinë qoftë:

- I. **ndërkombëtare** (traktatet themelore të Komuniteteve me plotësimet dhe modifikimet e më passhme),
- II. qoftë **komunitare** (aktet e institucioneve komunitare),
- III. qoftë edhe **kombëtare** (masat legislative dhe administrative të Shteteve anëtare për të realizuar sistemin juridik komunitar).



- Vecoria specifike e eksperiences komunitare në krahasim me *organizatat e zakonshme ndërkombëtare* mund të kuptohet nga të paktën katër pika themelore;
- **1.** *përdorimi i rregullit të maxhorances në shumë raste votimi në brendi të Këshillit të ministrave* (në organizatat ndërkombëtare është në fuqi rregulli i unanimitetit).
- **2.** *aplikueshmëria e drejtpërdrejt në Shtetet Anëtare e shumë akteve të paraqitura nga institucionet komunitare* (aktet e organizatave ndërkombëtare normalisht duhet të përvetësohen një nga një në brendi të Anëtarëve të saj).

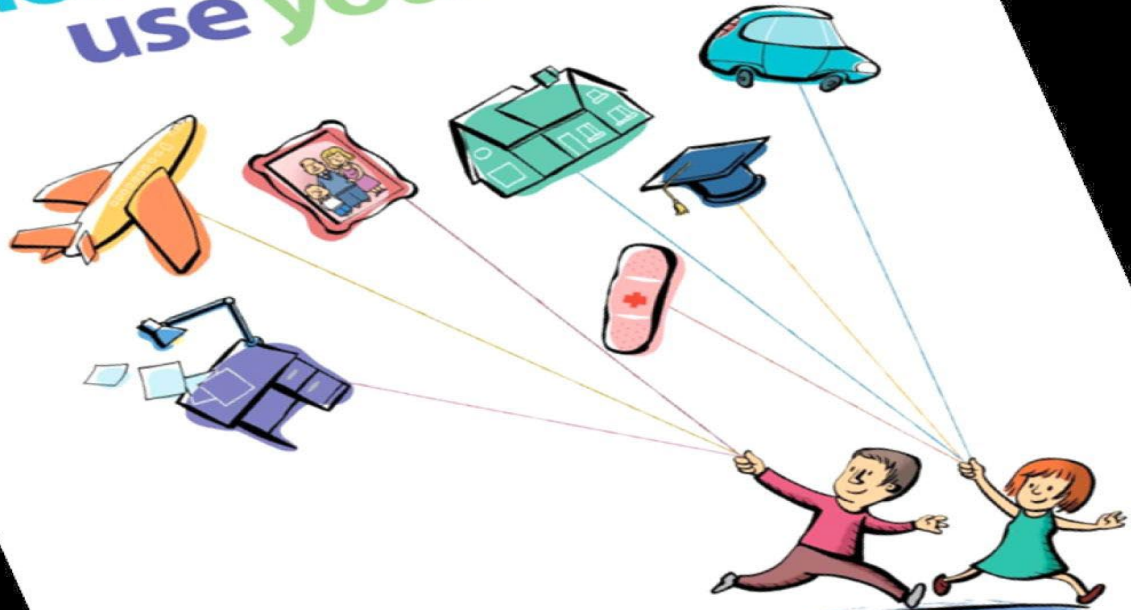


- **3.** *Parësia e së drejtës komunitare mbi normat shtetërore qoftë ato paraardhëse qoftë pasardhëse* (si rregull, normat e organizatave ndërkombëtare të përvetësuara në brendi të rregulloreve nacionale i nënshtrohen principit të vazhdimësisë së ligjeve në kohë kështu pra kanë epërsi mbi normat shtetërore të mëparshme por jo mbi ato pasardhëse).
- **4.** *Kontrolli i juridiksionit i plotë dhe efektiv, i aktivueshëm edhe nga personat fizik dhe juridik* (në pjesën më të madhe të organizatave ndërkombëtare të zakonshme vetëm Shtetet mund të aktivizojnë procedurën e kontrollimit të së drejtës).



- Megjithatë vetëm në 1950 u zhvilluan iniciativat e para të drejtpërdrejta për krijimin e një organizate europiane jo më ndërkombëtare të zakonshme por *Mbikombëtare*, në të cilën kooperimi politik të barabartë mes Anëtarëve zëvendësohet me një *Integrim* të vërtet.
- Më 9 maj 1950 ministri i jashtëm Francez Shuman propozoi krijimin e një tregu të përbashkët të karbonit dhe celikut mes Francës dhe Gjermanisë, të hapur edhe ndaj Vendeve të tjera europiane, të administruar nga një autoritet i përbashkët me kompetenca të kufizuara por depërtuese.
- Deklarata Shuman, e përpunuar nga asistentii tij Jean Monnet, bazohej mbi dy parime *të mbikombëtaritetit* dhe *të integrimit*.

**know your rights
use your rights**



9 may europe day

Go to europa.eu/youreurope or call Europe Direct 00 800 6 7 8 9 10 11



European Union

© 2011 European Union

Të bashkuar në diversitet (në Maltë)



MAC IVER STREET
TRIQ MAC IVER

“ Traktaktit themelor të Komunitetit europian të karbonit dhe të celikut ”

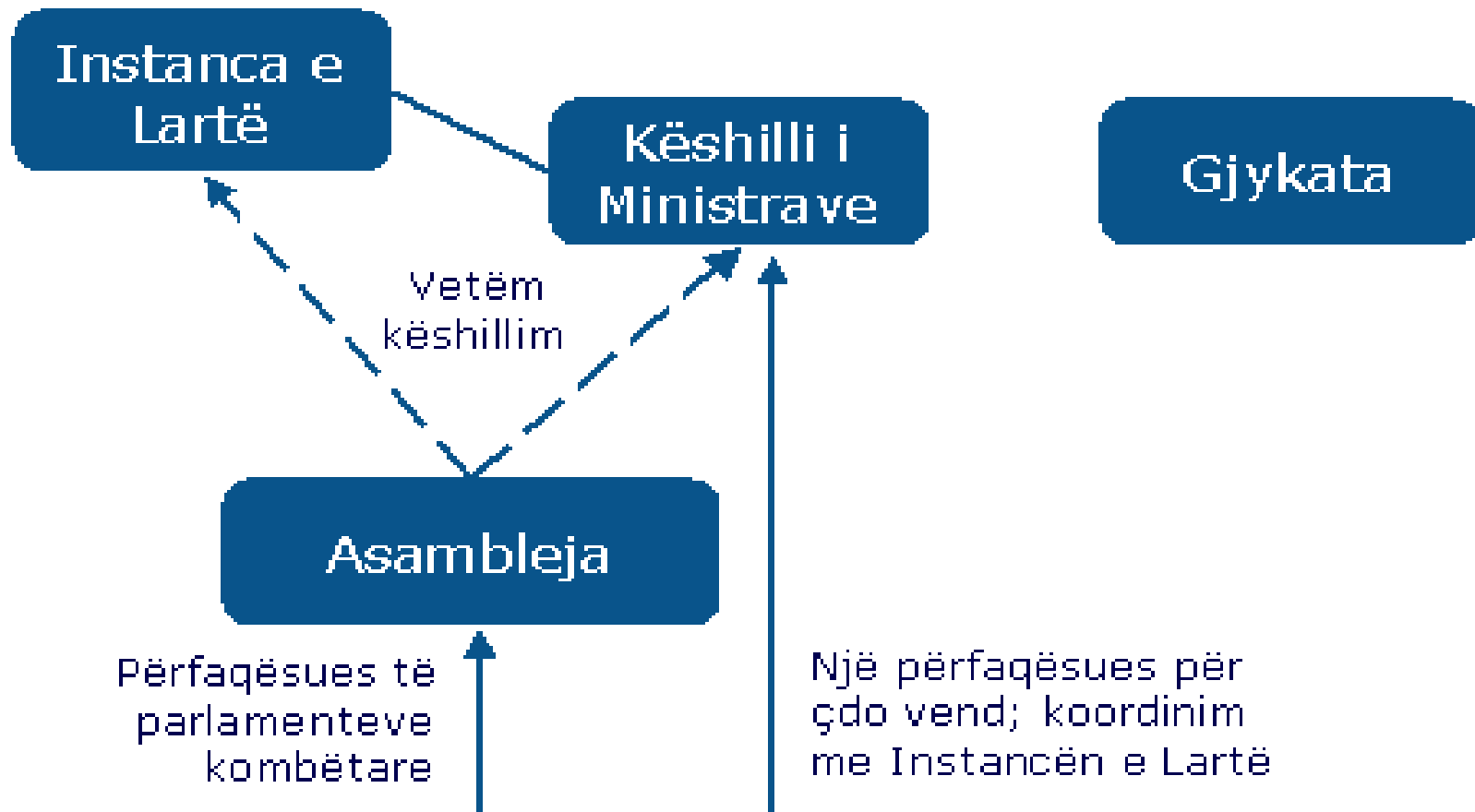


Nënshkrimin më 18 prill 1951 në Paris të “ *Traktaktit themelor të Komunitetit europian të karbonit dhe të celikut* ” (Traktakti KEQC), të formuar nga një Hyrje dhe nga **100 nene**.

- ✚ **KEQC** paraqiste një strukturë institucionale të përbërë nga një **Autoritet të Lartë** (që kishte si detyrë zbatimin e qëllimeve të Traktaktit KEQC);
- ✚ **Asamble të Përbashkët** (të përbërë nga përfaqësues të popujve të Shteteve Anëtare, d.m.th të deleguar nga Parlamentet kombëtare);
- ✚ **Këshill të Ministrave** (të formuar nga përfaqësuesit e Qeverive kombëtare);
- ✚ **një Gjykatë** (me detyrë sigurimin e respektimit të së drejtës në interpretimin dhe aplikimin e normave të Traktatit dhe të akteve derivate).



Organet e KEQÇ



Shtetet anëtare: Belgjika, Gjermania, Franca, Italia, Luksemburgu, Hollanda



- - elementi i *integritetit* jepej nga krijimi i një **tregu të përbashkët** të karbonit dhe të celikut, në të cilin ishte i ndaluar ushtrimi i një konkurrence të pandershme dhe cdo formë diskriminimi e bazuar mbi *kombësinë* duke iu referuar veprimtarisë së fuqisë punëtore në industritë e karbonit dhe të celikut brenda kufijve të KEQC.
- Pas pak krijimit të KEQC u soll në vëmendjen e Shteteve europiane i ashtuquajhuri **Plani Pleven** që propozonte krijimin e një “ *Komuniteti europian mbrojtjeje*” (KEM).

“Komuniteti europian mbrojtjeje”



- KEM kërkonte të organizonte një *Ushtri Europiane* nën një autoritet të vetëm mbikombëtar, me qëllim kontrollin dhe drejtimin e riarmatosjes së afërme Gjermane.
- Megjithatë Traktati KEM , i nënshkruar në Paris në 27 maj 1952, nuk hyri kurrë në fuqi për shkak të kundërshtimit të Parlamentit francez.
- Nuk u realizua as projekti i statutit të “ Komunitetit politik europian “, i cili duhej të përvetësonte KEQC dhe KEM duke koordinuar politikën e jashtme të Shteteve anëtare.



- Pasi qëndroi disa vjet i ngrirë, procesi europeist mori fuqi në **Konferencën e Mesinës të 3-4 qershorit 1955**, në të cilën u evidentua nevoja e integritit të sektorëve të tjerë ekonomik dhe e përcaktimit të bazave për një treg të përbashkët europian më të përgjithshëm.
- Konferenca delegoi një Komisioni ekspertësh për të hartuar projekte konkrete.



- Komisioni punoi pra për krijimin e dy Traktateve të reja, atë më sektorial të **energjisë atomike** dhe atë më të përgjithshëm të **Komunitetit ekonomik evropian**.
- Këto dy Traktakte u paraqitën në Konferencën e **Romës së 25 marsit 1957** dhe paraqisnin të njëjtat karakteristika të mbikombëtaritetit dhe të integritetit të KEQC.



- Në plan të parë qëndronte objektivi i *ngritjes së një tregu të përbashkët*, që do të thoshte heqje e plotë e kufijve tregtarë midis vendeve pjesëmarrëse, ku ndër të tjera bënin pjesë
 - të detyrueshme për nga pikëpamja funksionale
 - një doganë e jashtme e përbashkët si dhe një politikë e përbashkët për tregtinë.
- Pikërisht ky ishte edhe objekti i pjesës më të madhe të dispozitave të marrëveshjes.



- Nga pikpamja strukturore tri Komunitetet patën në fillim institucione të paktën pjesërisht të ndara.
- Të përbashkëta ishin Gjykata dhe Asambleja (e quajtur më vonë Parlamenti europian), ndërsa Autoriteti i Lartë KEQC ishte i ndarë nga Komisioni KEE dhe nga Komisioni Euratom dhe nga Këshillat e ndryshme të ministrave.
- Në 1967, sidoqoftë, hyri në fuqi “*Traktati i shkrirjes së ekzekutiveve*” i 1965 me parashikimin e një Këshilli të vetëm ministrash dhe përvetësimin (jo funksional por fizik) të Autoritetit të Lartë në Komisionin unik.



- ❑ Në dhjetëvjeçarin nga 1957 në 1967 aktiviteti i Komuniteteve ka qënë i drejtuar kryesisht drejt realizimit të tregut të përbashkët, me shfuqizimin e kufijve doganor nga korriku 1986.

- ❑ Nga mesi i viteve gjashtëdhjetë u hodhën bazat për një konvergjencë (përkim) më të theksuar të ekonomive dhe për bashkimin monetary me anë të krijimit të *Sistemit Monetar European*.

- ❑ Në 1979 u vendos votimi i përgjithshëm dhe i drejtpërdrejtë i Parlamentit europian.



Le të fillojmë me tendencat mbikombëtare të këtij segmenti kohor, dhe këtu ka faktikisht një sërë të tilla për tu përmendur:

- Ngritja e **institucioneve të përbashkëta** për tre komunitetet ekzistuese (KEA, KEQÇ dhe KEE) përmes të ashtuquajturës marrëveshje fuzioni, e cila u ratifikua në vitin 1965 dhe hyri në fuqi në vitin 1967.
- Zëvendësimi i kontributeve financiare të shteteve anëtare përmes pajisjes së komunitetit me një buxhet të vetin, sipas vendimit të Këshillit në vitin 1970.
- Ngritja e Zyrës Evropiane të Revizionimit si dhe kalimi i kompetencave të përforcuara buxhetore Parlamentit Evropian (PE) përmes të të ashtuquajturit „Traktatit të Brukselit“ të vitit 1975.
- Aplikimi i zgjedhjeve të drejtpërdrejta për Parlamentin Evropian, vendim ky që u mor në vitin 1976. Zgjedhjet e para direkte u zhvilluan në vitin 1979.

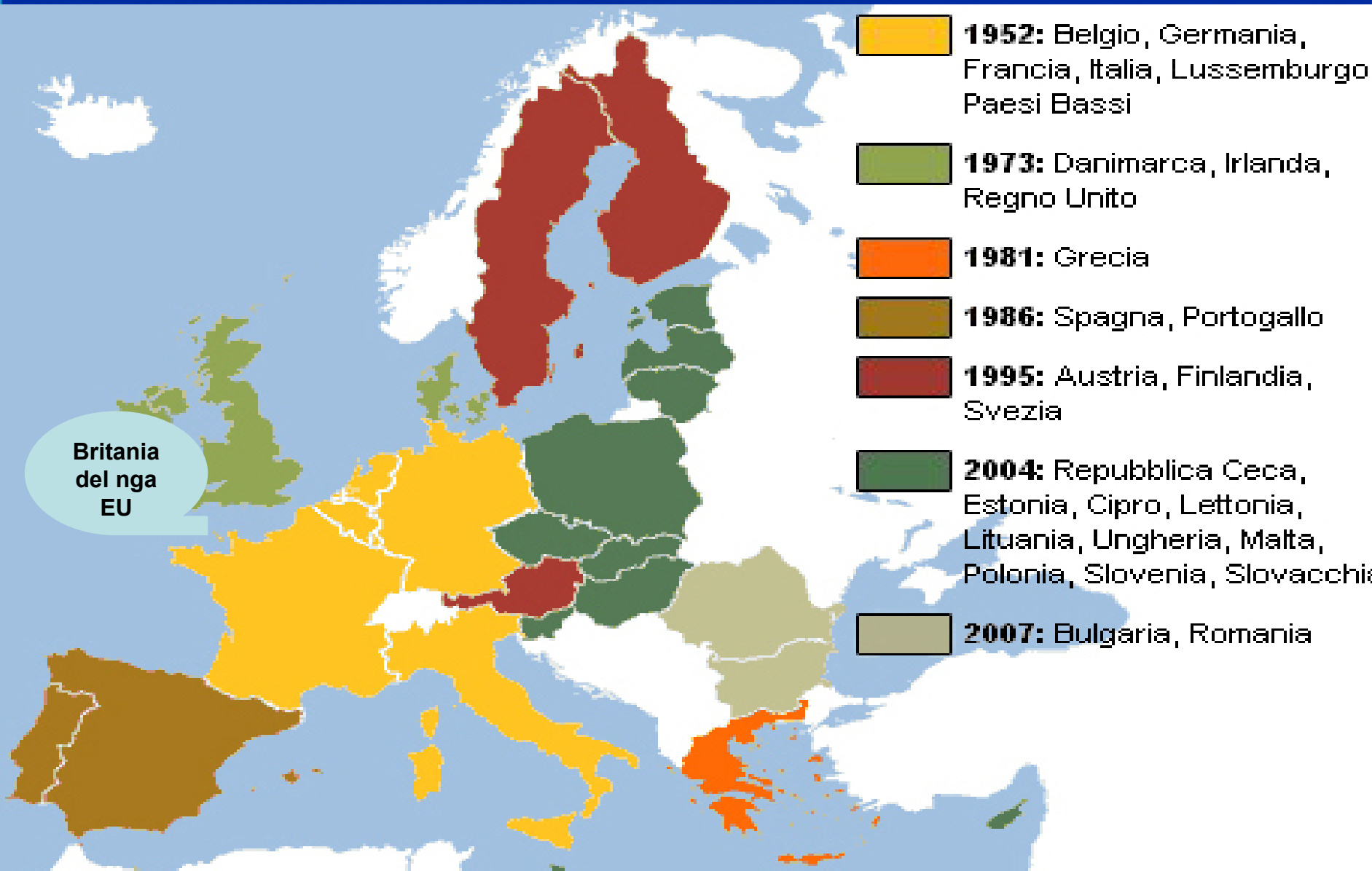
ETAPAT E ZGJERIMIT



- **Traktati i Romes** themelues i KEE- 25.3.1957 (firmosur nga 6 Shtete: Belgjike, France, Gjermani, Itali, Lusemburg, Vende te Uleta)
- **1973: 6 + 3:** Britania e Madhe, Danimarka, Irlanda
- **1981: 9 + 1:** Greqia
- **1986: 10 + 2:** Spanja , Portogali
- **1992:** akordi mes KEE dhe shteteve te . EFTA -se (European Free Trade Association) **5:** Austria, Finlanda, Suedia, Norvegjia, Irlanda
- **1995: 12 + 3:** Suedi , Finlanda, Austria
- **2004: 15 + 10:** Cipro, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, Rep. Ceke, Sllovenia, Slovakia, hungaria
- **2007: 25+ 2:** Bullgaria, Romania.
- **1 Korrik 2013 Kroacia**
- Sot BE, e kushtetuar nga 1 nentori i 1993 me firmen e traktatit te Maastricht (shkurt 1992), aderojne

28 SHTETE ANETARE. (Britania!!! Del tashme 27 anëtare)

1 Korrik 2013 KROACIA Shteti i 28





Traktatet , baze per nje kooperim demokratik dhe te bazuar mbi te drejten



1952
KEQC

1958

Traktati i Romes:
Komuniteti ekonomik evropian
komuniteti evropian I energjise
atomike
(EURATOM)

2009

Traktati i Lisbonës

1987

AUE:
lind tregu i perbashket

2003

Traktati i Nices

1999

Traktati i Amsterdami

1993

Traktati mbi bashkimin evropian
– Maastricht



Presidentja e Komisionit Evropian miratoi traktatin e Marrëveshjes së Tërheqjes midis Britanisë dhe BE (31 Janar zyrtarisht jashtë)



KE rekomandon hapjen e negociatave të Shqipërisë me Bashkimin European 24 Mars 2020





Leksion 4

Traktatet dhe AUE

vazhdon...

Traktatet



Viti	Traktati	Komente
1952	Traktati themelues i Komunitetit Evropian të Karbonit dhe Çelikut	- Themelohet Komuniteti Evropian i Karbonit dhe Çelikut (ECSC)
1957	Traktati i Romës (njihet edhe si Traktati i BE-së)	- Themelohet KEE-ja dhe Euratom - Nënshkruhet Traktati themelues i Komunitetit Evropian të Energjisë Atomike, njëkohësisht më atë themelues të Komunitetit Ekonomik Evropian dhe që të dy bashkë njihen si Traktatet e Romës
1965	Traktati i Bashkimit	- Krijohet një Komision dhe një Këshill i Vetëm për të tre Komunitetet Evropiane
1987	Akti Unik Evropian (AUE)	- Bëhen përshtatje më Traktatin e KE-së me qëllim arritjen e Tregut të Brendshëm



Traktati mbi Bashkimin Evropian (njihet edhe si Traktati i Mاستrihtit)

1993

- Krijohet Bashkimi Evropian
- Traktati i Mاستrihtit ndryshoi emrin nga Komuniteti Ekonomik Evropian në Komunitet Evropiane.
- Miratohen forma të reja bashkëpunimi midis qeverive të Shteteve Anëtare mbi politikën e jashtme dhe të sigurisë dhe në fushën e “çështjeve të brendshme dhe drejtësisë”.
- Me shtimin e këtij bashkëpunimi ndër- qeveritar, Traktati i Mاستrihtit krijon një strukturë të re me tre shtylla, si në aspektin politik edhe ekonomik. Ky është Bashkimi Evropian (BE).

Traktati i Amsterdamit

1999

- Ndryshohen dhe rinumërtohen traktatet e BE-së dhe të KE-së

Traktati i Nicës

2003

- Pas zgjerimit në 25 Shtete Anëtare, reformohen institucionet me qëllim që Bashkimi të mund të funksionojë në mënyrë eficiente.
- Traktati i Nicës, Traktati i Bashkimit Evropian dhe Traktati i Romës bashkohen në një instrument të vetëm të konsoliduar.

Traktati i Lisbonës

2007

- Ky traktat e bën BE-në:
 - Më eficiente: procese më të thjeshta, president i përhershëm i Këshillit
 - Më demokratike: rol më të përforcuar për Parlamentin Evropian dhe parlamentet kombëtare, “Iniciativa e Qytetarëve”, Kapitulli i të Drejtave Themelore
 - Më transparente: qartëson rolet përkatëse, akses publik më të gjerë në dokumentacion dhe në takime
 - Më të bashkuar në arenën botërore: Përfaqësuesi i Lartë për Politikën e Jashtme
 - Më të sigurt: Mundësi të reja për të luftuar terrorizmin, ndryshimet klimaterike, dhe sigurimin e energjisë



Le të vijmë në fushën e dytë të tensioneve - zgjerimi kundrejt thellimit - dhe këtu të përmendim fillimisht rrjedhën e ngjarjeve.

Zgjerimi në tre hapa:

- Zgjerimi verior me Danimarkën, Irlandën dhe Mbretërinë e Bashkuar (1973) .
- Zgjerimi jugor (I) me Greqinë (1981).
- Zgjerimi jugor (II) me Spanjën dhe Portugalinë (1986).



- ❑ Pra në më pak se 30 vjet Komuniteti mundi saktësisht të dyfishonte numrin fillestar të anëtarëve të tij.

- ❑ - raundet e zgjerimit shoqëroheshin gjithnjë edhe me zgjerimin dhe thellimin e bashkëpunimit.

- ❑ Kështu, për shembull, raundi i zgjerimit të vitit 1973 dha impulse vendimtare për institucionalizimin e BPE, ndërsa zgjerimet në dimensionin jugor përçuan, ndër të tjera, impulse të rëndësishme për *zyrtarizimin dhe zgjerimin e politikës rajonale.*

1961



- ❑ Britania, Danimarka dhe Irlanda bëjnë kërkesë për anëtarësi në KEE
- ❑ Vendimi i Britanisë për të bërë kërkesë për anëtarësi në KEE u mor nga qeveria konservatore e Harold Macmillan-it.
- ❑ Ajo nuk u pranua nga presidenti francez Charles de Gaulle, i cili e konsideronte atë si një kërcënim ndaj synimit të tij për ta përdorur KEE për të forcuar zërin e Francës në politikën ndërkombëtare.
- ❑ Ai ishte gjithashtu i shqetësuar nga lidhjet e ngushta të Britanisë me SHBA-në

14 janar, 1963



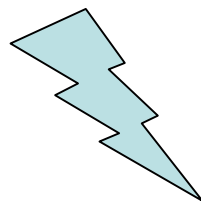
Presidenti francez De Gaulle vë veton kundër anëtarësisë së Britanisë

Udhëheqësi nacionalist i Francës, Charles de Gaulle, nuk pranoi të mbështeste kërkesën e Britanisë për anëtarësi në KEE duke thënë se qeverisë britanike i mungonte angazhimi për integrim evropian.

- **PPB- produktet franceze ne nje treg te gjere ne KE, duke garantuar cmime te larta te produkteve bujqesore panvarsisht nga cmimet e uleta ne tregun bujqesor dhe subvencionimin e eksporteve per tepricat e prodhimit jashte KE.**



- **Britania --- propozonte nje zone evropiane te te tregtise se lire, qe te zevendesonte KE**



kercenim per deshtimin e
PPB
anglia i shmangej cdo
forme te integritit
ekonomik

- **1965 karrigeja bosh
financimet e PPB nga kontributet kombetare**

1 janar, 1973



- **Britania, Danimarka dhe Irlanda futen në Komunitetin Evropian**
Këto tre vënde dhe Norvegjia nuk u anëtarësuan dhjetë vjet më parë për shkak të vetos së gjeneralit De Gaulle kundër anëtarësisë së Britanisë.
- Këtë herë të gjithë nënshkruajnë një traktat anëtarësimi në vitin 1972, por norvegjezët e kundërshtuan atë në një referendum po atë vit.
- Danimarka dhe Irlanda zhvilluan referendume të suksesshme.

1 mars, 1979



Me SME-në fillon rruga drejt euros

Sistemi Monetar Evropian (SME) futi njësinë monetare evropiane, Ecu, dhe Mekanizmin e Kursit të Shkëmbimit (ERM).

- Ecu-ja, një njësi për buxhetin e brendshëm të komunitetit, merr gjithashtu edhe disa karakteristika të monedhës së vërtetë, ndërsa përdoret për çeqet e udhëtimit dhe depozitat bankare.
- ERM-ja i jep monedhave kombëtare një kurs shkëmbimi të shprehur në Ecu.
- Të gjitha vendet anëtare të BE-së futen në këtë sistem, përveç Britanisë.



- **10 janar, 1981**

Greqia bëhet anëtarja e 10 i KEE

1 janar, 1985

Jacques Delors bëhet presidenti i Komisionit Evropian

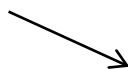
Jacques Delors propozon që Komuniteti Evropian duhet që, deri në fund të vitit 1992, të eliminojë një numër barrierash ndaj tregtisë së lirë dhe lëvizjes së lirë të kapitaleve dhe punës duke krijuar një *"treg të vetëm"*.

- **Delors beson se programi i tregut të vetëm do të ringjallë procesin e integritit evropian duke kaluar nga fusha ekonomike në atë politike.**
- **Kjo shihet si një domosdoshmëri nëse do të duhet që Evropa të konkurojë me SHBA-në.**



- **1 janar, 1986**

Portugalia dhe Spanja futen në KEE dhe krijohet flamuri Evropian



- **1 korrik, 1987**

Hyn në fuqi Akti i Vetëm Evropian (AUE)

- modifikon Traktatin e Romës dyke synuar të përfundojë formimin e një tregu të përbashkët që ishte filluar me traktatin e mëparshëm.
- Ajo eliminon vetot kombëtare në një numër fushash që lidhen me tregun e vetëm, rrit kompetencat legislative të Parlamentit Evropian dhe merr angazhimin e parë nga vendet anëtare për të krijuar një "Bashkim Evropian"

Nga Akti Unik Evropian te Traktati I Maastricht



Viti 1985 ishte problematik per Evropën se kishte kaluar kriza te medha si moskonvertueshmeria e dollarit dhe rritja e cmimit te naftes.



- ❑ Komisioni KEE 1985 drejtohej nga francezi *Jacques Delores*, ne ate kohe botoi nje Liber te Bardhe,
- ❑ Nga nis faza e *integrimit* “*pozitiv*” me parashikimin sektorëve të rinj të ndërhyrjes komunitare *si ambienti, transporti, energjia, telekomunikimi* dhe obiekivi ambicioz i kohezionit (lidhjes) ekonomik dhe social
 - nje projekt global I cili parashikonte:
 - **A)** ne pjesen e tij te pare *heqjen e barrierave fizike ne pikat kufitare, tek kontrollet e emigracionit, ne pasaporta, ne kontrollet e bagazheve.*



- **B)** ne pjesen e dyte heqjen e *barrierave teknike* pra mallrat, *njerezit dhe kompanite tregtare duhet te levizin lirisht brenda komunitetit pra edhe vendet anetare duhet ta rregullojne legjislacionin e tyre ne menyre qe rregullat te jene te ngjashme me njera tjeten duke mos i krijuar pengesa kesaj kategorie*
- **C)** ne pjesen e trete heqjen e *barrierave fiskale*



- Punimet e Konferencës të mbledhur në Milano qershor 1985 perfunduan në fund të Janarit 1986 me miratimin e një pakete modifikimesh të traktateve themeluese të quajtur *Akti Unik Evropian* (nenshkruar në 17 shkurt 1986, hyri në fuqi në 1987 pas dy referendumesh në Danimarkë dhe Irlandë).
- *Kjo ishte dhe faza e parë e krijimit të Bashkimit Evropian.*
- Objektivi kryesor i Aktit Unik Evropian për realizimin e një tregu të madh të brendshëm nuk përmbante asgjë të re lidhur me realizimin e katër lirive kryesore (të parashikuara në Traktatin e Romës 1970).



- Duke e programuar per ne 1 Janar 1993 realizimin e tregut te perbashket AUE parashikonte qe gati teresia e vendimeve te nevojshme per te arritur kete do te merrej me shumice te cilesuar.
- *AUE perben rishikimin e vertete te rendesishem te Traktateve themeluese te Komuniteteve Evropiane.*
 - **Objektivi kryesor I Aktit Unik Evropian eshte “krijimi progresiv I tregut te brendshem brenda 31 dhjetorit 1992”.**

Cfare eshte tregu i perbashket?



- Tregu I perbashket eshte nje hapesire e perbashket mallrash pa kufij te brendshem ku sigurohet qarkullimi i lire i mallrave, personave, sherbimeve dhe i kapitalit.*
- Akti Unik Evropian parashikon qe gati teresia e vendimeve te nevojshme per te arritur ketu duhej marre me shumice te kualifikuar.



Tregu I perbashket :

- renje te cmimeve te produkteve dhe sherbimeve.
- 2,8 vende te reja pune

4 lirite :

- ▶ e te mallrave
- ▶ sherbimeve
- ▶ personave
- ▶ kapitaleve



- por integrimi ekonomik nuk ka akoma pamjen e nje TREGU vertete te mirefillte, pasi levizjet e kursit TE KEMBIMIT dhe rreziku i shkembimit mund te krijojne te tjera barriera per tregtine , dhe te kufizojne tregun financiar dhe krijimin e siper marrjeve ne vende ku faktoret e perodhimit duken te jene me te pershtatshem per aktivitetet e tyre .
- per kushte me optimale duhet nje etape tjeter --- krijimi i nje monedhe te perbashket si dhe harmonizimi i politikave ekonomike.
- per kete sherben marreveshja e Mastritit .



- ❑ Pas ketij hapi vazhdon hovi evropian me kalimin ne fazen e dyte ne ***bashkimin ekonomik dhe monetar.***



- **Koncepti baze eshte ky, nuk mund te eleminosh cdo pengese per shkembimet nese nuk ekziston nje stabilitet monetar I garantuar nga raporte fikse shkembimi ose me mire akoma nga monedha unike.**

- *Ne fakt ekzistonte nje SME (sistem monetar evropian) qe ecte mire, por a do te vazhdonte keshtu me zbatimin e plote te parimit te lirise se kapitaleve ?*

- **U hodh ideja e krijohej nje monedhe unike evropiane e drejtuar nga Banka Qendrore Evropiane.**



- Keshtu lindi ideja e thirrjes se nje Konference nderqeveritare mbi bashkimin evropian qe u aprovua nga Keshilli Evropian I Strasburgut 1989. (renia e murit te Berlinit).



- Ndersa ne Keshillin Evropian te Danubit (qershor 1990) u vendos te trajtohej paralel projekti i ri i per t'i dhene Evropes nje politike te jashtme te sigurise se perbashket si dhe ceshtjen e bashkimit monetar.
- Kunder ketyre dy programeve lufton zonja Thecher e cila ishte kundra krijimit te nje monedhe te perbashket. (not in my lifetime).

Krijimi i tregut te perbashket !



- **Nderkohe qe realizimi I programeve te caktuara nga Akti Unik Evropian ecte me ritem te kenaqem; direktivat e librit te bardhe I miratuan perfundimisht nga Keshilli dhe hyne ne fuqi dhe per shtetet anetare.**
- **Qarkullimi i lire i kapitaleve u realizua me 1 korrik 1990 dhe u kalua ne fazen e pare te krijimit te Bashkimit Ekonomik dhe Monetar.**
- **Ne Summit Evropian te Maastricht (date 10 dhjetor 1991)u vendos miratimi I Traktatit te Maastricht i cili u perfundua ne javet e mepashme dhe u nenshkrua ne 7 shkurt te vitit 1992.**



- **Akti Unik Evropian I nenshkruar ne 1986 dhe I hyre ne fuqi ne 1 korrik 1987 u frymezua nga punet e Komitetit Dooge (komitet per ceshtjet institucionale i krijuar nga keshilli evropian).**
- **U fol per rishikimin e pare te vertete te traktateve te Romes dhe te Parisit, Progreset jane te konsiderueshme.**





- **Zhvillimet me te rendesishme prej tyre ne kuadrin e Aktit Unik Evropian jane:**
- **1) *vendos ekzistencen e Keshillit Evropian(summitit te krereve te shteteve)***
- **2) *I jep nje impuls te ri dhe vendimtar arritjes se tregut te brendshem (realizimi I lirise se qarkullimit te mallrave, te personave, te sherbimeve, te kapitaleve), ky objektiv eshte po ai I traktatit te KEE, por AUE I lehteson kushtet e realizimit, duke krijuar nje baze juridike te re (neni 100).***
- **3) *pergjitheson parimin e delegimit te pushteteve te ekzekutivit nga Keshilli tek Komisioni***



- 4) jep konceptin e ri te “*lidhjes ekonomike dhe shoqerore*”, zgjeron kompetencat komunitare per kerkim te zhvillimit teknologjik dhe per ambientin , fut dispozita te reja per ceshtjet shoqerore.
- 5) krijon nje procedure bashkepunimi te Parlamentit Evropian; zgjeron proceduren e konsultimit te PE; parashikon mendimin pro ne fushen e pjesemarrjes se nenshkrimit e Traktatit dhe marreveshje asociimit.



- **6) e ben aftesine vendimmarrese te Keshillit me efikase duke zgjeruar perdorimin e shumices se cilesuar.**
- **7) parashikon krijimin e Gjykates se Shkalles se Pare per te lehtesuar rolin e Gjykates dhe forcuar efikasitetin dhe cilesine e kontrollit gjyqesor**



- Perpara perfundimit te plote te fazes se integrimimit , shtetet antare do te kene zhvilluar aq shume lidhje politike dhe ekonomike midis tyre saqe do te ndjejne nevojen qe te njehesojne politikat e tyre jo-ekonomike: **politiken e brendshme dhe gjyqesore** , per te mbrojtur me me efikasitet kufijte e jashtem .
- **politikat e jashtme** , qe te jene nje gjigand ekonomik ne rraport me te tjeret
- Dhe me pas nje kat tjetër ai I **integrimimit Politik** , I cili mund te zhvillohet me tej ne drejtim te integrimimit te ngushte social dhe kulturor te njerezve , dikur te ndare prej kufijve .



Leksion 5

Traktati i Mاستrihtit

vazhdon...

Traktati i Mastrihtit



Traktati i Maastricht 1992



Përshpejtoi këtë proces
integrimi me krijimin e
Bashkimit European.

BE parashikon si organ të
tijin *Këshillin european* dhe
përbëhet nga tri pjesë ose
“shtylla mbështetëse” (baza);

Traktati i Maastricht 1992



1) baza *komunitare*, e cila bashkon tre Komunitete e mëparshme;

- a) KEE shndërrohet në Komunitetin europian dhe parashikohet
- “*nënshtetësia europiane*”
- b) Shtohen sektorët e rinj të mbrojtjes së shëndetit, të mbrojtjes së konsumatorit, të kulturës, të zhvillimit të rrjeteve transeuropiane, të industrisë, të mbrojtjes civile dhe të turizmit.
- c) Parashikohet Bashkimi ekonomik dhe monetar.

Traktati i Maastricht 1992



- 2) baza e *politikës së jashtme dhe të sigurisë së përbashkët (PESC)*; I takonte Këshillit, mbi bazën e orientimeve të Këshillit europian, të ndërmernte veprime të përbashkëta për çështjet.

Traktati i Maastricht 1992



- *3) baza e kooperimit në sektorët e drejtësisë dhe në çështjet e brendshme (GAI);* përfshinte politikën e strehimit dhe të imigrimit, luftën kundër toksikodipendencës dhe kundër mashtrimit në shkallë ndërkombëtare, kooperimin (bashkëpunimin) gjyqësor për çështjet civile dhe penale, kooperimin doganor dhe atë të policisë kundër terrorizmit dhe trafikut të drogës.

Nje analize e Traktatit te Maastrichtit !



- **Traktati perbehet nga:**
- **18 protokolle**
- **33 deklarata.**
- **Dispozitat organizohen ne 7 “tituj” dhe renditen me germa te alfabetit.**



- I Taktatit të Maastricht shpall se shtetet anetare përbejnë mes tyre një Bashkim Evropian.
- *Termi bashkim në fakt nuk shpreh kalimin në fazë federale, por është me shumë një kompromis mes sloganeve të leshuar në sfondin e ngjarjeve të mëdha që u fol nga Kancelari Kohl për “objektiva federale”, presidenti “Mitterrand për “shtete të bashkuara të Evropës” dhe M. Thacher për “një zonë shkëmbimi të lire”*

Titulli i dyte:



- permban normat qe modifikojne *Traktatin themelues* te KEE *per te krijuar Komunitetin Evropian* dhe pikerisht shprehja “*Komunitet ekonomik Evropian*” zevendesohet nga shprehja *Komunitet Evropian*,
- I jep karakter zyrtar *parimit te subsidiaritetit*, (subvencionim, mbeshtetje, plotesim)



- **Hyn ne fuqi nje dispozite e re e cila percakton si me poshte mbeshtetjen**
- **(Neni 5 I traktatit te KE) “Komuniteti vepron ne kufijte e kompetencave te dhena dhe te objektivave te caktuara nga ky Traktat.**
- *Ne fusha qe nuk bejne pjese ne kompetencen e tij ekskluzive, komuniteti vepron ne perputhje me parimin e Subsidiaritetit, vetem ne qofte se dhe per aq sa objektivat e veprimit te propozuar nuk mund te arrihet ne menyre te mjaftueshme nga Shtetet antare dhe prandaj per shkak te shkalles ose te pasojave te veprimit te propozuar, mund te permbushen me mire nga Komuniteti.*
- *Asnje veprim I Komunitetit nuk duhet te shkoje pertej asaj qe eshte e nevojshme per permbushjen e objektivave te ketij Traktati”.*
- **Ne sektoret qe nuk jane ne kompetencen e vet ekskluzive**



- Komuniteti nderhyn sipas parimit te mbeshtetjes vetem nese dhe per masen qe objektivat e veprimit te parashikuar nuk mund te realizohen ne shkalle te mjaftueshme nga shtetet anetare dhe qe munden per arsye te permasave te ndryshme te realizohen me mire ne nivel komunitar.

Themelon qytetarine evropiane



- Parashikon mbrojtjen diplomatike dhe konsullore per qytetaret e Bashkimit Evropian nga ana e shteteve te tij anetare dhe territorin e vendeve te treta ku shteti i qytetarise nuk eshte i perfaqesuar dhe parashikon nje te drejte peticioni perpara Parlamentit Evropian si dhe drejtimin tek nje ndermjetes ne rast te nje administrimi te keq ne vendin e institucioneve dhe organeve komunitare



- Pjesa me e gjate e titullit te trete parashikon realizimin ne tre faza te Bashkimit Ekonomik dhe Monetar, cakton sektore te rinj te veprimit te Komuniteteve (kulture, shendetesi) dhe se fundi sakteson atributet e instritucioneve te ndryshme Komunitare



- **Titulli i III dhe IV** tregojne respektivisht ndryshimet ne kuadrin e krijimit te Bashkimit qe duhen bere ne traktatet e KEQC dhe Euroatom
- **Titulli i V** parashikon nene per politiken e jashtme dhe sigurine e perbashket.
- **Titulli i VI** pershkruan nje numer objektivash per bashkepunimin ne sektoret e drejtesise dhe te puneve te brendshme
- **Titulli i VII** parashikon nene finale dhe permban nje klauzole rishikimi te ketij traktati dhe nje klauzole anetaresimi te vendeve te reja (pra zgjerimi)



- Ekspertet dhe opinionistet perqendrohen te krijimi i Bashkimit Evropian dhe Monetar (BEM) qe do te sjelle nje monedhe te perbashket unike dhe nje banke qendrore unike qe duhet te realizohet, sipas vendimeve te Keshillit Evropian te Madridit ne 1989

Bashkimi monetar do te realizohet ne 3 faza:



- Faza e pare- fillon ne 1 korrik 1990 me lirine e plote te qarkullimit te kapitaleve ne pjesen me te madhe te shteteve anetare (ne kete faze do te krijohet liberalizimi i plote i levizjes se personave te mallrave dhe te kapitalit te parashikuar ne Aktin Unik Evropian per ne 1 janar 1993)



“Schengen”:

▶ jo me kontrolle doganore dhe policie mes shteteve te BE

▶ u forcuan kontrollet jashte kufijve te BE

U rrit bashkepunimi mes policive te shteteve te BE

- **Pakti Schengen eliminon kufinjte**

Franca, Gjermania, Portugalia, Spanja dhe shtetet e Beneluksit janë vendet e para që heqin kontrollet kufitare, përveçse në kufinjte e jashtëm të BE-së, pasuar më vonë nga Austria, Italia, Danimarka, Finlanda, Suedia dhe Greqia, por jo Irlanda apo Irlanda.

- Austria, Finlanda dhe Suedia u futën në BE në fillim të vitit 1995 duke e çuar në 15 numrin e vendeve anëtare.

- Norvegjia do të ishte anëtarësuar nëse votuesit nuk do ta kishin kundërshtuar këtë hap në një referendum të dytë.





- **Traktati I Maastricht shenon fillimin e**
- **fazes se dyte ne 1 janar 1994 gjate te ciles do te ngrihet nje *Institucion Monetar Evropian (IME)* I drejtuar nga nje Keshill I perbere nga nje president dhe guvernatoret e bankave qendrore.**



- Ky institut duhet te pregatise fazen e trete te Bashkimit duke I ngushtuar kufijte e lekundjes se monedhave dhe duke I harmonizuar perqindjet e interesave te monedhave qe te realizoje konvergjencen e ekonomive (pra nje evitim I diference te hapur mes ekonomive te ndryshme).
- PARAMETRAT E MASTRITIT
- DEBITI/ PIL JO ME SHUME SE 60%
- DEFICITI/PIL JO ME SHUME SE 3%
- INFLAZIONI JO ME SHUME SE 2%



- **Brenda 31 dhjetorit 1996 kryetaret e shteteve anetare dhe te qeverive do te vendosin me shumice te cilesuar per adoptimin e nje *monedhe unike* dhe nese eshte e pershtatshme qe Komuniteti te kaloje ne fazen e trete te Bashkimit.**



- **Ne rast pozitive do te caktohet data e fillimit nese brenda fundit te 1997 data nuk eshte fiksuar akoma faza e trete do te filloje automatikisht ne 1 janar 1999.**
- **Ne daten e fillimit te fazes se trete Keshilli qe vendos me unanimitetin e shteteve anetare me propozim te Komisionit miraton perqindjen e fiksuar me te cilen ECU (monedhe unike evropiane) shkembetet ne valute dhe shpall ECU ne valute me te drejte te plote.**

10 dhjetor, 1991



- **Traktati i Maastricht-it** e kthen Komunitetin në Bashkim
- Në dhjetor nënshkruhet Traktati i Maastricht-it për Bashkimin Evropian.
- Ai hap rrugën për bashkimin monetar dhe përfshin një kapitull për politikën sociale.
- Britania negocion që të qëndrojë jashtë të dyjave.
- Traktati fut gjithashtu elementin e shtetësisë evropiane duke u dhënë evropianëve të drejtën për të jetuar dhe votuar në zgjedhje në cilindo vend të BE-së si dhe përbën fillesën e bashkëpunimit evropian në çështjet e jashtme, sigurisë, strehimit politik dhe imigracionit.



Fund

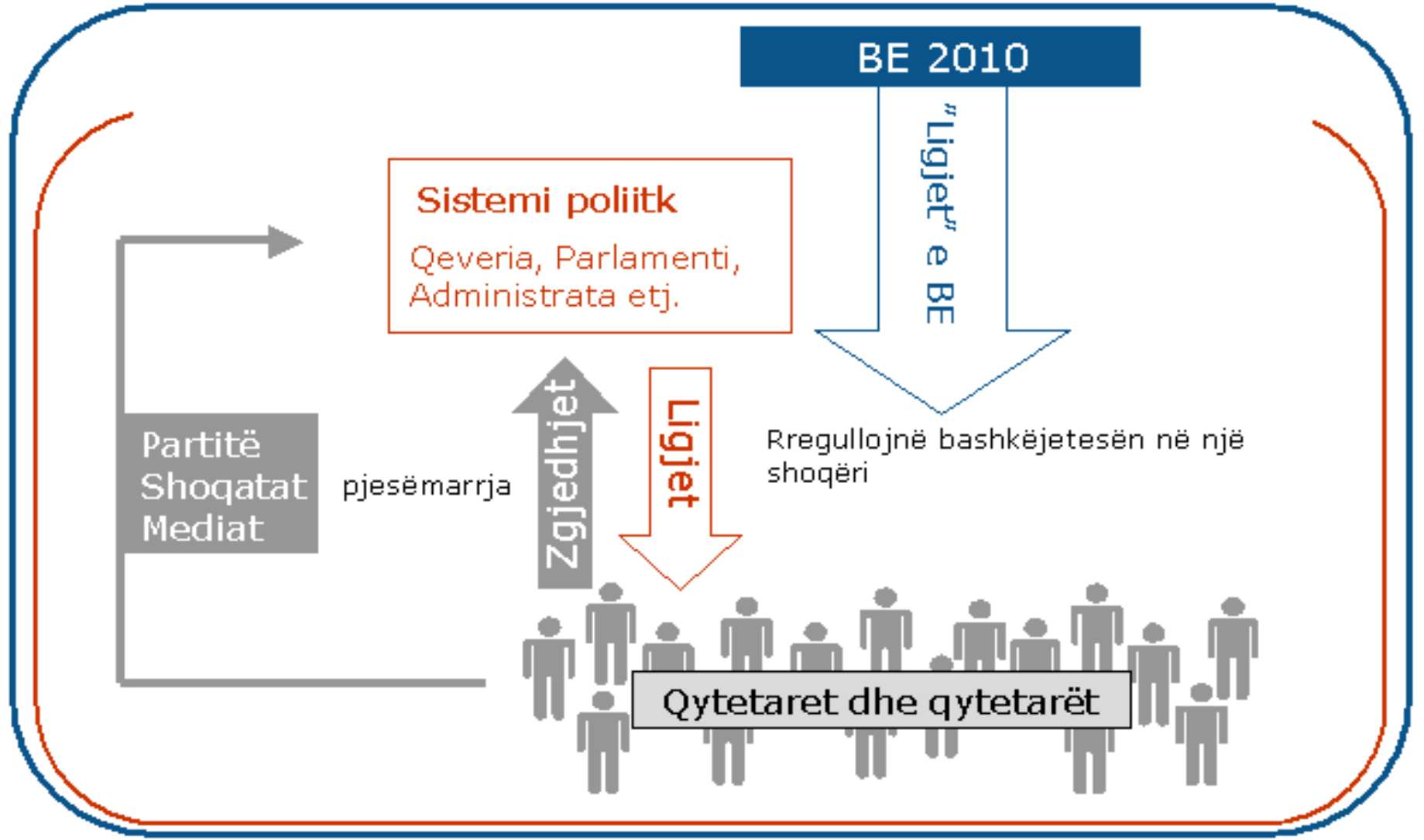


Leksion 10

Institucionet e BE

**Tema: Parlamenti European,
Këshilli i Bashkimit European
dhe Këshilli European**

Grafiku : BE sot






Disa nga karakteristikat kryesore te sistemit institucional te BE-se jane:

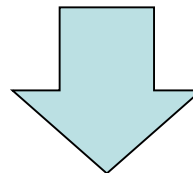


- 1-Struktura institucionale si nje strukture disapaleshe. Struktura institucionale e Bashkimit evropian nuk e prodhon ne menyre te perkryer skemen klasike te trasheguar nga Montesquieu, i cili dallon pushtetin **ekzekutiv**, **legjislativ** dhe **gjyqesor**.

>>> *Ne menyre te pergjithshme:*



- **pushteti gjyqesor**  *i takon Gjykates se Drejtesise,*
- **pushteti legjislativ**  *ndahet ndermjet Keshillit dhe ne nje pjese me te vogel me Parlamentit,*
- **pushteti ekzekutiv**  *i takon Komisionit dhe Keshillit*
- (- kur Komisioni asistohet ne punen e tij edhe nga nje komitet i specializuar i fushes dhe vendimi del me i pjekur).



Strukture institucionale disapaleshe.

Parlamenti evropian



- --zgjidhet me votim te pergjithshem te popujve, por ai ka pushtet te kufizuar.
- Thelbi i pushtetit legjislativ eshte perqendruar ne duar e Keshillit i cili mbledh ministrat e vendeve anetare te BE-se te cilet jane pergjegjes perpara parlamenteve te vendeve te tyre, parlamente keto te zgjedhura nga popujt respektive.

- Ne fund Komisioni emerohet nga qeverite e vendeve pjesetare, por ai eshte gjithmone nen tutelën e Parlamentit.
- *Pra ruajtja e nje ekuilibri ndermjet **Keshillit, Komisionit, dhe Parlamentit** eshte baza e funksionimit te demokracise institucionale te BE-se.*
- Elementet kryesore te kontrollit demokratik jane prezente ne kete sistem institucional por efikasiteti i tyre eshte akoma e paplote.

Parlamentit Evropian (PE)



- kemi të bëjmë me organin e parë në nivel mbikombëtar, i cili në dallim nga [Këshilli](#) ose [Komisioni](#) mbart një cilësim të njohur tashmë nga sistemet politike kombëtare.
- Ai është organi i vetëm në nivel mbikombëtar, që zgjidhet drejt për së drejti.
- Kompetencat dhe roli i PE në Komunitet kanë qenë që prej themelimit të KEQÇ në ndryshim të vazhdueshëm, dhe pikërisht në një shndërrim të tillë, nga i cili ai përfitoi një ndikim në rritje.



- Etapa të rëndësishme këtu kanë qenë zgjerimi i kompetencave të tij në çështje të buxhetit (1975), realizimi i zgjedhjeve të para të drejtpërdrejta (1979),
- futja e procedurës së bashkëpunimit (1986)
- dhe e asaj të bashkëvendosjes (1992) si dhe së fundmi, me anë të ndryshimeve vijuese të traktatit, një zgjerim i konsiderueshëm i fushave, ku gjen zbatim procedurë bashkëvendosjeje.



- me hyrjen në fuqi të Traktatit të Lisbonës PE merr më shumë kompetenca, në të drejtën buxhetore të të cilit është përfshirë tanimë edhe sektori bujqësor, të cilit në vitin 2009 iu caktua jo më pak se 42% e shpenzimeve (rreth 43 mrd. euro €).

PE





Traktati i Lisbonës vendosi rritjen e numrit të deputetëve nga 736 në 750 plus *Kryetarin e Parlamentit.*

- ***Socialdemokrati Martin Schulz*** - kryetar i ri i Parlamentit Evropian
- 56 vjeçari Martin Schulz u zgjodh si pasardhës i konservatorit nga Polonia Jerzy Buzek dhe do të jetë në këtë post dy vjet e gjysmë.





- Gjatë një takimi të Këshillit Evropian në qershor 2010 ky numër u rrit edhe me tre deputetë të tjerë, pra 754; gjithsesi mbetet e paqartë, se kur duhet të nisin nga puna këta deputetë shtesë.
- Një dallim i qartë me parlamentet kombëtare qëndron në faktin se PE përbëhet nga fraksione ndërshtetërore, si për shembull nga Partitë Evropiane Popullore apo Fraksioni i Partive Socialiste dhe Socialdemokrate.

Parlamenti Evropian



- Parlamenti evropian perbehet nga anetaret e shteteve (jo qeverive) anetare te BE-se, te zgjedhur keto drejtperdrejte nga popuj respektive te shteteve anetare te BE-se.
- Pra, parlamentare evropiane perfaqesojne *"popujt e shteteve te bashkuar ne Bashkimin evropian"*.
- Ato nuk jane perfaqesues te qeverive prandaj si rregull, votojne pa asnje "udhezim" ose "shtrengim" qeveritar.



- **Ne Parlamentin Evropian dy jane grupet me te rendesishme partiake:**
- **Partia Popullore Evropiane (me nje dominace te kristian-demokrateve evropiane) dhe Partia Socialiste Evropiane.**
- *Numri i popullsise se nje shteti anetar eshte nje element i rendesishem i mases se perfaqesimit te atij shteti ne Parlamentit Evropian.*

Number of seats per country (2009 – 2014 parliamentary term)



- *Austria*17;
- *Spain* 50;
- *Belgium*22;
- *Lithuania*12;
- *Bulgaria*17
- *Luxembourg* 6;
- *Cyprus* 6;
- *Malta* 5;
- *Czech* 22
- *Netherlands* 25
- *Denmark*13;
- *Poland* 50;
- *Estonia*6;
- *Portugal* 22;
- *France*72;
- *Finland*13
- *Romani* 33
- *Slovakia* 13;
- *Germany* 99;
- *Slovenia*7
- *Greece* 22;
- *Latvia*8;
- *Hungary* 22;
- *Sweden*18;
- *Ireland*12;
- *United Kingdom*72;
- *Italy*72;

Zgjedhja e Parlamentit evropian. Anetaret e Parlamentit



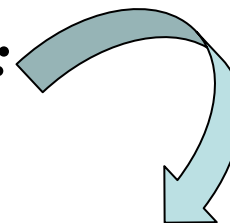
P.Evropian zgjidhen per nje kohezgjatje prej **5 vitesh** (neni 19, paragrafi 3 i TKE, ish neni 138),

ne **zgjedhje te drejtperdrejta** sipas nje procedure te njejte qe aplikohet ne te gjithë shtetet anetare te Parlamentit (neni 190 paragrafi 4 TKE ish neni 138).

.



- Deri ne vitin 1979, anetaret e Parlamentit Evropian caktoheshin nga anetaret e parlamenteve te tyre kombetare.
- Nga 1979 procedura e zgjedhjeve u shnderrua ne zgjedhje te drejtperdrejta cdo 5 vjet.
- ***Selia, vendet e punes dhe organizimi i punes:***



"Vendet e punes" se Parlamentit Evropian levizin ndermjet Frances, Belgjikes dhe Luksemburgut.

Puna e Parlamentit evropian zhvillohet

me:



- **sesione plenare**, ku te gjithë deputetet mblidhen ne Strasburg, qytet ky qe perben edhe seline e Parlamentit evropian.
- **komisionet parlamentare**, te cilet ashtu si dhe sesionet plenare perbehen nga deputetet te grupuar ne keto komisione, te cilat ndodhen ne Bruksel.
- **sekretariati i pergjithshem**, i cili eshte i vendosur ne Luksemburg.

Parlamenti Evropian

8 fraksione mbikombëtare:

- Partia Popullore Evropiane (Kristiandemokratët)
- Socialistët dhe socialdemokratët
- Liberalët dhe Demokratët për Evropën
- Aleanca e të gjelbrës / e lirë evropiane
- Konservativët dhe reformistët
- E majta e bashkuar evropiane/ E majta e gjelbërt nordike
- „Evropa e lirisë dhe demokracisë“
- Pa fraksion

Kryesia

Zgjedhje për 2,5 vjet

Plenum: 736 deputetë
Prej vitit 1979 ndikim në rritje

Zgjedhje për 5 vjet

Qytetarët Unionit

Detyrat

Ligjvënie,
Kontroll i buxhetit
Funksione mbikqyrëse



24 komisione

Stadi: Legjislatura e 7-të, 2009-2014

Funksionet kryesore te Parlamentit Evropian (nenet 192- 195 TKE).



□ *Parlamenti evropian ka tre funksione thelbësore:*

- Parlamenti Evropian ndan me Keshillin *funksionin legjislativ* qe nenkupton miratimin e ligjeve evropiane (direktivat, rregullat dhe vendimet).
- Pjesemarrja e Parlamentit, kontribuon ne garantimin e demokracise lidhur me tekstet e adoptuara (demos-cratia, dhe parlamenti si nje prodhim i popullit)



- Parlamenti evropian ndan me Keshillin funksionin *buxhetor*, pra gjykon e percakton shpenzimet komunitare .
- Ne fund, Parlamenti ka kompetencen te adoptoje buxhetin komunitar ne teresine e tij.
- Parlamenti *ushtron "kontroll demokratik" mbi Komisionin Evropian*. Ai voton kandidatet per anetare te Komisionit dhe gjithashtu ka edhe pushtetin e kontrollit mbi to.
- Ne pergjithesi Parlamenti Evropian ka kompetencen e ushtrimit te kontrollit politik mbi te gjithe institucionet e BE-se, por vecanerisht mbi Komisionin Evropian.

Le t'i shikojme me ne hollesi funksionet e Parlamentit evropian



Funksioni Legjislativ i Parlamentit (Nenet 191 dhe 251 te TKE).

Parlamenti bashkepunon me Keshillin ne ndertimin dhe ne miratimin e teksteve legjislative te propozuara keto nga Komisioni.

- ✚ Menyra me e perdorshme legjislative eshte ***bashkevendosja***, e cila i vendos si Parlamentin dhe Keshillin ne nje nivel te barabartesh,
- ✚ Kjo si menyre legjislative eshte perdorur ne aktet normative qe mbulonin ceshtjet e levizjes se lire te punonjesve, te vendosjes se tregut te perbashket, te mbrojtjes se mjedisit, etj.



- Si perfundim, ne fushen legjislative te BE-se, ne qofte se Komisioni eshte burimi kryesor i BE-se ne fushen e iniciatives legjislative, Parlamenti luan nje rol shtytesi te rendesishem politik.

Funksioni Buxhetor i Parlamentit (nenet 272 i TKE).



- Parlamenti dhe Keshilli jane organizmat kyc te miratimit te buxhetit vjetor komunitar.
- **Cdo vit komisioni pergatit nje projekt-buxhet dhe ia paraqet kete per aprovim Keshillit.**
- Pastaj Komisioni dhe Keshilli negociojne me Parlamentin per ndonje ze te buxhetit dhe per nje levrime sa me te lehte te fondit.
- Miratimi final i buxhetit vjen nga Parlamenti dhe buxheti hyn ne fuqi duke u nenshkruar perfundimisht nga Presidenti i Parlamentit Evropian.

Funksioni i "Kontrollit demokratik" nga ana e Parlamentit (nenet 197/3, 279, 201 TKE).



- Parlamenti ushtron kontrollin demokratik mbi Komisionin, mbi zgjedhjen e presidentit dhe te anetareve te tij, duke i votebesuar.
- Gjithashtu, Komisioni eshte pergjegjes politikisht perpara Parlamentit, pasi ky i fundit mund te votoje kunder Komisionit nje mocion mosbesimi, duke kerkuar keshtu edhe doreheqjen.



- Ne menyre me te pergjithshme, kontrolli parlamentar ushtrohet nepermjet degjimit te raporteve qe Komisioni paraqet perpara Parlamentit me kerkesen e ketij te fundit (raporti perfundimtar, ai mbi perdorimin e buxhetit, ai i aplikimit te se drejtes komunitare, etj).

Puna e Parlamentit evropian organizohet ne dy etapa te medha:



- **pergatitja per sesionin plenar nga deputete te grupuar ne *komisione parlamentare te specializuara*, sipas fushave te ndryshme te veprimtarise se Bashkimit evropian.**
- ***sesioni plenar*, i cili mbledh te gjithe deputetet me qellim ekzaminimin konkret te nje propozimi.**
- **Sesionet plenare zhvillohen normalisht ne Strasburg (nje jave ne muaj) dhe ndonjehere edhe ne Bruksel (dy dite).**



- ✚ **Format me te njohura se si operon ne vendosje PE jane:**
- ✚ ***Procedura e mendimit te njehsuar (1 'avis conforme), e krijuar nga Akti Unik Evropian, konsiston ne ate qe Keshilli duhet te marre edhe pelqimin e Parlamentit evropian qe disa vendime te rendesise se madhe te merren.***
- ✚ **Parlamenti Evropian mund ta pranoje ose ta rrezoje nje propozim, pa e permiresuar ate.**
- ✚ **Pas traktatit te Amsterdamit nje forme e tille perdoret per raste te shkeljes se rende dhe te vazhdueshme te te drejtave themelore te njeriut nga nje shtet anetar.**

>>> *Procedura e mendimit te thjeshte* (1 'avis simple).



- *Kjo procedure parashikon qe Keshilli perpara se te marre nje vendim, duhet te keshillohet paraprakisht me Parlamentin evropian dhe duhet ta marre parasysht mendimet e tij.*
- *Kjo procedure perdoret me shume ne fushen e politikës bujqesore te BE-se.*



- Procedura, e cila në versionet e mëparshme të traktateve ishte cilësuar si procedurë bashkëvendosjeje, zbatohet pothuaj në të gjitha rastet, kur Këshilli vendos me shumicë të cilësuar.
- Ajo karakterizohet nga fakti, që këtu Parlamenti Evropian (PE) zë një pozicion të barabartë me Këshillin, pasi pa miratimin e PE nuk mund të hyjë në fuqi asnjë akt ligjor.
- Atëherë, le të vimë në rrjedhën e kësaj procedure vërtet komplekse, e cila rregullohet **me nenin 294 të Marrëveshjes për Mënyrën e Funkcionimit të BE.**
- Sikurse shihet në figurën e mëposhtme, kjo procedurë mund të përfshijë deri tre seanca dëgjimi.



Në fillim është propozimi i Komisionit.

- Lidhur me këtë propozim PE paraqet këndvështrimin e vet në një seancë të parë dëgjimi dhe ia përcjell atë Këshillit. Nëse ky i fundit e miraton pozicionimin e PE, atëherë akti ligjor në fjalë zyrtarizohet sipas këndvështrimit të PE. Dhe ky është varianti më i thjeshtë.
- Nëse Këshilli nuk e jep miratimin e vet për gjykimin e PE, atëherë ai përcakton një pozicion të vetin lidhur me këtë në seancën e parë të dëgjimit dhe ia përcjell atë PE duke e njoftuar këtë të fundit hollësisht lidhur me arsyet. Po kështu, Komisioni informon në mënyrë të plotë PE rreth gjykimit të vet, dhe pas kësaj vijon një seancë e dytë dëgjimi.
- Këtu PE ka në dispozicion tre opsione të hapura:



- **(1) Nëse PE e miraton vlerësimin e Këshillit brenda tre muajsh pas marrjes së tij ose nëse ai nuk shprehet rreth tij, atëherë akti ligjor në fjalë bëhet i vlefshëm në versionin e formulimit të Këshillit.**
- **(2) Nëse PE e hedh poshtë vlerësimin e Këshillit me shumicën e anëtarëve të tij, atëherë akti ligjor në fjalë nuk quhet i vlefshëm.**
- **(3) Nëse PE propozon me shumicën e anëtarëve të vet ndryshime në vlerësimin e Këshillit, atëherë versioni i ndryshuar kësisoj i përcillet Këshillit dhe Komisionit; komisioni jep gjykimin e tij lidhur me ndryshimet.**



Nëse Këshilli miraton me shumicë të cilësuar të gjitha këto ndryshime të PE jo më vonë se **tre muaj** pas marrjes së tyre, atëherë akti ligjor në fjalë bëhet i vlefshëm. Nëse nuk miratohen të gjitha ndryshimet, atëherë Kryetari i Këshillit, në koordinim me Kryetarin e PE, thërret brenda gjashtë javësh Komisionin Ndërmjetës.

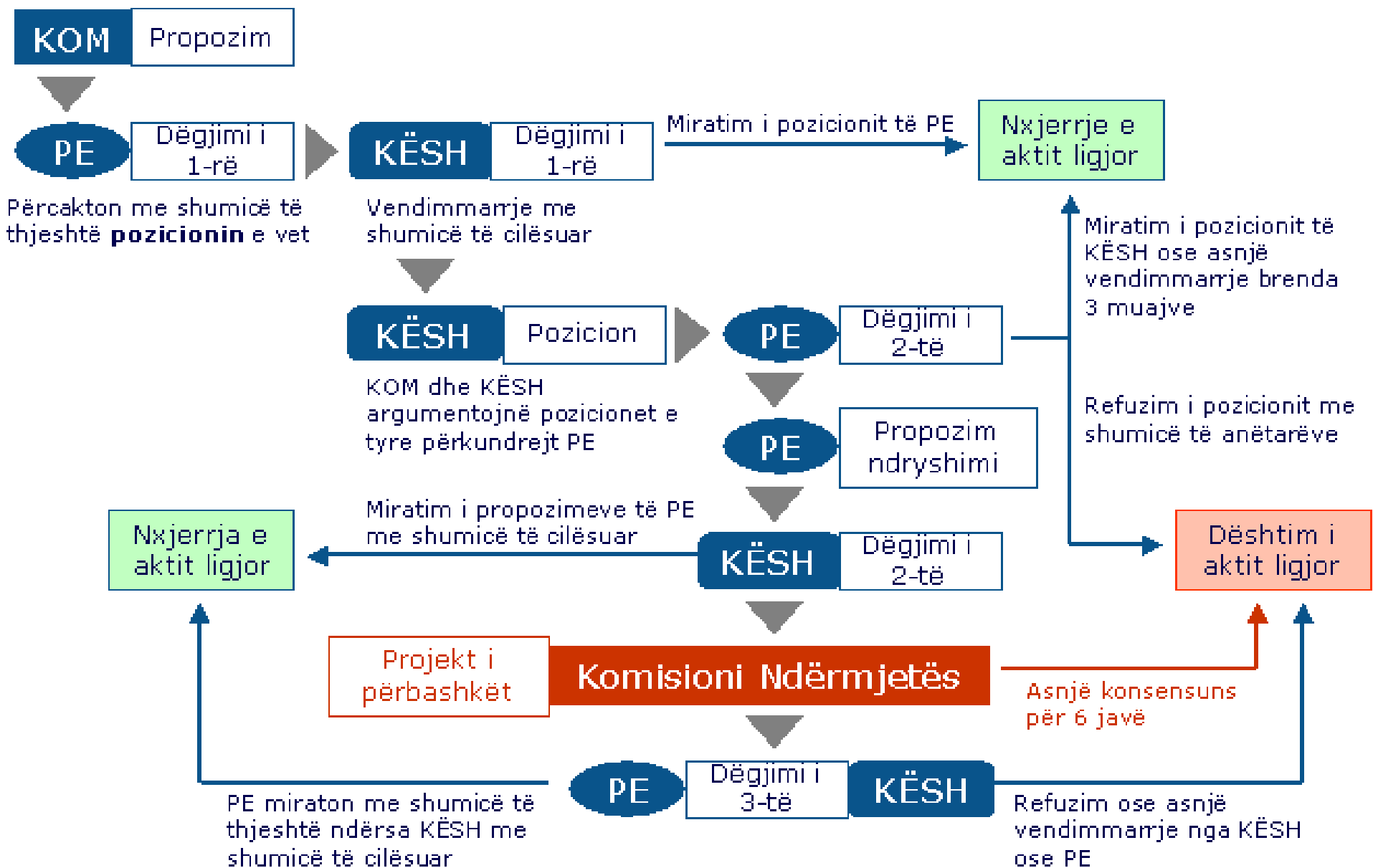
- Ky komision përbëhet nga 27 përfaqësues të vendeve anëtare si dhe nga 27 përfaqësues të PE, të cilët emërohen nga fraksionet përkatëse si dhe nga radhët e anëtarëve të Komisionit të Buxhetit apo komisionesh të tjera, të cilët preken nga objekti i aktit ligjor në fjalë. Delegacioni i PE drejtohet nga Kryetari, detyrë që ky i fundit mund t'ia kalojë edhe një zv.Kryetari me përvojë në çështje të buxhetit ose kryesisë së Komisionit të Buxhetit.
- Nëse Komisioni Ndërmjetës nuk arrin të miratojë një tekst të përbashkët brenda gjashtë javësh pas thirrjes së tij, atëherë akti ligjor i propozuar nuk konsiderohet i vlefshëm.



Nëse Komisioni Ndërmjetës arrin të miratojë brenda këtij afati një tekst të përbashkët, dhe nëse ky i fundit miratohet prej PE me shumicën e votave të dhëna brenda një afati gjashtëjavor dhe në Këshill me shumicë të cilësuar atëherë akti ligjor në fjalë konsiderohet i vlefshëm;

nëse jo, atëherë nuk konsiderohet i vlefshëm.

Procedura e rregullt ligjvënëse në BE





- **Për kujtesë: Cili është roli i Parlamentit Evropian në lidhje me zgjerimin?**
- **Neni 49** (Ex-Artikel O) Marrëveshja mbi BE – pranimi i shteteve të tjera anëtare. "*Çdo shtet evropian [...] mund të bëjë kërkesën për t'u anëtarësuar në Bashkimin Evropian. Kërkesa i dorëzohet Këshillit i cili duhet të vendosë njëzëri pasi ka dëgjuar Komisionin dhe ka marrë miratimin e Parlamentit Evropian, i cili merr vendimin e vet me shumicë absolute (shënim i autorit: të paktën 50% +1 të të gjithë deputetëve).*"
- **Udhëzim:** Për arsye teknike të lojës simulohet vetëm një seancë e Komisionit për Punët e Jashtme!

Këshilli i Bashkimit Evropian



- Eshtë institucioni që përcakton politikat e përgjithshme dhe prioritetet e BE.
- KBE nënkupton takimet e rregullta të krerëve të shteteve ose qeverisë së Shteteve Anëtare të Bashkimit Evropian, Presidentit të KBE dhe Presidentit të Komisionit Evropian.
- Ekzistenca e Këshillit Evropian u njoh ligjërisht në Aktin Unik Evropian, ndërsa statusi zyrtar iu dha në Traktatin e Bashkimit Evropian. Këshilli Evropian mbledhet të paktën dy herë në vit dhe Presidenti i Komisionit Evropian merr pjesë si anëtar me të drejta të plota.
- Qëllimet e tij janë t'i japë Bashkimit Evropian nxitjen që duhet për të zhvilluar më tej dhe për të përcaktuar udhëzimet e përgjithshme të politikës.

Presidenti i Këshillit European -Charles Michel



- **Krijimi 1961 (jo zyrtarisht), 2009 (zyrtarisht)**
- **Institucion i BE**
- **Zyrat qendrore-Bruksel**
- **Website-consilium.europa.eu**



- Këshilli Evropian është institucioni kryesor vendimmarrës i Bashkimit.
- Përbëhet nga ministrat e 27 Shteteve Anëtare.
- Çdo Shtet Anëtar mban drejtimin e Këshillit për një periudhë 6 mujore. Secili prej ministrave në Këshill ka plotfuqishmëri.
- Kjo do të thotë se, deklarimet dhe veprimet e tij janë plotësisht të afta për të angazhuar qeverinë që ai përfaqëson. Anëtarët e Këshillit janë përgjegjës ndaj parlamenteve të vendeve të tyre si dhe ndaj qytetareve që këta përfaqësojnë, duke siguruar kështu legjitimitetin e vendimeve të Këshillit.

Këshilli ushtron këto funksione themelore:



- ✚ Miraton normat komunitare në bashkëpunim me Parlamentin Evropian.
- ✚ Koordinon politikat e përgjithshme ekonomike të shteteve anëtare.
- ✚ Lidh marrëveshje ndërkombëtare, në emër të Bashkimit Evropian, me shtete ose organizata ndërkombëtare.
- ✚ Aprovon buxhetin e Bashkimit së bashku me Parlamentin Evropian.
- ✚ Zhvillon Politikën e Përbashkët të Jashtme dhe të Sigurisë, në baze të direktivave të Këshillit Evropian.
- ✚ Koordinon bashkëpunimin midis gjykatave dhe forcave policore të shteteve anëtare në çështjet penale.



- **Keshilli i Bashkimit Evropian (ndryshe Keshilli i ministrave ose thjesht Keshilli) eshte organi kryesor vendimmarres i Bashkimit Evropian.**
- **Ai mbledh ministrat e Shteteve anetare te asaj fushe qe eshte shtruar per t'u diskutuar ne rend te dites.**
- **Shtetet anetare mblidhen rregullisht, ne nivel ministror.**

Këshilli i Bashkimit Evropian (Këshilli i Ministrave)

Gjithnjë e më shumë vendime me shumicë të cilësuar

Përbëhet nga ministrat e shteteve anëtare, në rotacion sipas sektorit

Organ qendror vendimmarrës ligjvënës

Presidenca e Këshillit

Ndërron çdo gjashtë muaj

Komisioni i Përfaqësuesve të Përhershëm

Përgatit punën e Këshillit



300 komisione dhe grupe pune

Sekretaria e Përgjithshme

Mbështet punën e Këshillit



3.500 bashkëpunëtorë



- Sipas ceshtjeve te rendit te dites, Keshilli mbledh ne fornacione te ndryshme: ceshtjet e puneve te jashtme, te finances, te arsimit, telekomunikacionit, etj.
- Keshilli permbledh shume funksione, nga te cilat do te permendim:
 - Ai eshte organi legjislativ i Bashkimit Evropian.
 - Keshilli e ushtron kete pushtet legjislativ ne bashkevendosje me Parlamentin evropian.

Procedura e bashkepunimit (la cooperation)



- U perfshi ne veprimtarine e Parlamentit evropian me Aktin Unik evropian.
- Kjo procedure i jep Parlamentit evropian nje mundesi te madhe per te influencuar progresin legjislativ nepermjet nje *"leximi te dyte"* te propozimeve legjislative te Komisionit.
- Fusha e aplikimit te procedures se bashkepunimit ka qene reduktuar nga traktati i Amsterdamit per llogari te procedures se bashkevendesjes dhe permban aspekte te caktuara te lidhur me Bashkimin ekonomik dhe monetar.

Procedura e bashkevendosjes (Ia codecision).



- **Kjo procedure u soll nga traktati i Maastricht-it (neni 2511 ish neni 189 B te traktatit KE).**
- **Kjo procedure i jep tagrin Parlamentit evropian per te ndaluar akte nornative, se bashku me Keshillin.**
- **Kjo praktike zbatohet ne fushat, si qarkullimi i lire i punetoreve, e drejta e vendqendrimit, qarkullimi i lire i sherbimeve, shkollimi, etj.**



- **Ai siguron bashkepunimin e politikave ekonomike te pergjithshme te Shteteve anetare.**
- **Ai permbush ne emer te Komunitetit, traktatet nderkombetare ndermjet Bashkimit dhe nje ose me shume Shteteve organizatave nderkombetare.**
- **Ai ndan pushtetin buxhetor me Parlamentin.**



- **Ai merr vendime te domosdoshme ne percaktimin dhe ne venien ne jete te politikës se jashtme dhe te sigurise se perbashket.**
- **Ai siguron, bashkepunimin e veprimtarise se Shteteve anetare dhe miraton masat ne fushen e bashkepunimit policor dhe juridik ne fushen penale, etj.**



- Cdo vend i caktuar i Bashkimit evropian ushtron *presidencen e Bashkimit evropian*, me rotacion, per nje kohezgjatje 6 mujore.
- Vendimet e Keshillit pergatiten nga nje *komitet perfaqesuesish permanent te Shteteve anetare (COREPER)*, i asistuar ky edhe nga nje grup I perbere nga funksionare te administratave te shteteve anetare.

Keshilli perbehet nga nje Sekretariat i pergjithshem.



- **Ne kuadrin e shtylles se pare, vendimet e Keshilli merren ne baze te propozimeve te Komisionit.**
- **Keshilli siguron prezantimin e Shteteve anetare ne nivel te Bashkimit evropian dhe ai atje perben shkallen kryesore te vendimmarrjes.**
- **Perfaqesuesit e qeverive qe bejne pjese ne Keshill jane politikisht pergjegjes perpara parlamenteve te tyre ashtu si dhe perpara qytetareve qe ato perfaqesojne.**

Selia dhe perberja e Keshillit.



- **Selia e Keshillit eshte ne Bruksel.**
- Aty marrin jete edhe "*sesionet ministrore*" pra takimet ndermjet ministrave.
- Ne Bruksel zhvillohen te gjitha takimet ministrore ne te gjithë muajt e vitit, pervec takimeve te muajve prill, qershor dhe tetor, muaj keto ku sesionet ministrore zhvillohen ne Luksemburg.

- **Keshilli formohet nga perfaqesuesit e shteteve anetare (nje perfaqesues per cdo shtet anetar) ne nivel ministror, cilesi kjo qe i jep aftesine atij (ministrit pjesernarres ne takim) te angazhoje qeverine e tij.**



- **Ne fakt ekziston vetem nje Keshill i vetem, i cili mblidhet ne formacione te ndryshme, sipas temes se rendit te dites.**

Formacionet me te perdorshme jane si me poshte:

- ceshtje te pergjithshme si bujqesi, ceshtje te ekonomise dhe te finances, mjedis, trasport-telekomunikacion, punesim dhe politike sociale, peshkim.

Funksionet e Keshillit, Keshilli i Bashkimit evropian ushtron tre funksione kryesore:



- **1) ai ushtron pushtet ne vendimmarrje.**
- **2) ai siguron koordinimin e politikave ekonomike te Shteteve anetare.**
- **3) ai ndan pushtetin buxhetor me Parlamentin evropian.**

- **Pushteti ne vendimmarrje. Pushteti vendirnmarres i Keshillit ushtrohet per te siguruar realizimin e objektivave te percaktuar nga traktatet.**
- **Keshilli vepron vetem, ne baze te propozimeve te Komisionit Evropian dhe ne shumicen e rasteve me pjesemarrjen e Parlamentit evropian (raste keto qe permbledhin procedurat tashme te shpjeguara te bashkevendosjes, mendimit te thjeshte (konsultimit) dhe ate te mendimit te njehsuar).**



- Ne ceshtjet qe lidhen me elemente thelbesore te sovranitetit te shtetit, Keshilli luan nje rol kryesor sidomos ne lidhje me ceshtje te formatit te *politikes se jashtme dhe te sigurise se perbashket* (shtylla e dyte) dhe *bashkepunimit policor ne fushen penale* (shtylla e trete), fusha keto ku rolet e Komisionit dhe Parlamentit jane shume te dobet.

Koordinimi i politikave ekonomike te Shteteve anetare.



- **Traktati i Bashkimit Evropian (i konsoliduar) parashikon ndertimin e nje politike ekonomike te bazuar ne bashkeveprimin (koordinimin) e ngushte midis politikave ekonomike te vete Shteteve anetare.**
- **Me kete qellim, *Keshilli miraton cdo vit nje projekt orientimesh te medha te politikave ekonomike te Shteteve anetare.***
- **Ne vazhdim ky projekt transformohet ne formen e rekomandimit te Keshillit dhe kjo sigurohet nga nje mekanizem i shumanshem ruajtjeje.**



Leksion 12

INSTITUCIONET e BE

Komisioni European

Ndërthurje e niveleve në sistemin disaniveles



Organet e BE

Niveli mbikombëtar

Komisioni Evropian

Këshilli i BE

Këshilli Evropian

Parlamenti Evropian

Gjykata e BE

Zyra Evropiane e Revizionit

Ligjvënia

Jurisdiksioni

Banka Qendrore Evropiane

Komisioni Ekonomik dhe Social

Komisioni i Rajoneve

Këshillimi

Të gjitha shtetet anëtare. Struktura të veçanta institucionale. *Aktorët:* Qeveritë kombëtare, parlamentet, partitë, shoqatat, popullsitë

Niveli kombëtar

Njësitë rajonale në disa prej shteteve anëtare. Struktura të veçanta institucionale. *Aktorët:* qeveritë nënkombëtare, administratat, parlamentet, partitë, shoqatat etj.

Niveli nënkombëtar

Komisioni Evropian



- Komisioni është, si në politikën ndërkombëtare ashtu edhe në atë kombëtare, i pari organ vërtetë **mbikombëtar**.
- Ai përbëhet aktualisht nga 27 anëtarë, të cilët propozohen nga qeveritë e shteteve anëtare dhe emërohen me një mandat **pesëvjeçar**, për të cilin ndërkohë nevojitet edhe miratimi i Parlamentit Evropian.





- **Është institucion politikisht i pavarur, i cili i përfaqëson dhe i promovon interesat kolektive të BE-së si tërësi.**
 - **Komisioni është fuqia udhëheqëse e sistemit institucional të BE-së.**
Komisioni kryen katër funksionet në vijim:
- Është iniciator i politikës dhe i legjislacionit të Unionit, e propozon normativën ligjore në Parlament dhe Këshill,*
 - Është trup kryesor ekzekutues i cili e zbaton legjislacionin e UE-së, nëpërmjet marrjes së masave dhe vendimeve konkrete për implementimin e tij. Komisioni i zbaton vendimet e Këshillit, udhëheq me realizimin e buxhetit dhe i zbaton politikat e BE-së,*



- ❑ Komisioni është “rojë e marrëveshjeve”, doemos duhet të sigurojë se vendet anëtare i zbatojnë **normativat** dhe **direktivat** të cilat i miratojnë Këshilli dhe Parlamenti.
- ❑ Komisioni së bashku me Gjykatën e drejtësisë, është përgjegjëse që ligji i UE-së të zbatohet në mënyrë të drejtë, në të gjitha vendet anëtare
- ❑ përfaqëson UE-në në skenën ndërkombëtare, është negociator i rëndësishëm në emër të UE-së për marrëveshjet dhe kontaktet ndërkombëtare, me vendet e treta dhe me organizatat ndërkombëtare.



Komisarët nuk duhet të veprojnë për llogari të vendit të tyre të origjinës, por duhet të angazhohen në pavarësi të plotë për interesin e Komunitetit.

Ata mbështeten nga plot 23.000 nëpunës - organizuar në të ashtuquajtura Drejtori të përgjithshme, të cilat mund të ndahen në katër grupe të mëdha:

- ✚ **sektorët politikë** (bujqësia dhe zhvillimi rural, politika e konkurrencës, politika industriale etj.)
- ✚ **marrëdhëniet me jashtë** (zhvillimi, zgjerimi, tregtia etj.)
- ✚ **shërbimet e përgjithshme** (Eurostat, Sekretaria e Përgjithshme etj.)
- ✚ **shërbimet e brendshme** (buxheti, përkthimet etj.)

Komisioni Evropian

Propozime
për zhvillimin e
mëtejshëm të politikës së
BE

27 anëtarë:
një Komisar për
çdo vend anëtar

**Përfaqësim së
jashtmi**
p.sh. në organizata
ndërkombëtare

**Drejtoria e
Përgjithshme**

Sektorët e
politikës (22)

Marrëdhëniet e
jashtme (4)

Shërbime të
përgjithshme (8)

Shërbime të
brendshme (11)

Kontrolli
i respektimit dhe zbatimit
të marrëveshjeve

**Detyrat e
Komisionit**

Ekzekutivi
Zbatimi i politikës së
Unionit

Detyrat qendrore të Komisionit mund të përshkruhen me katër fjalë kyçe:



- ***E drejta për iniciativë:*** Çdo vendim i Këshillit duhet të paraprihet nga një propozim i Komisionit. Ai, si një motor i integritit, duhet të përpunojë propozime për zhvillimin e politikës komunitare. E drejta për të përcaktuar rendin e ditës, për të bërë propozime në një moment të caktuar si dhe për të lidhur iniciativat me njëra-tjetrën, i lejon Komisionit të ushtrojë një ndikim të konsiderueshëm në procedurat ligjvënëse.
- ***Mbrojtës i marrëveshjeve:*** Komisioni mbikqyr zbatimin e dispozitave të marrëveshjeve dhe të vendimeve të marra nga organet e Komunitetit Evropian dhe, në rast se konstaton shkelje të tyre, mund të kërkojë ndërmjetësinë e Gjykatës Evropiane.

Detyrat qendrore të Komisionit mund të përshkruhen me katër fjalë kyçe:



- ***Përfaqësim i jashtëm:*** Komisioni duhet të përfaqësojë Komunitetin për shembull në seancat e GATT/WTO dhe përballë Organizatave Ndërkombëtare; kjo realizohet pjesërisht së bashku me shtetet anëtare dhe/ose me Presidencën e radhës.
- ***Organ ekzekutiv për zbatimin e politikës komunitare:*** këtu përfshihet administrimi i financave publike si dhe zbatimi i politikave. Kjo, natyrisht, nuk do të thotë, që vetë Komisioni do të marrë përsipër zbatimin konkret në shtetet anëtare të urdhëresave dhe direktivave të panumërta.
Ndërsa detyra kryesore e Komisionit qëndron në mbikqyrjen dhe kontrollin e zbatimit të këtyre rregullave nga shtetet anëtare.



KURSI VEROR
04-08 KORRIK, 2022

Multilinguizmi në Bashkimin European



Funded by
the European Union

DR. MANJOLA ZAÇELLARI


Shumëgjuhësia/Multilinguizmi

- ▶ Sot në mbarë botën fliten rreth 7000 gjuhë.
- ▶ Megjithatë, gjysma e popullsisë së botës ndan vetëm gjashtë gjuhë amtare dhe rreth 90% e të gjitha gjuhëve mund të zëvendësohen nga ato dominuese deri në fund të shekullit.
- ▶ Bashkekzistenca harmonike e 24 gjuhëve zyrtare është një nga tiparet më dalluese të projektit evropian.
- ▶ Shumëgjuhësia nuk është vetëm një shprehje e identiteteve kulturore të vendeve të BE-së, por gjithashtu ndihmon në ruajtjen e demokracisë, transparencës dhe llogaridhënies.

- ▶ Asnjë legjislacion nuk mund të hyjë në fuqi derisa të përkthehet në të gjitha gjuhët zyrtare dhe të publikohet në Fletoren Zyrtare të BE-së.
- ▶ Në mënyrë thelbësore, dispozitat në lidhje me regjimin gjuhësor të BE-së mund të ndryshohen vetëm me votim unanimit në Këshillin e BE-së.
- ▶ BE-ja është e përkushtuar për të promovuar mësimin e gjuhës, por ka ndikim të kufizuar mbi politikat arsimore dhe gjuhësore, pasi këto janë përgjegjësi e vendeve antëtare të BE-së.
- ▶ Në vitin 2016, mbi një e treta (35.4%) e të rriturve në BE nuk dinin asnjë gjuhë të huaj.

Statistika

- ▶ Një përqindje e ngjashme (35.2%) deklaruan se dinin një gjuhë të huaj, ndërsa pak më shumë se një e pesta (21%) thanë se dinin dy gjuhë të huaja.
- ▶ Parlamenti Evropian është i përkushtuar të sigurojë shkallën më të lartë të mundshme të shumëgjuhësisë në punën e tij.
- ▶ Bazuar në 24 gjuhët zyrtare që përbëjnë fytyrën publike të BE-së, numri i përgjithshëm i kombinimeve gjuhësore rritet në 552, pasi secila gjuhë mund të përkthehet në 23 të tjerat.
- ▶ Aktualisht, mbi 600 të punësuar në përkthim dhe mbi 270 në përkthim kujdesen për nevojat e përkthimit të 705 anëtarëve të Parlamentit Evropian.
- ▶ Brenda vendit, institucionet e BE-së përdorin kryesisht vetëm tre gjuhë pune: anglisht, frëngjisht dhe gjermanisht.

- 
- ▶ Kostoja e përgjithshme për ofrimin e shërbimeve të përkthimit dhe përkthimit në institucionet e BE-së është rreth 1 miliard euro në vit, që përfaqëson më pak se 1% të buxhetit të BE-së ose pak më shumë se 2 euro për qytetar.

Diversiteti gjuhësor në botë

- ▶ Sot në botë fliten nga 6000 deri në 7000 gjuhë. Të japësh një shifër të saktë është e pamundur, pasi kufiri midis një gjuhe dhe një dialekti nuk është i përcaktuar mirë.
- ▶ Çuditërisht, 97% e popullsisë së botës flet rreth 4% të gjuhëve të botës, ndërsa vetëm rreth 3% flasin afërsisht 96% të gjuhëve të mbetura. Gjysma e 7.8 miliardë banorëve të botës ndajnë vetëm gjashtë gjuhë amtare.
- ▶ Rreth 3% e gjuhëve të botës (255) i përkasin Evropës. Numri më i madh i gjuhëve të gjalla – 2,165 – gjendet në Azi.
- ▶ Nëse nuk ndryshojnë tendencat aktuale, rreth 90% e të gjitha gjuhëve që fliten sot mund të zëvendësohen nga ato të tjera dominuese deri në fund të shekullit. Atlasi i UNESCO-s për gjuhët e botës në rrezik zbulon se 40% e gjuhëve të folura në botë janë të rrezikuara.
- ▶ Është shqetësuese, sepse 2000 nga gjuhët e rrezikuara në botë kanë më pak se 1000 folës dhe 4% janë zhdukur në 70 vitet e fundit.

A e dini se...


- ▶ Silbo Gomero, i njohur gjithashtu si el silbo ('fishkëllima'), është një kthim i spanjishtes së folur në fishkëllimë, e përdorur nga banorët e ishullit La Gomera në Kanarie, për të komunikuar nëpër luginat e thella e të ngushta të ishullit. E vetmja gjuhë në botë që është plotësisht e zhvilluar dhe praktikuar nga një komunitet i madh prej më shumë se 22,000 njerëzish, el silbo mundëson shkëmbimin e mesazheve në një distancë deri në 5 kilometra. E mësuar në shkollë që nga viti 1999, Silbo Gomero u regjistrua në Listën e Trashëgimisë Kulturore Jomateriale të Njerëzimit të UNESCO-s në vitin 2009.

Drejtimi i një BE-je shumëgjuhëshe


- ▶ Në BE, shumëgjuhësia kuptohet si "aftësia e shoqërive, institucioneve, grupeve dhe individëve për t'u angazhuar, rregullisht, me më shumë se një gjuhë në jetën e tyre të përditshme".

Politika e shumëgjuhësisë e BE-së ka tre qëllime:

- ▶ • të inkurajojë mësimin e gjuhës dhe të promovojë diversitetin gjuhësor. Në të vërtetë, shumëgjuhësia synon të parandalojë diskriminimin midis qytetarëve, gjuhët e të cilëve fliten nga një numër i madh njerëzish dhe të tjerë që përdorin ato më pak të folura;
- ▶ • t'u japë qytetarëve akses në legjislacionin, procedurat dhe informacionin e BE-së në gjuhët e tyre. Shumëgjuhësia u mundëson evropianëve të marrin pjesë në debate dhe konsultime publike;
- ▶ • për të promovuar një ekonomi shumëgjuhëshe. Efikasiteti i tregut të vetëm bazohet, ndër të tjera, në një fuqi punëtore të lëvizshme shumëgjuhëshe.

- 
- ▶ Edhe pse termi 'shumëgjuhësi' nuk shfaqet në Traktate, koncepti është i rrënjosur në tekstet themelore ligjore të BE-së.
 - ▶ Legjislacioni i parë, i miratuar nga Këshilli i Komunitetit Ekonomik Evropian në vitin 1958, përcaktoi gjuhët zyrtare dhe të punës të institucioneve evropiane.
 - ▶ Ai specifikoi se asnjë ligj evropian nuk mund të hynte në fuqi derisa të përkthehej në të gjitha gjuhët zyrtare dhe të publikohej në Fletoren Zyrtare të BE-së.
 - ▶ Regjimi gjuhësor i BE-së mund të ndryshohet vetëm me votim unanim në Këshillin e BE-së.

- ▶ Të gjitha versionet gjuhësore të një ligji të BE-së kanë të njëjtën vlerë ligjore, ndryshe nga dokumentet e OKB-së ose OECD-së, ku vetëm origjinali është versioni autentik. Legjislacioni dhe dokumentet me rëndësi apo interes të madh publik prodhohen në të 24 gjuhët zyrtare.
- ▶ Dokumentet e tjera – të tilla si korrespondenca me autoritetet kombëtare dhe vendimet drejtuar individëve ose subjekteve të veçanta – përkthehen vetëm në gjuhët e destinacionit.
- ▶ Qytetarët që u drejtohen institucioneve evropiane mund të përdorin çdo gjuhë zyrtare dhe kanë të drejtë të përgjigjen në të njëjtën gjuhë.
- ▶ Për rritjen e efikasitetit, Komisioni Evropian operon brenda vendit në tre gjuhë 'pune' – anglisht, frëngjisht dhe gjermanisht.

- 
- ▶ Situata është disi e ndryshme në Parlamentin Evropian.
 - ▶ Në epokën dixhitale, zgjedhja e gjuhës (mbulimit) të duhur për një faqe interneti është gjithnjë e më e rëndësishme.
 - ▶ Është interesante të theksohet se Komisioni Evropian nuk ka asnjë detyrim ligjor për të ofruar përkthim të gjerë të faqeve të tij të internetit në të gjitha gjuhët zyrtare.
 - ▶ Megjithatë, për lehtësinë e aksesit, Komisioni ofron informacion në sa më shumë gjuhë të jetë e mundur.

Regjimi gjuhësor i organeve të tjera shumëkombëshe


- ▶ Ligjbërja në BE dhe përfshirja e drejtpërdrejtë e qytetarëve në punët e saj shpjegojnë pse BE-ja përdor më shumë gjuhë në krahasim me organet e tjera shumëkombëshe, si OKB-ja ose NATO, të cilat veprojnë vetëm në nivel ndërqeveritar dhe nuk kanë funksion legjislativ.
- ▶ Për shembull, ndryshe nga BE-ja, OKB-ja, me 193 anëtarë, ka gjashtë gjuhë zyrtare.
- ▶ Këshilli i Evropës, me 47 anëtarë, publikon dokumentet e tij zyrtare vetëm në anglisht dhe frëngjisht, ndërsa NATO, me 29 anëtarë, përdor kryesisht anglisht, pavarësisht se ka dy gjuhë zyrtare.


Ruajtja e diversitetit


- ▶ Gjuhët kombëtare janë një tipar themelor i identitetit kulturor të një vendi dhe një element i rëndësishëm i sovranitetit të tij.
- ▶ BE-ja funksionon si një 'familje' anëtarët e së cilës ruajnë identitetin e tyre kulturor, një parim që pasqyrohet në moton e BE-së 'Të bashkuar në diversitet'.
- ▶ Kur hyjnë në BE, shtetet e reja anëtare deklarojnë se cila nga gjuhët e tyre do të bëhet gjuhë zyrtare e BE-së.
- ▶ Aktualisht, BE-ja ka tre alfabete (cirilik, grek dhe latin) dhe 24 gjuhë zyrtare.

- ▶ Anglishtja është ende një nga gjuhët e BE-së, edhe pas tërheqjes së Mbretërisë së Bashkuar nga BE më 31 janar 2020.
- ▶ Në fakt, anglishtja do të mbetet gjuhë zyrtare dhe e punës e institucioneve të BE-së për aq kohë sa është e listuar si e tillë në Rregulloren Nr. 1 nga viti 1958.
- ▶ Anglishtja është gjithashtu një nga gjuhët zyrtare të Irlandës dhe Maltës.
- ▶ Diversiteti gjuhësor është pjesë e ADN-së së Evropës. Krahas gjuhëve zyrtare të BE-së, gjuhët kombëtare të shenjave dhe gjuhët e sjella nga grupe të ndryshme emigrantësh, plotësojnë tablonë gjuhësore të BE-së.
- ▶ Vlerësohet se qytetarët e të paktën 175 kombësive jetojnë tani brenda kufijve të BE-së.

- ▶ Vendet e BE-së janë gjithashtu të përkushtuara për ruajtjen e gjuhëve rajonale ose të pakicave.
- ▶ Pragu kritik për mbijetesën e një gjuhe vlerësohet në 300,000 folës. Sipas UNESCO-s, në BE janë 221 gjuhë rajonale dhe të pakicave të rrezikuara.
- ▶ Megjithatë, ato nuk janë gjuhë që fliten brenda një shteti të caktuar.
- ▶ Mbrojtja dhe promovimi i tyre sigurohet nga Karta Evropiane për Gjuhët Rajonale ose të Pakicave, e miratuar nën kujdesin e Këshillit të Evropës në vitin 1992 dhe e nënshkruar dhe ratifikuar nga 16 vende të BE-së.
- ▶ Belgjika, Estonia, Letonia, Lituania, Greqia, Irlanda, Portugalia dhe Bullgaria ende nuk e kanë nënshkruar Kartën.
- ▶ Ndërkohë, Franca, Italia dhe Malta nuk e kanë ratifikuar atë.

- 
- ▶ Karta mbron dhe promovon gjuhët; megjithatë, çdo pretendim jashtë këtij qëllimi është i përjashtuar shprehimisht nga kompetenca e saj.
 - ▶ Karta gjithashtu inkurajon vendet që të bashkëpunojnë për të promovuar gjuhët rajonale dhe të pakicave, si është rasti i gjuhës baske - në përdorim si në Spanjë ashtu edhe në Francë.

- 
- ▶ Vendet qendrore dhe lindore të BE-së shfaqin një numër më të madh të gjuhëve rajonale dhe të pakicave, duke arritur në 18 në Rumani, 17 në Poloni dhe 16 në Kroaci.
 - ▶ Në shumicën e vendeve të BE-së në këtë fushë, gjuhët rajonale dhe të pakicave janë gjuhët zyrtare të fqinjëve të tyre.
 - ▶ Ky është rasti për gjermanishten në Poloni dhe Çeki, dhe për hungarishtin në Sllovaki dhe Rumani.
 - ▶ Tri gjuhë rajonale evropiane – katalanishtja, baskishtja dhe galicishtja – gëzojnë statusin e gjuhëve gjysmë zyrtare (ose bashkëzyrtare).

- 
- ▶ Konkretisht, kjo do të thotë se bazuar në një marrëveshje që rregullon përdorimin e tyre në dokumentet e BE-së, përkthimet ofrohen nga qeveria spanjolle, sipas nevojës dhe kur është e nevojshme dhe me shpenzimet e saj.
 - ▶ Përkthimi nga (por jo në) gjuha baske, katalane/valenciane/balearike dhe gale ofrohet me kërkesë për formacione të caktuara të Këshillit me përfaqësues rajonalë, si dhe në seancat plenare të Komitetit të Rajoneve dhe Komitetit Ekonomik dhe Social Evropian.
 - ▶ Katalanishtja dhe baskishtja, së bashku me, ndër të tjera, korsiken, oksitanishten dhe bretonishten, janë gjuhë rajonale në Francë, por nuk gëzojnë status zyrtar atje, gjë që ndikon në promovimin e tyre.

Platforma e Konferencës për të Ardhmen e Evropës

- ▶ Platforma e Konferencës për të Ardhmen e Evropës – një forum që u mundëson qytetarëve evropianë të debatojnë mbi sfidat dhe prioritetet e Evropës – është plotësisht shumëgjuhëshe dhe pjesëmarrësit mund të paraqesin ide, komente dhe të regjistrojnë ngjarje në të gjitha gjuhët zyrtare të BE-së, si dhe në bashkë. - gjuhët zyrtare të Spanjës.
- ▶ Në vitin 2000, autorët e një studimi paralajmëruan se kërcënimi kryesor për diversitetin gjuhësor - veçanërisht në internet - do të vinte nga shumëgjuhësia e kufizuar, pra nga përkthimi automatik i gjuhëve të mëdha, duke ndikuar te gjuhët e vogla.
- ▶ Rreziku i vërtetë, pra, do të priste të vinte nga një fasadë e diversitetit gjuhësor që favorizon disa gjuhë dominuese, por përjashtom të gjitha të tjerat.

- ▶ Në disa raste është konsideruar adoptimi i një gjuhe të vetme të BE-së, por demokracia, transparencja dhe llogaridhënia kërkojnë që të gjithë qytetarët e BE-së të kuptojnë qartë se çfarë po bëhet në emër të tyre.
- ▶ Për më tepër, respektimi i diversitetit gjuhësor është i sanksionuar në Traktatet (neni 3(3) TEU- Treaty of the EU) dhe Karta e të Drejtave Themelore të BE-së (neni 22).
- ▶ Vështruar nga perspektiva e BE-së, shumëgjuhësia efektive mund të arrihet vetëm nëse gjenden mënyra që qytetarët dhe organet të komunikojnë me njëri-tjetrin – ose duke përdorur një gjuhë të ndryshme nga gjuha e tyre amtare, ose duke krijuar një sistem gjithëpërfshirës përkthimi.
- ▶ BE-ja është përpjekur të lehtësojë të dyja mënyrat e komunikimit, duke mbështetur mësimin e gjuhëve në Shtetet Anëtare dhe duke krijuar, mirëmbajtur dhe zgjeruar shërbimet komplekse të përkthimit.

Mësimi i gjuhës


- ▶ BE-ja promovon mësimin e gjuhëve, por ka ndikim të kufizuar mbi politikat arsimore dhe gjuhësore, pasi këto janë përgjegjësi e vendeve anëtare të BE-së.
- ▶ Në praktikë, kjo do të thotë se BE-ja nuk mund të shkojë përtej rekomandimeve.
- ▶ Në vitin 2002, udhëheqësit e BE-së vendosën objektivin për të siguruar që evropianët të mund të komunikojnë në dy gjuhë përveç gjuhës së tyre amtare.
- ▶ Ministrat e Arsimit rinovuan këtë angazhim në maj 2019, duke miratuar një nga komponentët e një pakete të re legjislativore, përkatësisht një tekst që rekomandon përvetësimin e një gjuhe të huaj të parë për qëllime sociale ose profesionale dhe, nëse është e mundur, një gjuhë të dytë të huaj për të mundësuar ndërveprim. me një shkallë të caktuar rrjedhshmërie.


Karta Evropiane e Gjuhës


- ▶ Karta Evropiane e Gjuhës është një çmim që inkurajon zhvillimin e metodologjive dhe iniciativave të reja në fushën e mësimdhënies dhe mësimit të gjuhës.
- ▶ Ai jepet çdo vit ose dy herë në vit për iniciativat më inovative të mësimit të gjuhës brenda Erasmus+, programi kryesor i BE-së për mbështetjen e arsimit.
- ▶ Duke inkurajuar iniciativa të tilla, Karta kërkon të rrisë standardet e mësimdhënies së gjuhës në të gjithë BE-në.


Probleme

- ▶ Pavarësisht këtij angazhimi, megjithatë, BE-ja ka ende një rrugë të gjatë për të bërë në drejtim të shumëgjuhësisë dhe mësimit të gjuhëve.
- ▶ Sipas statistikave të Eurostat, në vitin 2016, mbi një e treta (35.4%) e të rriturve në BE-28 raportuan se nuk dinin asnjë gjuhë të huaj.
- ▶ Një përqindje e ngjashme (35.2%) deklaruan se dinin një gjuhë të huaj, ndërsa pak më shumë se një e pesta (21%) thanë se dinin dy gjuhë të huaja.
- ▶ Përqindja e të rinjve të moshës 25 deri në 34 vjeç dhe atyre me diploma universitare që pretendojnë se dinë të paktën një gjuhë të huaj ishin përkatësisht 73% dhe 83%.

- 
- ▶ Shumica e evropianëve nuk e përshkruajnë veten si nxënës aktivë të gjuhës, dhe rreth një e katërta (23%) nuk kanë mësuar kurrë një gjuhë të dytë.
 - ▶ Mbi dy të tretat e evropianëve (68%) kanë mësuar një gjuhë të huaj në shkollë.
 - ▶ Është interesante se një sondazh i vitit 2018 tregon se ndërsa, mesatarisht, 80% e të anketuarve (me dallime të mëdha midis vendeve) mund të lexojnë dhe të shkruajnë në më shumë se një gjuhë, vetëm 66% e të anketuarve thonë se do të ishin në gjendje të ndiqnin një kurs (të arsimit të lartë). në më shumë se një gjuhë.

- 
- ▶ Shkollat në të gjithë BE-në kanë autonomi të konsiderueshme për sa i përket mënyrës se si ato mbështesin integrimin e studentëve emigrantë të sapoardhur.
 - ▶ Megjithatë, në shumicën e vendeve të BE-së, autoritetet e arsimit të nivelit të lartë lëshojnë rekomandime se si duhet të bëhet ky integrim në praktikë.
 - ▶ Ekzistojnë dy modele kryesore: integrimi i drejtpërdrejtë në arsimin e zakonshëm i shoqëruar me masa shtesë mbështetëse dhe klasa përgatitore specifike për një periudhë të kufizuar përpara se të hyjë në arsimin e zakonshëm.

- 
- ▶ Fatkeqësisht, kompetenca e kufizuar gjuhësore mbetet një nga pengesat kryesore për të përfituar nga mundësitë e ofruara nga programet e BE-së për arsimin, trajnimin dhe rininë.
 - ▶ Në të kundërt, rritja e zotërimit të gjuhëve të huaja nga qytetarët e BE-së do t'u mundësojë atyre të përfitojnë më shumë nga mundësitë që ofron tregu i vetëm.
 - ▶ Në të vërtetë, të dhënat nga hulumtimi tregojnë se ekziston një lidhje e drejtpërdrejtë midis aftësive gjuhësore dhe punësimit.

- 
- ▶ Iniciativat evropiane që mbështesin kompetencën shumëgjuhëshe Korniza e Përbashkët Evropiane e Referencës për Gjuhët (CEFRL) ofron një referencë transparente dhe gjithëpërfshirëse që lejon vlerësimin dhe krahasimin e niveleve gjuhësore.
 - ▶ Ajo bën dallimin midis nivelit bazë të përdoruesit, nivelit të përdoruesit të pavarur dhe nivelit të aftë të përdoruesit.

Si perfundim

- ▶ Brenda Bashkimit Evropian fliten shumë gjuhë.
- ▶ Janë 24 gjuhë të njohura zyrtarisht, më shumë se 60 gjuhë indigjene rajonale, dhe shumë gjuhë jo-indigjene të folura nga komunitetet e emigrantëve.
- ▶ BE-ja, megjithëse ka ndikim të kufizuar sepse politikat arsimore dhe gjuhësore janë përgjegjësi e shteteve anëtare, është e përkushtuar për të mbrojtur këtë diversitet gjuhësor dhe për të promovuar njohuritë e gjuhëve, për arsye të identitetit kulturor dhe integritit social, dhe për shkak se qytetarët shumëgjuhësh mund të përfitojnë nga mundësitë ekonomike, arsimore dhe profesionale të krijuara nga një Evropë e integruar.
- ▶ Një fuqi punëtore e lëvizshme është çelësi për konkurrencën e ekonomisë së BE-së.



Kursi veror
04-08 Korrik, 2022



GJUHËT E RREZIKUARA DHE DIVERSITETI GJUHËSOR NË BASHKIMIN EUROPIAN

DR. MANJOLA ZAÇELLARI
PROF.AS.DR. LEDIANA BESHAJ



Funded by
the European Union

- “Një gjuhë është në rrezik kur folësit e saj pushojnë së përdoruri atë. Kur përdoret gjithnjë e më e reduktuar në fusha komunikuese dhe pushon së kaluari nga një brez në tjetrin. Kjo do të thotë se, kur nuk ka folës të rinj, të rritur apo fëmijë një gjuhë rrezikon të zhduket” (UNESCO, 2003).
- Gjuhët janë një nga zhvillimet më të mëdha të racës njerëzore. Si një mjet komunikimi, ato përfshijnë gjithashtu një gamë të gjerë vlerash dhe besimesh dhe janë dritare për ta parë botën në mënyra të ndryshme. Në këtë kontekst, ky leksion shqyrton ato gjuhë në Evropë të cilat janë të kërcënuara ose konsiderohen të rrezikuara.

- Rezoluta e Këshillit Evropian e 21 nëntorit 2008 “Mbi një strategji evropiane për shumëgjuhësinë” vëren se:
- - diversiteti gjuhësor dhe kulturor është pjesë përbërëse e identitetit evropian; është njëkohësisht një trashëgimi e përbashkët, një pasuri, një sfidë dhe një vlerë për Evropën.'
-
- Ajo gjithashtu thekson se "promovimi i gjuhëve evropiane më pak të përdorura përfaqëson një kontribut të rëndësishëm për shumëgjuhësinë.

- Është pranuar gjerësisht se gjuhët janë një pjesë jashtëzakonisht e pasur e trashëgimisë kulturore të Evropës.
- Gjuhët shprehin identitetin dhe ofrojnë një lidhje për folësit e një gjuhe me të kaluarën, të tashmen dhe të ardhmen e tyre.
- Të ngulitura brenda gjuhëve ka një pjesë të madhe të njohurive për botën dhe përvojën njerëzore.
- Kur gjuhët zhduken, kjo njohuri humbet.

- Dygjuhësia dhe shumëgjuhësia vlerësohet si një aset përse i përket kreativitetit dhe inovacionit.
- Njihen aftësitë njohëse të njerëzve që janë në gjendje të flasin rrjedhshëm më shumë se një gjuhë.
- Hulumtimet tregojnë se ata janë më të aftë për t'u marrë me të menduarit kritik, kreativitetin etj. (Baker, 2011)

- Sot në botë fliten nga gjashtë deri në shtatë mijë gjuhë (Etnologue).
- 97% e njerëzve të botës flasin rreth 4% të gjuhëve të botës dhe, anasjelltas, rreth 96% e gjuhëve të botës fliten nga 3% e njerëzve të botës (Bernard 1996).
- Vetëm 3% e gjuhëve të botës janë indigjene në Evropë.
- Sipas Atlasit të Gjuhëve të Botës (UNESCO), janë 128 gjuhë brenda Bashkimit Evropian që konsiderohen të rrezikuara.
- Të gjitha gjuhët që trajtohen si gjuhë më vete, dhe jo dialekte, kanë kodin e tyre ISO.

- Me zhvillimin e konceptit të shtetit në epokën moderne dhe me theksin për të pasur një kulturë më uniforme në një shtet, theksi më i madh u vu në zhvillimin e një gjuhe të përbashkët dhe të një kulture të përbashkët që do të ndihmonte në procesin e asimilimit.
- Politikat u zhvilluan edhe në sferën e arsimit, veçanërisht për të mbështetur këtë objektiv.
- Ky zhvillim i politikave pati një efekt veçanërisht të dëmshëm në të gjitha gjuhët që nuk u miratuan si gjuhë shtetërore/zyrtare.

- Gjatë gjysmëshekullit të kaluar, procesi i globalizimit ka bërë të mundur zhvillimin e një kulturë më të përgjithshme duke promovuar në skenën botërore gjuhën angleze që është mbizotëruese në këtë kontekst.
- Shumë gjuhë më pak të përdorura e kanë pasur të vështirë të konkurojnë dhe të mbijetojnë në këtë.
- Një sërë gjuhësh të pakicave kanë një lloj prestigji për sa i përket mundësive të punësimit.
- Megjithatë, shumë gjuhë të rrezikuara janë në zona të largëta rurale, shpesh me lidhje të dobëta transporti.
- Folësit e shumë prej këtyre gjuhëve të rrezikuara nuk besojnë se gjuhët e tyre kanë status apo vlerë ekonomike dhe, si rezultat, nuk ia kalojnë gjuhën e tyre brezit të ardhshëm.
- Kjo mungesë e transmetimit ndërmjet brezave është një nga aspektet më të dukshme të gjuhëve që janë të rrezikuara.

- Gjatë viteve 1990, UNESCO publikoi Librin e Kuq të Gjuhëve të Rrezikuara, që përfaqëson një listë gjithëpërfshirëse të gjuhëve të rrezikuara në botë.
- Ky u zëvendësua më vonë nga Atlasi i gjuhëve të botës në rrezik. Në 2002/03, UNESCO kërkoi nga një grup ndërkombëtar ekspertësh që të zhvillonin një kornizë për klasifikimin e rrezikut të një gjuhe.
- Ky kuadër rendit 7 nivele të rrezikut; pesë nga këto nivele kanë të bëjnë me gjuhët të cilat janë të rrezikuara. Këto klasifikime ishin: të sigurta; e qëndrueshme por e kërcënuar; i pambrojtur; i rrezikuar; rrezikuar rëndë; i rrezikuar në mënyrë kritike; i zhdukur.

- I njëjti grup renditi gjithashtu nëntë faktorë që karakterizonin situatën e përgjithshme gjuhësore të një gjuhe.
- Këto përfshinin faktorë të tillë si nivelet e transmetimit ndërmjet brezave, numrin absolut të folësve dhe tendencat në domenet ekzistuese gjuhësore.
-
- Termat e pranuar që përdoren për të klasifikuar gjuhët që janë autoktone në Evropë, por që nuk janë gjuhë shtetërore brenda një shteti të caktuar, janë termat gjuhë rajonale ose të pakicës.
- Ky është termi i përdorur nga Këshilli i Evropës në Kartën e tij për Gjuhët Rajonale ose të Pakicave.

- Këto gjuhë ndahen gjerësisht në katër kategori, të cilat janë:
- gjuhët autoktone të cilat janë gjuhë autoktone, por jo shtetërore;
- autoktone dhe ndërkufitare, të cilat janë autoktone dhe ekzistojnë në më shumë se një shtet, por nuk janë gjuhë shtetërore;
- gjuhët ndërkufitare që ekzistojnë si gjuhë shtetërore në një shtet dhe
- gjuhë e pakicës në një tjetër; dhe gjuhët jo territoriale, apo rome.

10 Gjuhët e Rrezikuara në Evropë

- 21 shkurti është dita ndërkombëtare e gjuhës amtare.
- Qëllimi i kësaj dite është të promovojë ndërgjegjësimin për dallimet gjuhësore dhe kulturore si dhe shumëgjuhësinë.
- Në botë fliten rreth 7000 gjuhë. Por: çdo 14 ditë një gjuhë në botë vdes, së bashku me folësin e saj të fundit.
- Edhe pse ne nuk mund të ndihmojmë dhe të shpëtojmë çdo gjuhë në mbarë botën që të zhduket, të paktën duhet të përpiqemi dhe të bëjmë më të mirën tonë për të pasur disa burime për këtë gjuhë.
- Cilat janë 20 gjuhët më të rrezikuara në Evropë?
- A ka mënyra për t'i shpëtuar këto gjuhë që të mos zhduken?

1. Greqishtja e Kapadokias

Numri i folësve: rreth 2.500

- Greqishtja 3 Kapadokias është gjuha që gjuhëtarët menduan se kishte vdekur gjatë viteve 1960. Por, disa studiues rastësisht hasën në rreth 2.500 pasardhës të grekëve të Kapadokias të cilët ende e flasin gjuhën.
- Gjuha vjen nga grekët e Kapadokias që jetonin në Turqi, por që u detyruan të ktheheshin në Greqi gjatë viteve 1920.
- Fillimisht u fol në Turqinë qendrore, në Kapadokia, nga populli grek.
- Në shekujt e mevonshëm, kur turqit filluan të emigrojnë nga Azia Qendrore, ata i dëbuan kapadokanët nga pjesa tjetër e vendeve greqishtfolëse. Me kalimin e kohës, gjuha turke ndikoi shumë, gjë që rezultoi në greqishten kapadokiane, sot një përzierje e greqishtes dhe turqishtes.

2. Kornish

- Numri i folësve: rreth 3.500
- Gjuha kornike flitet në Cornëall. Kjo gjuhë bën pjesë në familjen e gjuhëve kelte, por u shpall e zhdukur në fund të shekullit të 18-të për shkak të presionit anglez.
- Për fat, falë studiuesve, ajo u ringjall në fillim të shekullit të 20-të dhe u njoh nga Karta Evropiane për gjuhët rajonale ose të pakicave.
- Numri i folësve filloi të rritet ngadalë dhe prindërit që flisnin gjuhën kornisht filluan t'ua mësojnë fëmijëve të tyre.

3. Hertein

- Numri i folësve: 1000
- Me origjinë nga gjuha aramaike lindore, Hertein flitet në Turqi nga katolikët kaldeas. Fatkeqësisht, shumica e tyre emigruan në perëndim dhe tani janë të izoluar nga njëritjetri, sepse vetëm disa prej tyre qëndruan në Turqi.
- Të gjithë folësit janë dygjuhësh, flasin kurdisht, por shumë prej tyre flasin rrjedhshëm edhe gjuhë të tjera kryesore.

4. Karaim

- Numri i folësve: deri në 80
- Gjuha Karaim flitet në disa qarqe të ndryshme, në Poloni, Ukrainë, Lituani dhe Krime.
- Gjuha i përket gjuhëve turke të ndikuara nga hebraishtja.
- Numri më i lartë i folësve jeton në Lituani, në qytetin e Trakait, dhe shpresohet që të paktën atje gjuha të mbijetojë për shkak të mbështetjes së madhe që merr komuniteti.

5. Manx

- Numri i folësve: rreth 100
- Gjuha manx flitet në Ishullin Man. Bën pjesë në familjen e gjuhëve kelte, folësi i fundit i së cilës vdiq në vitin 1974. Pavarësisht kësaj, për fat gjuha mbeti e gjallë si pjesë e kulturës dhe trashëgimisë së ishullit, sepse rreth 100 folës në ishull kanë njëfarë njohurie për gjuhën.
- Në fund të shekullit të 20-të, Manx u përdor më shumë falë shkollave fillore dhe radios.
- Edhe nëse gjuha vdes, ajo lehtë mund të ringjallet sepse ka shumë regjistrime për të.

6. Pite Sami

- Numri i folësve: rreth 50
- Me kaq pak folës, Pite Sami rrezikohet seriozisht.
- Gjuha flitet në Suedi dhe Norvegji, afër kufirit, pranë lumit Pite.
- Meqenëse folësit e fundit nga ana norvegjeze e kufirit ndërruan jetë, flitet vetëm në Suedi.
- Deri në vitin 2008, gjuha ishte e vetmja në familjen e saj gjuhësore pa një gjuhë zyrtare të shkruar.

7. Saterlandik

- Numri i folësve: deri në 2000
- E njohur edhe si Saterland Frizian, gjuha flitet në rajonin e Saterland. Është dialekti i fundit i gjallë i gjuhës friziane lindore dhe shumë i ngjashëm me frizianishten perëndimore, i folur në Friesland dhe në Gjermani.
- Gjuha është seriozisht e rrezikuar, kështu që brezat e rinj vendosën të mos e lejojnë zhdukjen e saj, prandaj filluan të mësojnë gjuhën dhe të mësojnë edhe fëmijët e tyre.
- Pra, ka shpresë që gjuha të qëndrojë e gjallë për shumë dekada.

8. Tsakonian

- Numri i folësve: deri në 1000
- Gjuha Tsakoniane flitet në Greqinë e sotme, në rajonin Tsakonian, të Peloponezit. Kjo gjuhë është e vetmja pasardhëse e gjallë e greqishtes dorike, e cila është një degë perëndimore e greqishtes së vjetër.
- Edhe pse konsiderohet një dialekt grek, nga ana gjuhësore është i ndryshëm nga greqishtja moderne.
- Folësit janë kryesisht njerëz të moshuar. Fëmijët e tyre nuk e flasin gjuhën, kështu që vlerësohet se gjuha do të vdesë në më pak se 100 vjet.

9. Ume Sami

- Numri i folësve: deri në 20
- Kjo është gjuha e parë Sami që është shkruar. Flitet në Suedi dhe Norvegji, përgjatë lumit Ume.
- Sot, për fat të keq, flitet vetëm nga të moshuarit në Suedi.

10. Uimisoris

- Numri i folësve: 70
- Ëymysorys, i njohur gjithashtu si Vilamovian, flitet në Poloni, në një qytet të quajtur Vilamovice. I përket familjes së gjuhëve gjermanike, me ndikimin e gjermanishtes, holandishtes, polonishtes, anglishtes së vjetër dhe frizishtes.
- Gjuha është seriozisht e rrezikuar, veçanërisht sepse shumica e folësve janë njerëz të moshuar.
- Njihet si gjuha e poezisë së Florian Biesikut në shekullin e 19-të.
- Në fillim të shekullit të 21-të, filluan disa përpjekje, si dhënia e mësimeve private të gjuhës, për ta ringjallur atë.

The background features a dark teal color with a diagonal line running from the bottom-left towards the top-right. The area above and to the left of this line is filled with a pattern of fine, parallel, light blue lines, creating a textured effect. The text 'Faleminderit...' is positioned in the lower-right quadrant of the image.

Faleminderit...



BE DHE POLITIKAT KOMBËTARE GJUHËSORE: MBROJTJA E GJUHËVE TË MINORITETIT

Kursi veror
04-08 Korrik, 2022



Dr. Manjola Zaçellari

Historia e te drejtave gjuhesore

Të drejtat gjuhësore janë të drejtat e njeriut dhe të drejtat civile që kanë të bëjnë me të drejtën individuale dhe kolektive për të zgjedhur gjuhën ose gjuhët për komunikim në një sferë private ose publike. Parametra të tjerë për analizimin e të drejtave gjuhësore përfshijnë shkallën e territorialitetit, sasinë e pozitivitetit, orientimin në kuptimin e asimilimit ose të mirëmbajtjes.

Të drejtat gjuhësore përfshijnë, ndër të tjera, të drejtën për gjuhën e personit në aktet ligjore, administrative dhe gjyqësore, edukimin gjuhësor dhe mediatic në një gjuhë të zgjedhur lirisht nga të interesuarit.

Të drejtat gjuhësore në të drejtën ndërkombëtare zakonisht trajtohen në kuadrin më të gjerë të të drejtave kulturore dhe arsimore.

Dokumentet e rëndësishme për të drejtat gjuhësore përfshijnë:

Deklaratën Universale të të Drejtave Gjuhësore (1996),

Kartën Evropiane për Gjuhët Rajonale ose të Pakicave (1992),

Konventën për të Drejtat e Fëmijës (1989)

Konventën Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare (1988),

si dhe Konventa kundër Diskriminimit në Arsim

dhe Konventa Ndërkombëtare për të Drejtat Civile dhe Politike (1966).

Historiku

Të drejtat gjuhësore u bënë gjithnjë e më të spikatura gjatë rrjedhës së historisë, ndërsa gjuha u pa gjithnjë e më shumë si pjesë e kombësisë. Megjithëse politikat dhe legjislacioni që përfshin gjuhën kanë qenë në fuqi në historinë e hershme evropiane, këto ishin shpesh raste kur një gjuhë u imponohej njerëzve ndërsa gjuhët ose dialektet e tjera shpërfillleshin. Shumica e literaturës fillestare mbi të drejtat gjuhësore erdhi nga vende ku ndarjet gjuhësore dhe/ose kombëtare të bazuara në diversitetin gjuhësor kanë rezultuar në të drejtat gjuhësore që luajnë

një rol jetik në ruajtjen e stabilitetit. Megjithatë, vetëm në vitet 1900, të drejtat gjuhësore fituan status zyrtar në politikë dhe në marrëveshjet ndërkombëtare.

Të drejtat gjuhësore u përfshinë për herë të parë si një e drejtë ndërkombëtare e njeriut në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut në 1948.

Të drejtat gjuhësore formale të bazuara në traktat kryesisht kanë të bëjnë me të drejtat e pakicave. Historia e të drejtave të tilla gjuhësore mund të ndahet në pesë faza:

1. Para vitit 1815. Të drejtat gjuhësore mbulohen në marrëveshjet dypalëshe, por jo në traktatet ndërkombëtare, p.sh. Traktati i Lozanës (1923).

2. Akti përfundimtar i Kongresit të Vjenës (1815). Përfundimi për ndërtimin e perandorisë së Napoleonit I u nënshkrua nga 7 fuqi të mëdha evropiane. Ajo u dha të drejtën polakëve për të përdorur polonishten në Poznan, krahas gjermanishtes për biznesin zyrtar. Gjithashtu, disa kushtetuta kombëtare mbrojnë të drejtat gjuhësore të pakicave kombëtare, p.sh. Ligji kushtetues austriak i vitit 1867 u jep pakicave etnike të drejtën për të zhvilluar kombësinë dhe gjuhën e tyre.

3. Mes Luftës së Parë Botërore dhe Luftës së Dytë Botërore. Nën patronazhin e Lidhjes së Kombeve, Traktatet e Paqes dhe konventat e mëdha shumëpalëshe dhe ndërkombëtare bartnin klauzola për mbrojtjen e pakicave në Evropën Qendrore dhe Lindore, p.sh., të drejtën e përdorimit privat të çdo gjuhe, dhe dispozita për mësimin në shkollat fillore nëpërmjet gjuhës së vet. Shumë kushtetuta kombëtare ndoqën këtë prirje. Por jo të gjithë nënshkruesit u dhanë të drejta grupeve minoritare brenda kufijve të tyre si Mbretëria e Bashkuar, Franca dhe SHBA. Traktatet parashikonin gjithashtu të drejtën e ankesës në Lidhjen e Kombeve dhe në Gjykatën Ndërkombëtare të Drejtësisë.

4. 1945–1970. Legjislativi ndërkombëtar për mbrojtjen e të drejtave të njeriut u fut në kuadër të infrastrukturës së Kombeve të Bashkuara.

5. Nga fillimi i viteve 1970 e tutje, ka pasur një interes të ripërtërirë për të drejtat e pakicave, duke përfshirë të drejtat gjuhësore të minoriteteve. p.sh. Deklarata e OKB-së për të drejtat e personave që u përkasin pakicave kombëtare ose etnike, fetare dhe gjuhësore.

Diskutim teorik

Të drejtat gjuhësore + të drejtat e njeriut = të drejtat gjuhësore të njeriut (LHR)

Language rights + human rights = linguistic human rights (LHR)

Disa bëjnë një dallim midis të drejtave të gjuhës dhe të drejtave gjuhësore të njeriut, sepse koncepti i mëparshëm mbulon një fushë shumë më të gjerë. Kështu, jo të gjitha të drejtat e gjuhës janë LHR, megjithëse të gjitha LHR janë të drejta gjuhësore. Një mënyrë për të dalluar të drejtat gjuhësore nga LHR është midis asaj që është e nevojshme dhe asaj që është e orientuar drejt pasurimit.[6] Të drejtat e nevojshme, si në të drejtat e njeriut, janë ato që nevojiten për nevoja elementare dhe për të jetuar një jetë dinjitoze, p.sh. identiteti i lidhur me gjuhën, aksesin në gjuhën(et) amtare, e drejta e aksesit në një gjuhë zyrtare, pa ndërrim të detyrueshëm gjuhësor, akses në arsimin fillor formal të bazuar në gjuhë dhe e drejta e grupeve pakicë për t'u përjetësuar si një grup i veçantë, me gjuhët. Të drejtat e pasurimit janë mbi nevojat bazë, p.sh. e drejta për të mësuar gjuhë të huaja.[6]

Të drejtat gjuhësore individuale

Përkufizimi më themelor i të drejtave gjuhësore është e drejta e individëve për të përdorur gjuhën e tyre me anëtarët e tjerë të grupit të tyre gjuhësor, pavarësisht nga statusi i gjuhës së tyre. Ato evoluojnë nga të drejtat e përgjithshme të njeriut, në veçanti: mosdiskriminimi, liria e shprehjes, e drejta për jetë private dhe e drejta e anëtarëve të një pakice gjuhësore për të përdorur gjuhën e tyre me anëtarët e tjerë të komunitetit të tyre.

Të drejtat individuale gjuhësore parashikohen në Deklaratën Universale të të Drejtave të Njeriut:

- Neni 2 – të gjithë individët gëzojnë të drejtat e deklaruara pa diskriminim në bazë të gjuhës.
- Neni 10 – individët kanë të drejtë për një gjykim të drejtë dhe kjo përgjithësisht njihet se përfshin të drejtën për një përkthyes nëse një individ nuk kupton gjuhën e përdorur në procedurat gjyqësore penale ose në një akuzë penale. Individit ka të drejtë që përkthyesi të përkthejë procedurat, duke përfshirë dokumentet gjyqësore.
- Neni 19 – individët kanë të drejtën e lirisë së shprehjes, duke përfshirë të drejtën për të zgjedhur çdo gjuhë si mjet shprehjeje.
- Neni 26 – çdokush ka të drejtën e arsimimit, në lidhje me gjuhën e mësimit.

Të drejtat gjuhësore mund të zbatohen në arenën private dhe në domenin publik.

Përdorimi privat i gjuhës

Shumica e traktateve ose dokumenteve të të drejtave gjuhësore bëjnë dallimin midis përdorimit privat të një gjuhe nga individët dhe përdorimit të një gjuhe nga autoritetet publike. Të drejtat ndërkombëtare të njeriut presupozojnë që të gjithë individët kanë të drejtën e jetës private dhe familjare, lirinë e shprehjes, mosdiskriminimin dhe personat që i përkasin një pakice gjuhësore për të përdorur gjuhën e tyre me anëtarët e tjerë të grupit të tyre. Komiteti i Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut e përkufizon privatësinë si:

... sfera e jetës së një personi në të cilën ai ose ajo mund të shprehë lirisht identitetin e tij ose të saj, qoftë duke hyrë në marrëdhënie me të tjerët ose vetëm. Komiteti është i mendimit se mbiemri [dhe emri] i një personi përbën një komponent të rëndësishëm të identitetit të dikujt dhe se mbrojtja kundër ndërhyrjeve arbitrare ose të paligjshme në privatësinë e dikujt përfshin mbrojtjen kundër ndërhyrjeve arbitrare ose të paligjshme në të drejtën për të zgjedhur dhe ndryshuar emrin.

Kjo do të thotë se individët kanë të drejtë të kenë emrin ose mbiemrin e tyre në gjuhën e tyre, pavarësisht nëse gjuha është zyrtare apo e njohur, dhe autoritetet shtetërore ose publike nuk mund të ndërhyjnë në këtë të drejtë në mënyrë arbitrare ose të paligjshme.

Të drejtat gjuhësore në domenin publik

Domeni publik, në lidhje me përdorimin e gjuhës, mund të ndahet në procedura gjyqësore dhe përdorim të përgjithshëm nga zyrtarët publikë.

Sipas nenit 10 të Deklaratës Universale të të Drejtave të Njeriut, individët kanë të drejtën e një gjykimi të drejtë. Prandaj, në emër të drejtësisë së proceseve gjyqësore, është një e drejtë gjuhësore e vendosur e një individi për një përkthyes kur ai ose ajo nuk kupton gjuhën e përdorur në proceset gjyqësore penale, ose në një akuzë penale. Autoritetet publike ose duhet të përdorin gjuhën që kupton individi, ose të punësojnë një përkthyes për të përkthyer procedurat, duke përfshirë çështjet gjyqësore.

Përdorimi i përgjithshëm nga zyrtarët publikë mund të mbulojë çështje duke përfshirë edukimin publik, transmetimin publik të radios dhe televizionit, ofrimin e shërbimeve për publikun, etj. Shpesh pranohet të jetë e arsyeshme dhe e justifikuar që zyrtarët publikë të përdorin gjuhën e pakicave, në një shkallë dhe nivel të duhur në aktivitetet e tyre, kur numri dhe përqendrimi gjeografik i folësve të një gjuhe të pakicës janë mjaftueshëm të konsiderueshëm. Megjithatë, kjo është një temë e diskutueshme pasi vendimi i vërtetimit është shpesh arbitrar. Pakti

Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike, neni 26, premtion të mbrojtë të gjithë individët nga diskriminimi në bazë të gjuhës. Në vijim, neni 27 thotë se “minoriteteve nuk u mohohet e drejta... të përdorin gjuhën e tyre”. Konventa kundër diskriminimit në arsim, neni 5, gjithashtu deklaron të drejtat e pakicave për të "përdorur ose mësuar gjuhën e tyre".

Të drejtat gjuhësore kolektive

Të drejtat gjuhësore kolektive janë të drejta gjuhësore të një grupi, veçanërisht të një grupi gjuhësor ose të një shteti. Të drejtat kolektive nënkuptojnë "të drejtën e një grupi gjuhësor për të siguruar mbijetesën e gjuhës së tij dhe për të transmetuar gjuhën te brezat e ardhshëm". Grupet e gjuhëve janë komplekse dhe më të vështira për t'u përcaktuar sesa shtetet. Një pjesë e kësaj vështirësie është se anëtarët brenda grupeve gjuhësore i caktojnë role të ndryshme gjuhës së tyre, dhe gjithashtu ka vështirësi në përcaktimin e një gjuhe. Disa shtete kanë dispozita ligjore për mbrojtjen e të drejtave kolektive gjuhësore sepse ka situata të qarta në rrethana të veçanta historike dhe sociale.

Të drejtat kolektive gjuhësore zbatohen për shtetet sepse ato shprehen në një ose më shumë gjuhë. Në përgjithësi, regjimi gjuhësor i shteteve, i cili komunikohet nëpërmjet ndarjes së stativeve për gjuhët e përdorura brenda kufijve të tij, kualifikon të drejtat gjuhësore të pretenduara nga grupe dhe individë në emër të qeverisjes efektive, në interesin më të mirë të së mirës së përbashkët. Shtetet mbahen nën kontroll nga konventat ndërkombëtare dhe kërkesat e qytetarëve. Të drejtat gjuhësore përkthehen në ligje ndryshe nga vendi në vend, pasi nuk ka një përkufizim ligjor standard të pranuar përgjithësisht.

Parimet e territorit kundrejt personalitetit

Parimi i territorialitetit i referohet të drejtave gjuhësore që përqendrohen vetëm brenda një territori, ndërsa parimi i personalitetit varet nga statusi gjuhësor i personit(ve) të përfshirë. Një shembull i aplikimit të territorialitetit është rasti i Zvicrës, ku të drejtat gjuhësore përcaktohen brenda kantoneve të ndara qartësisht të bazuara në gjuhë. Një shembull i aplikimit të personalitetit është legjislacioni federal kanadez, i cili jep të drejtën e shërbimeve në frëngjisht ose anglisht, pavarësisht nga territori.

Të drejtat negative kundër pozitive

Të drejtat gjuhësore negative nënkuptojnë të drejtën për ushtrimin e gjuhës pa ndërhyrjen e shtetit. Të drejtat pozitive gjuhësore kërkojnë veprim pozitiv nga shteti që përfshin përdorimin e parave publike, si arsimi publik në një gjuhë të caktuar ose shërbimet e ofruara nga shteti në një gjuhë të caktuar.

E hapur kundër e mbyllur

Një dimension tjetër për analizimin e të drejtave gjuhësore është shkalla e hapjes dhe e mbylljes. Shkalla e hapjes i referohet masës që ligjet ose marrëveshjet janë të qarta në lidhje me të drejtat gjuhësore, dhe shkalla e mbylljes është e kundërta. Për shembull, ligjet indiane janë të hapura në promovimin e të drejtave gjuhësore, ndërsa amendamentet e gjuhës angleze në Kushtetutën e SHBA-së janë një ndalim i hapur. Karta e Kombeve të Bashkuara, Deklarata Universale e të Drejtave të Njeriut, Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Ekonomike, Sociale dhe Kulturore, Pakti Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike dhe Konventa e OKB-së për të Drejtat e Fëmijëve, të gjitha bien nën tolerancën e fshehtë.

Kritika për kuadrin e të drejtave gjuhësore të njeriut

Disa kanë kritikuar përkrahësit e të drejtave gjuhësore për marrjen e gjuhës si një konstrukt të vetëm koherent, duke vënë në dukje ndryshimin midis komuniteteve gjuhësore dhe të të folurit, dhe duke u shqetësuar shumë për diskriminimin ndër-gjuhësor dhe jo për diskriminimin brendagjuhësor.

Çështje të tjera të theksuara janë supozimet se synimet kolektive të grupeve minoritare gjuhësore janë uniforme dhe se koncepti i të drejtave kolektive nuk është pa probleme.

Ekziston edhe protesta kundër kornizës së të Drejtave gjuhësore të Njeriut që veçon gjuhët e pakicave për trajtim të veçantë, duke bërë që burimet e kufizuara të shpërndahen në mënyrë të padrejtë. Kjo ka çuar në një thirrje për një studim më të thellë etnografik dhe historiografik në marrëdhëniet midis qëndrimeve të folësve, kuptimit të folësve, gjuhës, fuqisë dhe bashkësive të të folurit.

Zbatim praktik

Të drejtat gjuhësore manifestohen si legjislacion (kalimi i një ligji), duke u bërë më pas një statut që duhet zbatuar. Legjislacioni gjuhësor që kufizon përdorimin zyrtar mund të grupohet

në legjislacion gjuhësor zyrtar, institucionalizues, standardizues dhe liberal, bazuar në funksionin e tij:

Legjislacioni zyrtar i bën gjuhët zyrtare në fushën e legjislacionit, drejtësisë, administratës publike dhe arsimit, [zakonisht sipas territorialitetit dhe personalitetit]. Përdoren gjithashtu kombinime të ndryshme të të dy parimeve.... Legjislacioni institucionalizues mbulon fushat jozyrtare të punës, komunikimit, kulturës, tregtisë dhe biznesit....

Në lidhje me legjislacionin, një efekt shkakësor i të drejtave gjuhësore është politika gjuhësore. Planifikimi gjuhësor bie nën politikën gjuhësore. Ekzistojnë tre lloje të planifikimit gjuhësor: planifikimi i statusit (përdorimet e gjuhës), planifikimi i përvetësimit (përdoruesit e gjuhës) dhe planifikimi i korpusit (vetë gjuha).

Të drejtat gjuhësore në nivel ndërkombëtar dhe rajonal

Platforma ndërkombëtare

Deklarata Universale e të Drejtave Gjuhësore u miratua më 6 qershor 1996 në Barcelonë, Spanjë. Ishte kulmi i punës së një komiteti prej 50 ekspertësh nën kujdesin e UNESCO-s. Nënshkruesit ishin 220 persona nga mbi 90 shtete, që përfaqësonin OJQ-të dhe Qendrat Ndërkombëtare të Klubeve PEN. Kjo Deklaratë u hartua në përgjigje të thirrjeve për të drejtat gjuhësore si një e drejtë themelore e njeriut në Seminarin e 12-të të Shoqatës Ndërkombëtare për Zhvillimin e Komunikimit Ndërkulturor dhe Deklaratës Përfundimtare të Asamblesë së Përgjithshme të Federatës Ndërkombëtare të Mësuesve të Gjuhëve Moderne. Të drejtat gjuhësore në këtë Deklaratë burojnë nga bashkësia gjuhësore, d.m.th., të drejtat kolektive, dhe përfshin shprehimisht gjuhët rajonale dhe të pakicave emigrante.

Në përgjithësi, ky dokument është i ndarë në seksione duke përfshirë: Konceptet, Parimet e Përgjithshme, Regjimin e përgjithshëm gjuhësor (i cili mbulon administratën publike dhe organet zyrtare, Arsimin, Emrat e duhur, Mediat e komunikimit dhe teknologjitë e reja, Kultura dhe Sfera socio-ekonomike), Dispozitat shtesë, dhe Dispozitat përfundimtare. Kështu, për shembull, të drejtat gjuhësore u jepen në mënyrë të barabartë të gjitha komuniteteve gjuhësore sipas nenit 10, dhe të gjithëve, e drejta për të përdorur çdo gjuhë të zgjedhur në sferën private dhe familjare sipas nenit 12. Nene të tjerë detajon të drejtën e përdorimit ose zgjedhjes së gjuhëve në arenën arsimore, publike dhe ligjore.

Ekzistojnë një sërë dokumentesh të tjera në nivel ndërkombëtar që japin të drejta gjuhësore. Pakti Ndërkombëtar i OKB-së për të Drejtat Civile dhe Politike, i miratuar nga Asambleja e

Përgjithshme e OKB-së në vitin 1966, parashikon ligjin ndërkombëtar për mbrojtjen e pakicave. Neni 27 thotë se individëve të pakicave gjuhësore nuk mund t'u mohohet e drejta për të përdorur gjuhën e tyre.

Deklarata e OKB-së për të drejtat e personave që u përkasin pakicave kombëtare ose etnike, fetare dhe gjuhësore u miratua nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 1992. Neni 4 parashikon "disa detyrime modeste për shtetet". Ai thekson se shtetet duhet t'u ofrojnë individëve që u përkasin grupeve minoritare mundësi të mjaftueshme për arsimim në gjuhën e tyre amtare, ose mësim me gjuhën e tyre amtare si mjet mësimi. Megjithatë, kjo Deklaratë nuk është detyruese.

Një dokument i tretë i miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 1989, i cili parashikon dispozita për të drejtat gjuhësore është Konventa për të Drejtat e Fëmijëve. Në këtë konventë, nenet 29 dhe 30 deklarojnë respektimin e identitetit kulturor, gjuhës dhe vlerave të fëmijës, edhe kur ato janë të ndryshme nga vendi i banimit, dhe të drejtën që fëmija të përdorë gjuhën e tij ose të saj, pavarësisht nga statusi i minoritetit ose imigrantit të fëmijës.

Platforma rajonale

Europa

Këshilli i Evropës miratoi Konventën Evropiane për të Drejtat e Njeriut në vitin 1950, e cila i referohet disa të drejtave gjuhësore. Në nenin 5.2, arsyet e arrestimit dhe akuzat duhet të komunikohen në një gjuhë të kuptuar nga personi. Së dyti, neni 6.3 jep një përkthyes falas në gjykatë, nëse gjuha e përdorur nuk mund të flitet ose të kuptohet.

Këshilli për Autoritetet Lokale dhe Rajonale, pjesë e Këshillit të Evropës, formuloi Kartën Evropiane për Gjuhët Rajonale ose të Pakicave në vitin 1992. Kjo Kartë garanton njohjen, mbrojtjen dhe promovimin e gjuhëve rajonale dhe/ose të pakicave në shtetet evropiane, ndonëse shprehimisht jo gjuhët e emigrantëve, në fushat e "arsimit, autoriteteve gjyqësore, shërbimeve administrative dhe publike, mediave, aktiviteteve kulturore dhe jetës socio-ekonomike " në nenet 8 deri në 13. Dispozitat e kësaj Karte zbatohen çdo tre vjet nga një komitet. Shtetet zgjedhin cilat gjuhë rajonale dhe/ose të pakicave të përfshijnë.

Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare u zbatua nga Këshilli i Evropës në 1995 si një "aktivitet paralel" me Kartën për Gjuhët Rajonale ose të Minoriteteve. Ky Kuadër

parashikon të drejtën e pakicave kombëtare për të ruajtur gjuhën e tyre në nenin 5, për inkurajimin e "respektit reciprok, mirëkuptimit dhe bashkëpunimit midis të gjithë personave që jetojnë në territorin e tyre", pavarësisht nga gjuha, veçanërisht në "fushat e arsimit". kulturë dhe media" në nenin 6. Neni 6 synon gjithashtu të mbrojë personat nga diskriminimi i bazuar në gjuhë.

Një dokument tjetër i miratuar nga Asambleja Parlamentare e Këshillit të Evropës në vitin 1998 është Rekomandimi 1383 mbi Diversifikimin Gjuhësor. Ai inkurajon një shumëllojshmëri më të gjerë të gjuhëve që mësohen në shtetet anëtare të Këshillit të Evropës në Nenin 5. Gjithashtu rekomandon edukimin gjuhësor që të përfshijë gjuhët e grupeve joamtare në Nenin 8.

Politika Arsimore Gjuhësore

1 Hyrje

1.1 Fillesa, konteksti dhe qëllimi i profilit të politikës arsimore gjuhësore

Këshilli i Europës, nëpërmjet Programit të Politikës Gjuhësore, u ofron asistencë vendeve anëtare për të kryer analiza të politikave të tyre arsimore gjuhësore. Sipas *Udhëzimeve dhe Procedurave*

qëllimi është t'u ofrohet vendeve anëtare (ose rajoneve apo qyteteve) mundësia që të ndërmarrin një "vetëvlerësim" të politikës së tyre në frymën e dialogut me ekspertët e Këshillit të Europës dhe me synimin për t'u fokusuar në zhvillimet e mundshme të politikave të vendit në të ardhmen. [...] Kjo nuk do të thotë "vlerësim i jashtëm." Ky është një proces reflektimi nga autoritetet dhe anëtarët e shoqërisë civile, dhe ekspertët e Këshillit të Europës kanë rolin e katalizatorit në këtë proces.

Rezultati i këtij procesi është Profili i Politikës Arsimore Gjuhësore që raporton për situatën aktuale dhe zhvillimet e mundshme në të ardhmen në arsimin gjuhësor të të gjitha llojeve.

Profili i politikës arsimore gjuhësore ndryshon nga protokollet e tjera ndërkombëtare për gjuhët në dy mënyra:

- ai i shqyrton gjuhët kryesisht nga këndvështrimi arsimor, si nga brenda ashtu edhe nga jashtë sistemit arsimor kombëtar.
- ai bazohet në parimin se arsimit gjuhësor duhet të shqyrtohet në mënyrë tërësore dhe jo të copëzuar. Mësimi i gjuhës nuk ka të bëjë vetëm me të ashtëquajturat gjuhë e huaj apo gjuhë e dytë, (në të cilat shpesh kufizohet), por edhe me gjuhën (apo gjuhët) zyrtare/kombëtare, gjuhët e pakicave apo rajonale (duke përfshirë edhe gjuhën e shenjave), gjuhët e emigrantëve të vendosur rishtas, e kështu me radhë.

Procesi i përgatitjes së *Profilit* përfshin gjashtë hapa:

- autoriteti përkatës kombëtar përgatit një Raport Vendor që përshkruan situatën aktuale dhe ngre çështje që janë në diskutim apo rishikim.
- një grup i vogël dhe i përzgjedhur ekspertësh nga Këshilli i Europës nga vendet e tjera anëtare (Grupi i Ekspertëve) viziton vendin për një javë, bashkë me një përfaqësues të Këshillit të Europës me qëllimin që të kuptojë në mënyrë sa më të plotë situatën aktuale dhe mundësitë për përmirësime të mundshme në të ardhmen. Gjatë vizitës, Grupi i Ekspertëve takon autoritetet kombëtare përkatëse dhe grupe interesi, ku përfshihen specialistë të gjuhëve nga të gjitha nivelet e arsimit, si edhe përfaqësues të shoqërisë civile të përzgjedhur nga autoritetet kombëtare (shoqata të mësuesve apo prindërve, biznesi, media, etj.) Grupi i ekspertëve bën gjithashtu vizita në shkolla dhe universitete.

- Profili i politikës arsimore gjuhësore hartohet nga Raporteri që mbështetet te Raporti Vendor dhe te analizat e Grupit të ekspertëve, duke mbajtur parasysh komentet dhe reagimet e marra gjatë vizitës studimore.
- Projektprofili diskutohet gjatë vizitës së dytë të Raporterit në vend dhe rishikohet sipas rastit.
- Profili miratohet në formën përfundimtare nga Grupi i Ekspertëve dhe autoritetet kombëtare dhe botohet nga Këshilli i Europës¹ në një nga dy gjuhët zyrtare të tij, si edhe nga vendi në fjalë.
- Profili bëhet publik, zakonisht në një eveniment kombëtar në të cilin kontribuojnë edhe ekspertët e Këshillit të Europës.

Kur ofron komentet e tij, Grupi i Ekspertëve të Këshillit të Europës mban parasysh si prioritetet e vendit në fjalë ashtu edhe politikat dhe pikëpamjet e praktikave të dëshiruara, të parashtruara në dokumentet e Këshillit të Europës, në veçanti ato në lidhje me promovimin e plurilinguizmit dhe arsimit ndërkulturor², si edhe angazhimet e organizatës për cilësi dhe barazi në arsimin gjuhësor si faktor kyç në promovimin e sukseseve arsimore dhe gjithëpërfshirjes.³

1.2 Politika arsimore gjuhësore dhe politika sociale

Objektivi thelbësor i Këshillit të Europës është mbrojtja dhe promovimi i të drejtave të njeriut, demokracisë dhe sundimit të ligjit, sikurse u ritheksua në *Deklaratën e Varshavës* në maj 2005. Në këtë kontekst, kushtet kryesore për sukses janë: pjesëmarrja aktive e qytetarëve dhe shoqërisë civile në demokraci dhe qeverisje; promovimi i identitetit dhe bashkimit europian bazuar në vlerat e përbashkëta; si edhe respekti për trashëgiminë e përbashkët dhe diversitetin kulturor. Sikurse thuhet në *Konventën Kulturore Europiane* (1954), studimi i gjuhëve, historisë dhe qytetërimit është i domosdoshëm për të ushqyer mirëkuptimin e ndërsjellë. Nevoja për dialog politik, ndërkulturor dhe ndërfetar e përshkruar në *Kartën e Bardhë për Dialogun Ndërkulturor* të Këshillit të Europës më 2008 mund të përmbushet vetëm duke u mbështetur në një mirëkuptim të tillë.

Mësimnxënia dhe mësimdhënia e gjuhëve janë kështu një pjesë thelbësore e politikës sociale në Europë, prandaj dhe analiza e politikës arsimore gjuhësore është pjesë e përpjekjes që të gjitha

¹ Raporti Vendor dhe Profili janë të disponueshme në internet: www.coe.int/lang

² Shih dokumentet përkatëse të projektit *Gjuhët në arsim, gjuhët për arsim*, të cilat gjenden në [Platform of Resources and References for Plurilingual and Intercultural Education](#). Shih po ashtu udhëzuesit për (i) zhvillimi i politikave arsimore gjuhësore dhe (ii) zhvillimi dhe zbatimi i kurrikulave për arsimin shumëgjuhësor dhe ndërkulturor, për të cilat do të gjeni më shumë detaje në Shtojcën 2, përkatësisht në paragrafët 5 dhe 7.

³ Shih [Recommendation CM/Rec\(2014\)5](#), për rëndësinë e kompetencës në gjuhën(-ët) e shkollimit për barazi dhe cilësi në arsim, si edhe për suksesin arsimor.

vendet anëtare bëjnë për të përmirësuar politikën sociale. Profili i politikës arsimore gjuhësore është një kontribut në këtë proces.

1.3 Politika arsimore gjuhësore e Këshillit të Europës

Politika arsimore gjuhësore e Këshillit të Europës mbështetet në konceptin themelor të *plurilinguizmit*, që nuk është i njëjtë me *multilinguizmin*:

- *multilinguizmi* ka të bëjë me praninë në një zonë gjeografike, qoftë kjo e vogël apo e madhe, e më shumë se një ‘varianti gjuhësor’, me të cilin nënkuptohet mënyra e të folurës së një grupi social, qoftë ky zyrtarisht i njohur si gjuhë ose jo;
- *plurilinguizmi* ka të bëjë me repertorin e varianteve gjuhësore të përdorura nga individët dhe kështu ai është kundërt i monolingualizmit; ai përfshin variantin gjuhësor të njohur si "gjuha amtare" ose "gjuha e parë" si edhe çfarëdo numri variantesh gjuhësore të çfarëdolloj niveli kompetence.

Në zonat multilinguale ka zakonisht edhe individë monolingualë, por ka edhe të tjerë që janë plurilingualë.

Europa si zonë gjeografike është multilinguale, po ashtu edhe shtetet anëtare të Këshillit të Europës. Këshilli i Europës ka zhvilluar një konsensus ndërkombëtar për parimet që udhëheqin politikën arsimore gjuhësore. Këto parime promovojnë plurilinguizmin për individin si qëllim qendror për të gjitha politikën arsimore gjuhësore. Ky qëndrim është i formuluar në një numër dokumentesh të listuara në Shtojcën 1.

Kuadri i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët e përkufizon plurilinguizmin si vijon: aftësia për të përdorur gjuhët për qëllimet e komunikimit si edhe për të marrë pjesë në bashkëveprime ndërkulturore, ku individë, i parë si aktor social, zotëron në nivele të ndryshme disa gjuhë, si edhe ka përvojë në disa kultura. Kjo nuk duhet të shihet si mbivendosje apo pranëvënie e kompetencave të ndryshme, por si ekzistencë e një kompetence komplekse, madje edhe të përbërë, ku përdoruesi mund të mbështetet.⁴

Kështu, plurilinguizmi lidhet me repertorin e plotë gjuhësor të individit, rrjedhimisht në këtë Profil ne shqyrtojmë të gjithë arsimin gjuhësor në Shqipëri, duke përfshirë arsimimin në gjuhën shqipe, gjuhët rajonale dhe të pakicave, si edhe gjuhët e të huaja.

Ky këndvështrim nuk vendos gjuhët, por folësit e tyre në qendër të politikave gjuhësore. Theksi vendoset te vlerësimi dhe zhvillimi i aftësive të të gjithë individëve për të mësuar dhe përdorur disa gjuhë, për ta zgjeruar këtë kompetencë nëpërmjet mësimdhënies së përshtatshme dhe arsimit plurilingual, qëllimi i të cilit është krijimi i ndjeshmërisë gjuhësore dhe mirëkuptimit kulturor, si

⁴ Këshilli i Europës, *Kuadri i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët: Mësimdhënia, mësimnxënia, vlerësimi*, Cambridge University Press, 2001, f.168. E disponueshme në internet në faqen www.coe.int/lang-CEFR. Shih po ashtu Shtojcën 2.

bazë për qytetari demokratike. Arsimi gjuhësor i shërben në këtë mënyrë të njëjtës axhendë sikurse shprehet në Kuadrin e Referencës për Kulturë Demokratike që Këshilli i Europës ka zhvilluar kohët e fundit.⁵

Ky Profil ndikohet nga qëndrimi i Këshillit të Europës, i përfshirë në Rekomandimet e Komitetit të Ministrave dhe Asamblesë Parlamentare të Këshilli të Europës⁷ si edhe nga instrumente si *Kuadri i Përbashkët European i Rereferencës për Gjuhët*, dhe i parashtruar hollësisht në *Udhëzuesin për Politikën Arsimore Gjuhësore në Europë*.⁶ Ky dokument i fundit e bën të qartë se plurilinguizmi është gjithashtu një aspekt themelor i politikave të përfshirjes sociale dhe arsimit për qytetari demokratike:

Duke e bërë arsimin për qytetari demokratike një prioritet të Këshillit të Europës dhe shteteve anëtare të tij më 1997, Kërret e Shteteve dhe Qeverive përcaktuan rolin qendror për gjuhët në ushtrimin e qytetarisë demokratike në Europë: në demokraci, nevoja për qytetarë që marrin pjesë aktive në vendim-marrjet politike dhe jetën shoqërore presupozon që kjo pjesëmarrje nuk duhet të bëhet e pamundur nga mungesa e aftësive gjuhësore të duhura. Mundësia për të marrë pjesë në jetën politike dhe publike në Europë, dhe jo vetën në atë të vendit të individit, lidhet me aftësitë plurilinguale, ose me fjalë të tjera, me aftësinë për të bashkëvepruar në mënyrë efektive me qytetarët e tjerë të Europës.

Zhvillimi i plurilinguizmit nuk është thjesht dhe vetëm një nevojë funksionale: ai është gjithashtu edhe një komponent thelbësor për sjelljen demokratike. Pranimi i repertoreve plurilinguale të diversitetit të folësve duhet të çojë drejt tolerancës gjuhësore dhe kësaj edhe drejt respektit për dallimet gjuhësore: respekti për të drejtat gjuhësore të individëve dhe grupeve në raport me shtetin dhe shumicën gjuhësore, respekt për lirinë e shprehjes, respekt për pakicat gjuhësore, respekt për gjuhët kombëtare më pak të folura apo të mësuara, respekt për diversitetin e gjuhëve për komunikim ndërkulturor dhe ndër-rajonal. Politikën arsimore gjuhësore janë të lidhura ngushtë me arsimin për vlerat demokratike sepse qëllimet e tyre janë plotësuese: mësimdhënia e gjuhëve, si qendra ideale e kontaktit ndërkulturor, është një sektor ku arsimi për jetesën demokratike, në dimensionin ndërkulturor mund të përfshihet në sistemin arsimor.⁷

⁵ Këshilli i Europës, *Kompetencat për Kulturë Demokratike: Jetesa së bashku si të barabartë në shoqëri me diversitet kulturor*, Strasburg: Këshilli i Europës, 2016. E disponueshme në internet në faqen: <http://www.coe.int/en/web/education/competences-for-democratic-culture>

⁷ Shih Shtojcën 1.

⁶ *Nga Diversiteti Gjuhësor te Arsimi Plurilingual: Udhëzues për zhvillimin e politikave arsimore gjuhësore në Europë*. Versioni i rishikuar i botuar më 2007 nga Divizioni i Politikës Gjuhësore, Këshilli i Europës. Udhëzuesi ekziston në versionin "e plotë" dhe "të përmbledhur" për t'iu përshtatur nevojave të lexuesve të ndryshëm. I disponueshëm në faqen: www.coe.int/lang, ai shoqërohet me një seri referencash studimore të cilat ofrojnë analizë të thelluar të çështjeve kryesore të përmendura në versionin e plotë.

⁷ *Nga Diversiteti Gjuhësor te Arsimi Plurilingual: Udhëzues për zhvillimin e politikave arsimore gjuhësore në Europë* (Versioni i plotë), f.36.

Rrjedhimisht politika arsimore gjuhësore e Këshillit të Europës është promovimi i "arsimit plurilingual dhe ndërkulturor" sikurse përkufizohet në dokumentin *Arsimi plurilingual dhe ndërkulturor si një projekt*.⁸

Arsimi plurilingual dhe ndërkulturor duhet të konceptohet si një arsim gjuhësor global, përmes të gjitha gjuhëve të shkollës dhe të gjitha fushave lëndore, gjë që përbën bazën për një identitet të hapur për pluralizmin dhe diversitetin gjuhësor, për sa kohë që gjuhët janë shprehja e kulturave të ndryshme dhe dallimeve brenda të njëjtës kulturë. Të gjitha disiplinat kontribuojnë në këtë arsim gjuhësor nëpërmjet përmbajtjes që përcjellin dhe mënyrave përmes të cilave mësohen.

Duhet të nënvizohet që, ndonëse zhvillimi i plurilinguizmit është një qëllim i pranuar i arsimit gjuhësor, zbatimi i tij vetëm sa ka filluar në shumë kontekste arsimore. Masat mund të jenë pak a shumë kërkuese, p.sh. rregulloret nga ministria në lidhje me kurrikulën, apo format e reja të organizimit, të cilat mund të kërkojnë rregullime të veçanta financiare, apo vendime politike, duke nënkuptuar punë intensive në të gjitha nivelet.

Zbatimi i politikave për zhvillimin e arsimit plurilingual dhe ndërkulturor mund të kryhet në disa mënyra, dhe nuk është domosdoshmërisht një çështje "të gjitha ose asgjë". Reagimet ndaj Profilin të Politikës Arsimore Gjuhësore të çdo vendi të caktuar kanë gjasa të ndryshojnë sipas rrethanave, historisë dhe prioriteteve të vendit.

Gjatë disa dekadave Këshilli i Europës ka zhvilluar një gamë mjetesh dhe programesh për nxitjen e plurilinguizmit. Së fundmi, si kundërpërgjigje për shqetësimet që ekzistojnë në shumë vende anëtare, Këshilli është fokusuar te gjuhët e shkollimit dhe rëndësia e tyre për sukses në arsim, sikurse theksohet në njërin nga Rekomandimet e Komitetit të Ministrave të vendeve anëtare.⁹

⁸ Shih *Një Platformë Burimesh dhe Referencash për Arsimin Plurilingual dhe Ndërkulturor*, pjesën "Nxënësi dhe gjuhët e pranishme në shkollë": www.coe.int/lang-platform.

⁹ Rekomandimi CM/Rec(2014)5 për rëndësinë e kompetencave në gjuhën(-ët) e shkollimit për barazi dhe cilësi në arsim dhe për suksesin arsimor.

2 Vështrim i përgjithshëm në arsimin gjuhësor në Shqipëri

Ky kapitull ofron një vështrim përshkrues për situatën aktuale të arsimit gjuhësor në Shqipëri. Ai mbështetet shumë te Raporti Vendor, që duhet lexuar paralelisht me Profilin.

2.1 Gjuhët në Shqipëri

2.1.1 Shqipja

Shqipja, gjuha zyrtare e Republikës së Shqipërisë, përbën një degëzim të veçantë të familjes së gjuhëve indo-europiane. Ajo ka dy dialekte kryesore, gegë dhe toskë, që fliten përkatësisht në veri dhe jug të lumit Shkumbin. Varianti i njësuar i gjuhës u përcaktua në një kongres shkencor të mbajtur në Tiranë më 1972. Aty ishin të përfaqësuara të gjitha trevat shqipfolëse dhe standardi që doli u bë versioni zyrtar i shqipes i pranuar gjerësisht.

Shqipja është gjithashtu gjuha zyrtare e Republikës së Kosovës,¹⁰ dhe flitet gjithashtu edhe në Malin e Zi, Serbi, Maqedoni, Turqi, Itali (Arbëreshët), Greqi (Arvanitasit), si edhe nga bashkësitë e emigrantëve shqiptarë në shumë vende të tjera.

2.1.2 Gjuhët e pakicave

Kushtetuta e Shqipërisë garanton të drejta dhe liri të barabarta, si edhe barazi para ligjit për të gjitha pakicat kombëtare. Në regjistrimin zyrtar të popullsisë më 2011, pakicat përbënin 1.4% të popullsisë së vendit. Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare, që është ratifikuar nga Shqipëria¹¹, shërben si themeli për mbrojtjen e pakicave dhe të drejtave të tyre themelore, përfshirë edhe të drejtën për t'u arsimuar në gjuhën e tyre amtare. Ajo shërben gjithashtu si bazë për zbatimin e politikave për pakicat në vend. **Bashkësia greke dhe maqedonase** njihen si pakica etnike dhe **bashkësia rome dhe arumune** si pakica etno-gjuhësore. Ka gjithashtu edhe një **pakicë entike serbo-malazeze** e përqendruar kryesisht në qarkun e Shkodrës. **Gjuha shqipe e shenjave** u njoh zyrtarisht nga qeveria shqiptare më 2014.

2.2 Sistemi arsimor në Shqipëri

2.2.1 Kuadri ligjor dhe administrativ

Institucionet arsimore në Shqipëri, qofshin këto private apo shtetërore, funksionojnë nën juridiksionin e Këshillit të Ministrave dhe Ministrisë së Arsimit dhe Sportit. Sistemi arsimor funksionon në nivelin kombëtar, rajonal dhe shkollor.

¹⁰ Të gjitha referencat për Kosovën në këtë tekst, qoftë si territor, institucione ose popullsi, bëhen në përputhje të plotë me Rezolutën 1244 të Këshillit të Sigurimit të OKB-së, dhe pa asnjë paragjykim për statusin e Kosovës.

¹¹ Ratifikuar me Ligjin Nr.8496 datë 3.06.1999, i cili hyri në fuqi 01.01 2000.

Në nivelin kombëtar **Kuvendi** miraton programin qeveritar, buxhetin vjetor dhe ligjet specifike, përfshirë edhe ato që kanë ndikim në sektorin arsimor. **Komisioni Parlamentar për Arsimin dhe Median** shqyrton projekt-ligjet para se ato të miratohen nga Kuvendi. **Këshilli i Ministrave** miraton strategjitë kombëtare dhe sektoriale të zhvillimit, kuadrin afat-mesëm të shpenzimeve, dhe projekt buxhetin vjetor të shtetit; ai nxjerr gjithashtu vendime dhe udhëzime për zbatimin e ligjeve. **Ministria e Arsimit dhe Sportit** është institucioni kryesor qeveritar që ka përgjegjësinë për zbatimin e politikës arsimore.

Pesë institute mbështesin zbatimin e politikës arsimore në nivel kombëtar:

- **Instituti për Zhvillimin e Arsimit** ka tri drejtori, atë për kurrikulën, standardet dhe kualifikimin; atë të didaktikës dhe teknologjive të mësimdhënies; dhe atë të zhvillimit të politikave.
- **Agjencia Kombëtare e Provimeve** ka përgjegjësi për hartimin e provimeve shtetërore në sistemin arsimor parauniversitar, për pranimet në arsimin e lartë dhe për provimet shtetërore të profesioneve të rregulluara.
- **Agjencia Kombëtare e Arsimit dhe Formimit Profesional (AKAFP)** është përgjegjëse për zbatimin e reformave në arsimin profesional dhe kualifikimet profesionale. Aktualisht, nën juridiksionin e Ministrisë së Mirëqenies Sociale dhe Rinisë, kjo agjenci harton listën kombëtare të profesioneve dhe kornizën kurrikulare për arsimin dhe kualifikimin profesional; si edhe vlerëson, akrediton dhe certifikon ofruesit e shërbimeve.
- **Agjencia e Akreditimit të Arsimit të Lartë (AAAL)** është përgjegjëse për vlerësimin e cilësisë së universiteteve, akreditimin e programit akedemik dhe mbështetjen e universiteteve për vetëvlerësimin.
- **Inspektoriati Shtetëror Kombëtar për Arsimin** është përgjegjës për përmirësimin e cilësisë në shërbimin arsimor parauniversitar si edhe për zbatimin e kërkesave ligjore në arsimin parauniversitar dhe të lartë.

Dymbëdhjetë qarqet e Shqipërisë dhe qyteti i Tiranës kanë secili nga një **Drejtori Arsimore Rajonale (DAR)** (gjithsej trembëdhjetë), të cilat janë përgjegjëse për zbatimin e politikës arsimore parauniversitare, menaxhimin e burimeve njerëzore, organizimin e planit të inspektiveve në shkollat publike dhe private, vlerësimin e cilësisë së shërbimeve, dhe oraganizimin e kualifikimit të mësuesve në bashkëpunim me institucionet e specializuara. **Zyrat Arsimore (ZA)**, të vendosura në 25 qytete të vendit, janë përgjegjëse për menaxhimin e burimeve njerëzore në qytetet përkatëse, mbledhjen e informacionit dhe të dhënave statistikore, mbikqyrjen e shkollave dhe veprimtarive të tyre jashtëshkollore dhe menaxhimin e fondeve për një pjesë të sistemit sikurse janë burimet dhe materialet mësimore.

Në nivelin vendor, **Këshillat e Qarkut** të zgjedhura janë përgjegjëse për ndarjen e fondeve të investimeve për bashkitë në fushën e arsimit. **Këshillat Bashkiake** janë përgjegjëse për alokimin e fondeve të buxhetit të shtetit të qeverisë qendrore si grante për mirëmbajtjen e shkollave.

Në nivelin e **drejtorisë së shkollës**, ato janë të përbëra nga një drejtor dhe tri nëndrejtorë (numri i nëndrejtorëve varet nga numri i nxënësve që frekuentojnë shkollën). Drejtorët e shkollave janë përgjegjës për cilësinë e mësimdhënies në shkollat e tyre si edhe për procedurat administrative të përcaktuara nga DAR; ata raportojnë te ZA apo DAR. **Këshillat e Prindërve** janë organe këshilluese që kanë si qëllim të forcojnë marrëdhëniet midis shkollës dhe familjeve të nxënësve. **Bordet e shkollave** janë po ashtu organe këshilluese që kanë si qëllim të përfshijnë bashkësinë dhe sipërmarrjet në zgjidhjen e problemeve në shkollë.

2.2.2 Fazat e arsimit zyrtar

Arsimi parashkollor në Shqipëri është publik dhe privat dhe nuk është i detyrueshëm. Ky arsim përbëhet nga çerdhet (0-3 vjeç) dhe kopshtet (3-6 vjeç) me dhe pa drekë. Çerdhet janë nën administrimin e autoriteteve të qeverisjes vendore, ndërsa kopshtet janë nën menaxhimin e Ministrisë së Arsimit dhe Sportit. I gjithë arsimi parashkollor bazohet në programe të miratuara nga MAS dhe që kanë si qëllim të nxisin zhvillimin personal të fëmijëve dhe t'i përgatisin ata për shkollën. Gjuhët e huaja nuk janë pjesë e kurrikulës së arsimit parashkollor, ndonëse disa kopshte private ofrojnë elemente të thjeshta të gjuhës së huaj. Kopshtet në zonat e minoritetit ofrojnë mësimdhënie në gjuhën amtare të fëmijëve.

Arsimi bazë i detyrueshëm fillon në moshën 6 vjeç dhe zgjat jo më pak se 9 vjet. Nxënësi është i detyruar të ndjekë arsimin bazë deri në moshën 16 vjeç. Arsimi bazë përbëhet nga dy cikle: cikli fillor, nga klasa I-V dhe cikli i mesëm i ulët, nga klasa VI-IX. Në **ciklin fillor**, mësimi zhvillohet me bazë klasën, ndërsa në **ciklin e mesëm të ulët**, si rregull, mësimi zhvillohet me bazë lëndën. Në zona të thella ku ka një numër të kufizuar nxënësish, shkolla 9-vjeçare funksionon me klasa të bashkuara. Për klasat e bashkuara I - V, mësimi zhvillohet me një mësues, ndërsa për klasat e bashkuara e VI-IX mësimi zhvillohet nga 2-3 mësues. Arsimi bazë përfundon me Provimin e Lirimit. Që nga 2015 ky provim përfshin tri lëndë të detyrura, gjuhën shqipe, matematikën dhe gjuhën e huaj (anglisht, italisht, frëngjisht ose gjermanisht).

Të gjithë nxënësit që përfundojnë me sukses arsimin bazë kanë të drejtën të ndjekin **arsimin e mesëm**, që zgjat tri vjet dhe përfundon me dhënien e provimit të Maturës Shtetërore. Arsimi i mesëm nuk është i detyruar në Shqipëri. Ka dy lloje shkollash të mesme: gjimnaze të përgjithshme (me kohë të plotë ose të pjesshme) dhe shkolla profesionale. Gjimnazet e përgjithshme u ofrojnë nxënësve një arsim që synon të thellojë dhe zgjerojë njohurinë e përfituar në arsimin bazë. Ka nëntë fusha studimi:

1. Artet
2. Edukimi fizik dhe sportet
3. Gjuhët e huaja
4. Gjuha shqipe dhe letërsia
5. Karriera dhe aftësimi për jetën
6. Matematika
7. Teknologjia & TIK

8. Shkencat natyrore
9. Shkencat shoqërore

Reforma kurrikulare në vijim synon të zhvillojë shtatë kompetencat kyçe:

1. Kumunikimi dhe të shprehurit
2. Të menduarit
3. Të mësuarit
4. Për jetën, sipërmarrjen dhe mjedisin
5. Personale
6. Qytetare
7. Digjitale

Fushat e studimit janë tkurrur respektivisht në shtatë:

1. Gjuhë dhe komunikim
2. Matematikë
3. Shkenca të natyrës
4. Shoqëria dhe mjedisi
5. Artet
6. Edukimi fizik, sportet dhe shëndeti
7. Teknologji dhe TIK

Shkollat e mesme me kohë të pjesshme ofrojnë arsimin e mesëm për të rriturit. Kohëzgjatja e studimeve është katër vjet dhe studentët i mbyllin studimet e tyre me dhënien e provimit të maturës shtetërore.

Arsimi profesional u ofrohet të gjithë studentëve që mbarojnë arsimin bazë. Ky arsim synon t'u ofrojë studentëve njohuritë dhe aftësitë praktike të cilat u nevojiten për një jetë profesionale të suksesshme, duke u mundësuar atyre njëkohësisht edhe kualifikimin për pranim në institucionet e arsimit të lartë.

Ligji për Arsimin Parauniversitar u jep **institucioneve arsimore private** të drejtën të operojnë në të gjitha nivelet e arsimit parauniversitar. Institucionet laike që japin mësim në gjuhën shqipe duhet të miratohen nga Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe të licensohen nga Qendra Kombëtare e Licensimit. Institucionet private që japin mësim në gjuhë të huaj dhe institucionet që japin mësim lëndë fetare kanë nevojë për miratim të veçantë nga Këshilli i Ministrave; edhe ato licensohen nga Qendra Kombëtare e Licensimit.

Nxënësit që u përkasin pakicave kombëtare kanë të drejtën e arsimit në gjuhën e tyre amtare; ata kanë gjithashtu të drejtën të mësojnë historinë dhe kulturën e tyre brenda kornizës kurrikulare të arsimit parauniversitar.

Arsimi i lartë në Shqipëri përbëhet nga universitetet, akademitë, kolegjet profesionale, shkollat e larta dhe qendrat ndëruniversitare, që ofrojnë programe studimi të akredituara. Gjithsej ka 11

institucione publike dhe 22 private dhe një Qendër për Studimet Albanologjike. Institucionet e arsimit të lartë ofrojnë studime të plota dhe kurse studimore në distancë.

Arsimi i lartë shqiptar është reformuar dhe ristrukturuar sipas parimeve të Procesit të Bolonjës. Studimet organizohen në tri cikle: niveli i parë (bachelor) me tre vite studimi 180 ECTS, niveli i dytë (master) me dy vite studimi 120 ECTS, dhe niveli i tretë (doktoratë). Programet e integruara të studimit në nivelin master kështu kanë 300 ECTS dhe zgjasin pesë vjet. Studimet doktorale bazohen në kërkime shkencore të pavaruara, përfshijnë studime të organizuara me 60 ECTS dhe zgjasin të paktën tri vjet.

Arsimi për të rriturit ofrohet në disa mënyra:

- nëpërmjet programeve të posaçme të arsimit të detyruar që ofrohen për persona në moshë mbi 16 vjeç dhe që nuk e kanë përfunduar arsimin e detyruar;
- nëpërmjet programeve të posaçme të arsimit të mesëm që ofrohen nga gjimnazet me kohë të shkurtuar për persona të rritur dhe që janë të interesuar të përfundojnë arsimin e mesëm;
- nëpërmjet sistemit formal të kurseve të formimit profesional që ofrohen për të rinjtë dhe të rriturit nga sistemi qendrave publike dhe jopublike të formimit profesional, të njohura nga MMSR;
- nëpërmjet programeve formale dhe joformale të zhvillimit profesional që zbatohen nga institucionet publike për trajnimin dhe kualifikimin e personelit të tyre (si p.sh., trajnimet dhe kualifikimet që ofrohen për mësuesit, për policët, për punonjësit e administratës publike, etj.);
- nëpërmjet programeve informale të trajnimit që zbatojnë ndërmarrje dhe biznese private për zhvillimin profesional të personelit të tyre;
- nëpërmjet sistemit joformal të trajnimeve që ofrohen për kategori të ndryshme të të rriturve nga institucione publike dhe jopublike si dhe nga organizata të ndryshme (sidomos projektet e donatorëve dhe OJF-ve);
- nëpërmjet veprimtarive të të nxënësve informal dhe të shkëmbimit të përvojave që ofrohen për të rriturit në forma të shumëllojshme.

2.3 Arsimi gjuhësor në Shqipëri

2.3.1 Shqipja si gjuhë e shkollimit dhe lëndë kurrikulare

Shqipja është gjuha e shkollimit për shumicën dërrmuese të nxënësve; ajo është gjithashtu edhe lëndë më vete në fushën kurrikulare "Gjuhët dhe komunikimi" bashkë me gjuhët e huaja. Kurrikula për gjuhën shqipe synon t'u mundësojë nxënësve:

- të shprehin dhe interpretojnë koncepte, ide, ndjenja, fakte dhe mendime me gojë dhe me shkrim;
- të gjejnë, krahasojnë, analizojnë dhe vlerësojnë lloje të ndryshme informacioni;
- të kuptojnë tipare thelbësore të gramatikës së shqipes;
- të përdorin saktë dhe me përgjegjësi gjuhën në marrëdhëniet shoqërore
- të kuptojnë dhe vlerësojnë tekste nga periudha të ndryshme të letërsisë shqipe.

Shqipëria mori pjesë për herë të parë në anketimin PISA të performancës së nxënësve në shkencë, lexim dhe matematikë në vitin 2000. Që nga ajo kohë, performanca e nxënësve shqiptarë ka treguar një përmirësim të qëndrueshëm. Në anketimin e 2012 Shqipëria ishte një nga tri vendet (dy të tjerat ishin Polonia dhe Izraeli) të cilat treguan rritjen më të lartë në përqindjen e nxënësve që kanë arritur rezultate të larta dhe uljen më të lartë në përqindjen e nxënësve që kanë arritje të ulëta. Shqipëria mbetet sidoqoftë nën mesataren e vendeve të OZhBE (OECD) dhe kjo ka çuar në vendimin e fundit për të ndarë mësimin e gjuhës shqipe nga letërsia me qëllim që t'u lejohet mësuesve të përqendrohen më shumë në zhvillimin e aftësive komunikuese të nxënësve.

2.3.2 Arsimi në gjuhët e pakicave ¹²

Pakica kombëtare greke është në përgjegjësinë e DAR Gjirokastrë dhe të ZA të Sarandës dhe Delvinës. Ka tetëmbëdhjetë klasa/shkolla për minoritetin grek në Delvinë (rreth 118 nxënës), dhe njëzet e katër klasa/shkolla në DAR e Gjirokastrës (227 nxënës). Në këto shkolla, janë të punësuar 78 mësues për të dhënë mësim për një total prej 615 nxënësish. Bazuar në marrëveshjen midis Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Greqisë, të gjithë nxënësit që i përkasin pakicës kombëtare greke që mësojnë në Gjirokastrë, Delvinë dhe Sarandë u ofrohen tekstet shkollore falas.

Për **pakicën maqedonase** ka 19 klasa/shkolla (148 nxënës) në DAR e Koçës, në fshatrat Liqenas, Goricë e Madhe dhe Goricë e Vogël. Klasa të veçanta nuk ofrohen për **pakicën serbo-malazeze**.

Përpjekje të rëndësishme janë bërë në vitet e fundit për të përmirësuar situatën e përgjithshme të **bashkësisë rome** dhe shkollimi i fëmijëve të bashkësive rome dhe egjiptiane ka qenë një prioritet. Është ofruar mbështetje financiare për të nxitur përmirësimin e frekuentimit në shkollë dhe studentët nga këto bashkësi përjashtohen nga tarifat e studimit në arsimin e lartë. Gjuha rome nuk është gjuhë shkollimi, por një departament i gjuhës rome dhe mësimdhënies së saj është hapur kohët e fundit në Universitetin e Elbasanit.

Regjistrimi kombëtar i popullsisë më 2011 evidentoi se ishin 5300 individë me "mungesë totale dëgjimi" në Shqipëri, që është e barabartë me 2.4 për çdo 1000 banorë. Qeveria shqiptare ka njohur zyrtarisht **gjuhën shqipe të shenjave** dhe u ka dhënë nxënësve që nuk dëgjojnë në arsimin parauniversitar të drejtën e komunikimit në këtë gjuhë. Mbi bazën e një marrëveshjeje bashkëpunimi midis Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe ANAD-it, një grup pune po shqyrton

¹² Shifrat e dhëna në këtë pjesë i referohen vitit akademik 2016–2017.

situatën e personave që nuk dëgjojnë në Shqipëri. Ajo që premtion të jetë një zhvillim i rëndësishëm është ende në hapat e para.

2.3.3 Gjuhët e huaja në shkollë

Në **arsimin bazë**, një gjuhë e huaj e parë është e detyruar dhe një gjuhë e huaj e dytë është me zgjedhje. Gjuhët që mësohen janë: anglishtja, italishtja, frëngjishtja dhe gjermanishtja. Nxënësit e fillojnë gjuhën e huaj të parë në klasën III dhe vijojnë me të deri në përfundim të arsimit bazë. Nëse nxënësit nuk kanë bërë një gjuhë të huaj në arsimin bazë, ata e fillojnë në arsimin e mesëm të ulët (klasa VI), me një orë mësimi shtesë në javë për të ecur më shpejt. Në klasën VI ofrohet një gjuhë e huaj e dytë si lëndë me zgjedhje. Gjuha e huaj e parë ka tri orë, ndërsa e dyta dy orë në javë.

Aktualisht, diçka më pak se 2% e nxënësve në arsimin bazë nuk bëjnë një gjuhë të huaj, zakonisht për shkak se jetojnë në zona të thella rurale ose për shkak se shkolla e tyre ka shkrirë klasat ose ka mungesë të mësuesve të kualifikuar. Në vitin 2003-2004 kjo shifër ka qenë 11.2%. Ky përmirësim i ndjeshëm që prej asaj kohe ka qenë për shkak të zbatimit të politikave arsimore që kanë nënvizuar vazhdimisht rëndësinë e ofrimit të një gjuhe të huaj për nxënësit, pavarësisht vendndodhjes së tyre gjeografike apo kushteve shoqërore.

Mësimdhënia e gjuhës së huaj në **shkollat e mesme** ndjek planin dhe kurrikulën për shkollat e mesme, shkollat profesionale, shkollat e gjuhëve të huaja dhe seksionet shkollore dygjuhëshe. Programet lëndore bazohen te kurrikula, që nga ana e saj synon të jetë e harmonizuar me Kuadrin e Përbashkët Europian të Referencës për Gjuhët (KPERGj). Nxënësit ndjekin të njëjtën (ose të njëjtat) gjuhë në shkollë të mesme si në arsimin bazë dhe sërish gjuha e huaj e parë është e detyruar ndërsa e dyta është me zgjedhje.

Ka pesë **shkolla të mesme të gjuhëve të huaja** të cilat synojnë t'u ofrojnë nxënësve formim të thelluar në dy a më shumë gjuhë të huaja, përpos kurrikulës së përgjithshme. Këto shkolla ndodhen në Tiranë, Shkodër, Elbasan, Korçë dhe Gjirokastrë dhe ato ofrojnë nga dy deri në gjashtë gjuhë të huaja. Ato kanë shërbyer për një kohë të gjatë si shkolla burimore për fakultetet e gjuhëve të huaja, dhe prandaj janë të vendosura në të njëjtat qytete me këto fakultete. Një gjuhë e huaj është një nga tri lëndët e detyruara në Maturën Shtetërore për këto lloj shkollash.

Seksionet shkollore dygjuhëshe ofrojnë arsimin e mesëm në Shqipëri dhe një gjuhë të huaj. Funksionimi i tyre mbështetet në marrëveshje dypalëshe me qeveritë e huaja dhe në një ofrim mësuesish amtarë të gjuhës. Shkollat e kësaj kategorie u kërkojnë nxënësve ta mësojnë gjuhën e huaj në fjalë në mënyrë intensive nga mosha e hershme (aktualisht nga klasa III e arsimit bazë), në mënyrë që të arrijnë kompetencën gjuhësore për të cilën kanë nevojë për të studiuar lëndët kurrikulare nëpërmjet gjuhës së huaj. Deri më tani, ky rregullim ka funksionuar mirë. Nxënësit që ndjekin këto seksione shkollore dygjuhëshe bëjnë një provim të dyfishtë të Maturës shtetërore në të cilin provimet për lëndët që zhvillohen në gjuhë të huaj përgatiten nga Ministria e Arsimit të vendit partner, ose zyra shkollore në Shqipëri ose shërbimi diplomatik. Nxënësit që ndjekin këto

seksione shkollore kanë akses në universitetet e vendit partner, në nivel të barabartë me qytetarët e atij vendi.

Seksioni i parë dygjuhësh (shqip dhe frëngjisht) u themelua më 1998 në Korçë, aty ku ka ekzistuar një lice francez nga 1917 deri më 1939. Më pas, seksionet dygjuhëshe janë ngritur në vijim: shqipfrëngjisht në Tiranë, Durrës, Elbasan, Korçë, dhe Shkodër; shqip-italisht në Tiranë, Korçë dhe Shkodër; shqip-gjermanisht në Tiranë. Secili nga këto seksione mbështetet nga dy ose tre shkolla të arsimit bazë në të cilat gjuha e huaj në fjalë jepet mësim intensivisht nga mësues amtarë të gjuhës.

Shkollat e mesme të specializuara për **artet dhe sportet** ndahen në katër lloje: arte pamore të aplikuara (gjashtë degë), muzikë (tre profile arsimore), balet (dy profile arsimore), dhe koreografi (një profil arsimor). Kohëzgjatja e studimeve në këto shkolla është tre ose katër vjet, në varësi të specializimit artistik dhe të moshës/fazave në të cilën nxënësi i fillon studimet e shkollës së mesme. Nxënësit pranohen mbi bazën e testimit të aftësive. Këto lloj shkollash u japin prioritet gjuhëve të huaja për shkak të fokusit të veçantë dhe veprimtarive të veçanta që ato kryejnë në vend dhe jashtë vendit.

Në **arsimin profesional**, një gjuhë e huaj e parë është e detyrueshme dhe një e dytë është me zgjedhje. Dy gjuhë të huaja janë të detyrueshme në shkollën e hotelerisë dhe turizmit.

2.3.3.1 Provimet shtetërore dhe teste të tjera të sanksionuara zyrtarisht

Nxënësit japin Provimin e Lirimit (PL) në fund të arsimit bazë dhe provimin e Maturës Shtetërore në fund të arsimit të mesëm. Që nga futja e saj më 2005, MSh ka pësuar disa ndryshime të cilat kanë synuar përmirësimin e funksionimit të saj. Aktualisht, nxënësit japin provimin në tri lëndë të detyrura, (gjuhë shqipe, matematikë dhe gjuhë e huaj) dhe dy lëndë me zgjedhje. Ata nxënësit që dëshirojnë të ndjekin studimet e larta në Edukimin fizik dhe sporte apo arte të bukura duhet të japin një testim të aftësive profesionale të bërë nga institucionet përkatëse të arsimit të lartë dhe të monitoruar nga Ministria e Arsimit dhe Sportit.

Gjatë periudhës së vizitës së ekspertëve të Këshillit të Europës, ishte në shqyrtim futja e dy provimeve të njohura ndërkombëtarisht, APTIS for Teens në arsimin bazë (Këshilli britanik) dhe TOEFL Junior Standard në arsimin e mesëm. Në këtë aspekt, sidoqoftë, APTIS for Teens nuk u përdor ndërsa TOEFL Junior Standard u zbatua vetëm për një shkollë dhe nuk do të përdoret në të ardhmen.

2.3.4 Gjuhët e huaja në arsimin e lartë

Një gjuhë e huaj është pjesë e kurrikulës për të gjithë nxënësit që diplomohen nga institucionet publike të arsimit të lartë në Shqipëri; përparësi i jepet gjuhëve angleze, frënge dhe italiane. Ky mësim i gjuhës synon të përmirësojë arsimimin e përgjithshëm të studentëve, të zhvillojë aftësinë e tyre për komunikim dhe t'u japë akses në literaturën shkencore në gjuhën e zgjedhur, si edhe t'u lehtësojë studimin jashtë vendit. Në varësi të strukturave kurrikulare dhe institucionale, një gjuhë e huaj studiohet zakonisht gjatë dy ose tri vjetëve. Gjuha angleze është aktualisht gjuha

mbizotëruese edhe si rezultat i projektit "Shqipëria anglofone", por kohët e fundit ka pasur një rritje të kërkesës për gjuhët fënge, gjermane dhe italiane.

Programe studimi ofrohen për gjuhët e mëposhtme: anglishte, frëngjishte, italishte, gjermanishte, spanjishte, ruseshte, turqishte dhe greqishte; gjuha kineze është futur si gjuhë me zgjedhje. Ka dy Fakultete të Gjuhëve të Huaja, në universitetet e Tiranës dhe Shkodrës. Në pesë universitetet e tjera ka departamente të gjuhës angleze, frënge, gjermane dhe greke. Në përfundim të arsimit të lartë, studentët e gjuhëve të huaja pajisen me diplomë në një nga tri këto fusha: mësimdhënie, përkthim dhe interpretim; komunikim ndërkulturor dhe turizëm.

Kurrikulat e gjuhës së huaj hartohen nga stafi akademik i fakulteteve të gjuhëve të huaja dhe miratohen nga organi i duhur në çdo institucion. Kur futet një program i ri i gjuhëve të huaja në nivelin bachelor, kurrikula është subjekt i miratimit nga Këshilli i Akreditimit për Arsimin e Lartë, Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe Këshilli i Ministrave.

2.3.5 Formimi i mësuesve të gjuhëve të huaja

Mësuesit e gjuhëve në sistemin shqiptar të arsimit publik e marrin formimin e tyre fillestar në fakultetet e univesiteteve ose departamentet e gjuhëve të huaja. Departamenti i Gjuhëve SllavoBallkanike në Universitetin e Tiranës dhe Departamenti i Gjuhës, Letërsisë dhe Qytetërimit Grek në Universitetin e Gjirokastrës janë përgjegjës për formimin e mësuesve që punojnë me nxënësit e pakicake kombëtare.

Programet e studimeve në ciklin bachelor tre-vjeçar janë të hartuara për t'u ofruar studentëve arsimim të përgjithshëm në gjuhë të huaj në fushat e mëposhtme:

1. "Gjuhësi, Letërsi dhe Qytetërim" i gjuhës së huaj përkatëse
2. "Përkthim dhe Interpretim"
3. "Gjuhësi dhe Komunikim"

Lëndët pedagogjike mësohen në ciklin e dytë master dy-vjeçar, i pasuar nga praktika në shkolla e monitoruar nga mësues të kualifikuar.

Përpos mësimit të gjuhës B, në të cilën studentët diplomohen, ata mund të zgjedhin edhe një gjuhë tjetër të huaj C (4 ECTS, 40 orë) dhe një të tretë D (4 ECTS, 40 orë) në çdo vit akademik me synimin e arritjes së nivelit KPERGj B1 ose B2.

Duke qenë se mësimdhënia është profesion i rregulluar, studentët duhet të kryejnë ciklin e dytë të studimeve në fushën e mësimdhënies si edhe praktikën profesionale dhe të kalojnë provimin shtetëror. Ata duhet të ndjekin gjithashtu kurse kualifikimi të vazhduar për të mbështetur zhvillimin e tyre profesional në vijimësi. Këto organizohen në nivel kombëtar, rajonal, dhe vendor dhe shpesh edhe me mbështetjen e ambasadave dhe agjensive të huaja të lidhura me to.

2.4 Këshilli i Europës dhe arsimi gjuhësor në Shqipëri

Në 1992 Shqipëria nënshkroi Konventën Europiane Kulturore e cila hapi derën për bashkëpunimin në fusha të veçanta të lidhura me Konventën si për shembull mësimdhënia e historisë dhe e gjuhëve të huaja. Në 1995 Shqipëria u bë shteti anëtar i 35-të i Këshillit të Europës dhe në 2000 Shqipëria u anëtarësua në Qendrën Europiane për Gjuhët Moderne. Që nga përkthimi në gjuhën shqipe dhe botimi më 2007, *Kuadri i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët (KPERGj)* është bërë referencë e përhershme në diskutimet për kurrikulën, vlerësimin dhe formimin e mësuesve. Shqipëria, po ashtu, është angazhuar shumë për zhvillimin dhe zbatimin e Portofolit Europian të Gjuhëve. Tri versione shqipe, për nxënësit e moshës 11-14 vjeç, 15+ dhe për studentët 18+, janë zhvilluar, vlerësuar dhe akredituar nga 2008 deri më 2011, si edhe tri versione të tjera janë regjistruar më 2014. Raporti vendor ofron detaje për gjetjet pozitive të sondazhit për përdoruesit e PEGj.

3 Disa çështje për shqyrtim

3.1 Arsyetimi për Profilin e politikës arsimore gjuhësore të Shqipërisë

Sistemi arsimor shqiptar është aktualisht në procesin e një reformimi të thellë dhe kompleks dhe arsimit gjuhësor është fushë me prioritet. Sipas Raportit Vendor, objektivat kryesore të Shqipërisë në kërkesën për asistencë nga Këshilli i Europës për të zhvilluar Profilin e Politikës Arsimore Gjuhësore ishin:

- forcimi i profilit plurilingual dhe multikulturor të vendit;
- përgatitja e një dokumenti që do të mbështesë zhvillimin e politikave të qarta për mësimin e gjuhëve në vend;
- përpunimi i kurrikulave në përputhje me kërkesat europiane dhe kushtet e vendit;
- përcaktimi i përparësive në zhvillimin profesional të mësuesve të gjuhëve.

Ky kapitull është shkruar duke pasur parasysh këto objektiva. Ai reflekton pikëpamjet e Grupit të Ekspertëve për çështje themelore të identifikuar në Raportin Vendor dhe/ose të vetë ekspertëve gjatë vizitës studimore.

3.2 Legjislacioni dhe politika të lidhura me gjuhën

Dispozitat legjislative dhe administrative të Shqipërisë në përgjithësi janë në përputhje me politikat e Këshillit të Europës për arsimin cilësor dhe gjithëpërfshirës. Megjithatë, edhe pse Konventa Kuadër për Mbrojtjen e Pakicave Kombëtare ka hyrë në fuqi që nga viti 2000, Shqipëria nuk e ka nënshkruar ende Kartën Europiane për Gjuhët Rajonale dhe të Pakicave, ndonëse janë ndërmarrë iniciativa pozitive dhe konkrete për të mbështetur mësimin e gjuhëve të pakicave¹³. Për më tepër, një ligj për pakicat ku të specifikohen të drejtat dhe përgjegjësitë e bazuara në Kushtetutën e Shqipërisë, me fokus dispozitat gjuhësore, nuk e ka kalur ende fazën përgatitore. Por, ka të dhëna të forta politike se këto boshllëqe do të mbushen në të ardhmen e afërt.

Shqipëria i afrohet dhe në disa aspekte i ka arritur tashmë standardet europiane në lidhje me strukturën e sistemit arsimor dhe politikave arsimore. Janë ngritur agjensitë mbështetëse për zhvillimin e kurrikulës dhe të cilësisë, si edhe të provimeve kombëtare; nxënësit që diplomohen në arsimin e mesëm kanë akses të plotë në arsimin e lartë; si edhe po kryhen ende reforma të rëndësishme në fushën e arsimit profesional dhe arsimit për individët me nevoja të veçanta. Gjatë vizitës së tyre, ekspertët e Këshillit të Europës bënë vizita në shkolla në Durrës dhe Tiranë dhe morën pjesë në orë mësimore në gjuhën angleze, frënge, italiane dhe gjermane. Nxënësit që grupi takoi, kishin mjaft interes të bashkëvepronin me ekspertët dhe gjatë këtyre bashkëveprimeve ata treguan nivele jashtëzakonisht të larta në të shprehur.

¹³ Reporti Vendor, Kreu 2.2.5 (www.coe.int/lang → Language Education Policy Profiles → Albania)

Është e rëndësishme të njohim arritjet domethënëse të Shqipërisë në modernizimin e sistemit të saj arsimor në përgjithësi dhe arsimit gjuhësor në veçanti, të arritura në më pak se tri dekada. Rosishtja, si *lingua franca* e vendeve të bllokut lindor, është zëvendësuar nga ofrimi në shkallë të gjerë i gjuhës angleze, frënge, italiane dhe gjermane në shkollat fillore, të mesme të ulta dhe të mesme. Kjo ka kërkuar një përpjekje për reformim të shpejtë, të mbështetur dhe kryesisht vertikale; por pavarësisht arritjeve mbresëlënëse në disa klasa, në mënyrë të pashmangshme mbeten ende një sërë sfidash, shqetësimesh dhe nevojash. Këto duhen trajtuar nëse duam që të zhvillohet cilësia dhe efikasiteti në arsimin gjuhësor në të gjitha nivelet.

3.3 Gjuhët e shkollimit

Shqipja është gjuha kryesore e arsimit në Shqipëri, sikurse u theksua në Kreun 2 dhe ka dispozita ligjore për fëmijët e pakicave kombëtare për t'u arsimuar në gjuhën e tyre amtare; gjuha shqipe e shenjave është e njohur si mjete i përshtatshëm për shkollimin e personave që nuk dëgjojnë. Raporti Vendor këmbëngul në angazhimin e Shqipërisë për zbatimin e politikave të Këshillit të Europës në arsimin gjuhësor, në të cilin, plurilinguizmi luan një rol themelor; prandaj edhe përfshirja e gjuhës shqipe në fushën kurrikulare "Gjuhët dhe komunikimi" shkon qartë në këtë drejtim. Por, angazhimi i plotë për arsimin plurilingual dhe vendosja e plurilinguizmit si kompetencë kyçe do të thotë që të përfshihet si shqipja edhe gjuhët e tjera të instruksionit në bashkëveprim të qartë me gjuhët e huaja në të gjitha nivelet e politikave, kurrikulumit, formimit të mësuesve dhe praktikave në klasë. Kjo nënkupton gjithashtu që të vendoset një theks i ri në dimensionin gjuhësor në të gjithë kurrikulën me qëllimin për të përmirësuar edhe më tej arritjet akademike. Si pjesë e këtij procesi, duhet të shqyrtohet edhe ofrimi i mundësisë së mësimin në gjuhët rome.¹⁴ Puna në këtë fushë duhet të shihet si një dimension thelbësor i "europianizimit" të mëtejshëm të Shqipërisë.

Materialet e zhvilluara nga projekti i Këshillit të Europës, *Gjuhët në Arsim, Gjuhët për Arsim*, synojnë të mbështesin artikullimin e politikës arsimore gjuhësore që e lehtëson qasjen e integruar për mësimdhënien dhe mësimnxënien e gjuhëve. Sipas kësaj qasjeje, të gjithë mësuesit, qofshin të gjuhës së shkollimit si lëndë, apo të gjuhës së huaj/së dytë, apo të lëndëve të tjera kurrikulare, kanë një interes dhe përgjegjësi të përbashkët për zhvillimin e kompetencave gjuhësore të nxënësve.¹⁵

Rekomandimi i Komitetit të Ministrave të vendeve anëtare për "rëndësinë e kompetencave në gjuhën(-ët) e shkollimit për barazi dhe cilësi në arsim dhe për sukses arsimor"¹⁶ na kujton se "e drejta e arsimimit mund të ushtrohet plotësisht vetëm nëse nxënësi zotëron rregullat specifike gjuhësore që përdoren në shkolla dhe janë të nevojshme për të pasur akses në dije"; si edhe "këto kompetenca gjuhësore janë njëri nga faktorët e suksesit në arsim dhe se ato janë parakushti për të

¹⁴ Këshilli i Europës, *Kuadri Kurrikular për Gjuhë Rome*, (www.coe.int/lang → Romani) i cili bazohet në nivelet e KPERGj A1-B2, mund të jetë i dobishëm në këtë drejtim, sikurse mund të jetë edhe projekti i QEGjM "QualiRom Training and Consultancy":
(<http://www.ecml.at/TrainingConsultancy/QualiRom/tabid/1693/language/en-GB/Default.aspx>)

¹⁵ www.coe.int/lang-platform □ Gjuhët e shkollimit

¹⁶ [Recommendation CM/Rec\(2014\)5](http://www.coe.int/lang-platform)

ndërmarrë arsimim të mëtejshëm akademik profesional apo kualifikues, dhe trajnim, prandaj janë të rëndësishme për pjesëmarrjen në shoqëri dhe gjithëpërfshirjen e qëndrueshme." Rekomandimi ofron edhe bazën politike për rishikimin e politikave gjuhësore kombëtare, si edhe Memorandumi Shpjegues ([Explanatory Memorandum](#)) që ofron gjykime të thelluara për parimet dhe masat që mund të merren.

3.3.1 Shqipja si gjuhë e dytë / e huaj dhe gjuhë e trashëgimisë

Nxënësit e shqipes si gjuhë e dytë / e huaj apo gjuhë trashëgimie ndahen në katër kategori të gjera: diaspora shqiptare në Europë dhe më gjerë, disa pjesëtarë të së cilës kanë gjasa të kthehen në Shqipëri në të ardhmen; pakicat që jetojnë në vend; emigrantët në vend; dhe studentët e shqipes në vende të tjera. Prandaj është e rëndësishme të zhvillohet një plan strategjik për të mbështetur mësimdhënien dhe mësimnxënien e gjuhës shqipe jashtë vendit dhe të bëhen përgatitje për integrimin gjuhësor të fëmijëve të familjeve shqiptare në rast se do të ktheheshin në Shqipëri. Përshkruesit (deskriptorët) që përcaktojnë nivelet e zotërimit në KPERGj nuk janë me specifitime gjuhësore; përshkrimet e niveleve të referencës shtojnë substancë gjuhësore te këto përshkrues, p.sh. gramatikë, fjalor, dhe informacion pragmatik dhe socio-linguistik. Si projekt afat-mesëm, do të ishte shumë shumë i dobishëm zhvillimi i përshkruesve të niveleve të referencës për gjuhën shqipe për të orientuar zhvillimin e kurrikulave, materialet e mësimdhënies, dhe vlerësimin.¹⁷

3.3.2 Sfida e posaçme e arsimit për personat që nuk dëgjojnë

Në Raportin Vendor²² bëhet e qartë se arsimit për personat që nuk dëgjojnë përbën një sfidë të rëndësishme për Shqipërinë. Një sondazh i paradokohshëm për personat që nuk dëgjojnë mbi moshën 18 vjeç zbuloi se 61% ishin analfabetë, 37% kishin vështirësi në të kuptuarin e një teksti në shqip dhe vetëm 2% kishin aftësi të kënaqshme leximi. Të pyetur për të vlerësuar aftësitë komunikuese të mësuesve të tyre, 97% e të pyeturve u përgjigjën se mësuesit e tyre kishin aftësi të dobëta komunikimi dhe 3% e mësuesve të tyre kishin aftësi mesatare komunikimi; asnjë nga të anketuarit nuk i vlerësoi aftësitë e mësuesit si pozitive. Sikurse është shkruar edhe në Kreun 2, mbi bazën e një Marrëveshjeje Bashkëpunimi midis Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe ANAD-it (Shoqata Shqiptare e Personave që nuk dëgjojnë), një grup pune po hulumton aktualisht gjendjen e personave që nuk dëgjojnë në Shqipëri. Kur ata u takuan me ekspertët e Këshillit të Europës, anëtarët e kësaj bashkësie shpjeguan se qëllimi i tyre është të përcaktojnë një skemë për trajnimin e folësve (që nuk dëgjojnë) në Gjuhën Shqipe të Shenjave që ata mandej të shërbejnë jo thjesht si asistentë në klasë, por si mësues të GjShSh për mësuesit që dëgjojnë. Kjo është një masë që meriton mbështetjen e plotë të Ministrisë së Arsimit dhe Sportit sepse ajo premtion ta transformojë aksesin e bashkësisë që nuk dëgjon në arsimin qendror, gjë që për Këshillin e Europës është një nga të drejtat themelore të njeriut.¹⁸

¹⁷ www.coe.int/lang-CEFR □ Levels □ Reference Level Descriptions ²²

Reporti Vendor, Kreu 2.2.4

¹⁸ Konventa Europiane për të Drejtat e Njeriut, Protokolli, Neni 2.

Arritja e një transformimi të tillë nuk do të jetë e thjeshtë. Ashtu si gjuhët e folura, edhe gjuhët e shenjave mësohen në bashkëveprim me njerëzit e tjerë; por duke qënë se shumica e fëmijëve që nuk dëgjojnë linden nga prindër që dëgjojnë, ata nuk mund ta mësojnë lehtësisht në shtëpi gjuhën e shenjave dhe nëse jetojnë në zona të largëta, kontakti i rregullt me njerëz të tjerë që nuk dëgjojnë mund të jetë i vështirë, ose edhe i pamundur. Në disa vende shkollat normale u ofrojnë fëmijëve që nuk dëgjojnë akses në gjuhën e shenjave nëpërmjet anëtarësimit në një bashkësi të regjistruar, por shkolla të tilla nuk ekzistojnë në Shqipëri. Këta faktorë duhet të mbahen parasysh kur të planifikohen dispozitat arsimore për GjShSh. Tanimë janë hedhur themele të rëndësishme. Që nga 2000 ANAD-i po bashkëpunon me Shoqatën Finlandeze të Personave që nuk dëgjojnë dhe Universitetin Humak të Shkencave të Aplikuara (Finlandë). Më 2003, ANAD-i filloi kërkimin dhe dokumentimin e GjShSh; fjalori i parë i gjuhës u botua më 2005 (një botim i dytë pritët të dalë më 2016); si edhe më 2007, një studim i gramatikës së GjShSh u hodh në qarkullim me qëllim vendosjen e një varianti standard.

Këshilli i Europës e njeh gjuhën e shenjave si "një mjet të plotë dhe të natyrshëm të komunikimit të personave që nuk dëgjojnë" (Rekomandimi 1598 (2003) i Asamblesë Parlamentare),¹⁹ dhe këto trajtohen në *Udhëzuesin për Zhvillimin e Politikave Arsimore Gjuhësore në Europë*²⁰ dhe në Studimin Referencë.²¹ PROSIGN, një projekt i Qendrës Europiane për Gjuhët Moderne (QEGjM) nga 2012 deri më 2015, ka ngritur një faqe interneti që përmban: përkufizimet e zotërimit të niveleve KPERGj për gjuhët e shenjave, materiale video dhe linke për projektet dhe veprimtaritë e lidhura me to; një cikël vlerësimi për zotërimin gjuhësor në gjuhën e shenjave; si edhe ide për të përdorur sa më mirë KPERGj në lidhje me gjuhët e shenjave. Programi aktual katër-vjeçar i QEGjM (2016-2020) përfshin projekte për promovimin e përsosurisë në mësimdhënien e gjuhës së shenjave. Ndonëse Shqipëria është anëtare e QEGjM, ajo nuk ka marrë pjesë në asnjë nga këto projekte, që mund të mbështesnin zhvillimet më të fundit në lidhje me GjShSh. Rezultatet e të dyja projekteve mund të përdoren gjithsesi nga Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe ANAD-i.

3.3.3 Mësimi i integruar me gjuhën dhe përmbajtjen (CLIL)

Gjuhët e huaja përdoren si gjuhë mësimi në seksionet dygjuhëshe të shkollave të mesme dhe në takimin e tyre me ekspertët e Këshillit të Europës, përfaqësuesit e shoqatave të prindërve shprehën interes të madh për zgjerimin e mësimnxënies së integruar në shkolla në përgjithësi. Një mënyrë për të ecur përpara në këtë drejtim mund të jetë futja e një skeme për trajnimin e veçantë të mësuesve e cila do të shfrytëzonte faktin se një gjuhë e huaj është pjesë e detyruar e kurrikulës universitare për studentët në të gjitha fakultetet, duke krijuar kështu një kontigjent me mësues shqiptarë të aftë për të dhënë mësim në disa lëndë në gjuhën e huaj të zgjedhur prej tyre.

¹⁹ Rekomandimi 1598 (2003) për mbrojtjen e [gjuhës së shenjave \(Sign languages\)](#) në shtetet anëtare të Këshillit të Europës.

²⁰ Shih Shtojcën 2: Nga Diversiteti Gjuhësor te Arsimit Plurilinal: Udhëzues për Zhvillimin e Politikave Arsimore Gjuhësore në Europë - Kreu 4.1.1.1.

²¹ L. Leeson, [Gjuhët e Shenjave në Arsimin në Europë – një shpjegues paraprak](#), Strasburg: Këshilli i Europës – Politika Gjuhësore, 2006.

Investimi i Shqipërisë në seksionet dygjuhëshe të shkollave të mesme dhe në mësimdhënien e integruar (CLIL) ngre pyetjen: Me sa efektivitet i përdor dhe i ndërton më tej arsimit të lartë kompetencat në gjuhë të huaja të zhvilluara në shkollë? Në sektorin privat është e mundur të marrësh një diplomë të përbashkët, kryesisht në shqipe dhe italishte; ndoshta universitetet publike duhet të nxiten të ofrojnë programe dygjuhëshe në shqip/anglisht, shqip/frëngjisht, shqip/gjermanisht dhe shqip/italisht. Futja e këtyre programeve do ta përmirësonte cilësinë e ofrimit të arsimit të lartë si edhe do të zgjeronte gamën e mundësive të ofruara për studentët.

3.4 Reforma kurrikulare në gjuhët e huaja dhe tekstet

Fusha arsimore e gjuhëve të huaja ka qenë në një situatë reformimi pak a shumë të vazhdueshëm që nga mesi i viteve 1990-të. Në vitin 2000, Ministria e Arsimit dhe Sportit miratoi futjen e kurrikulës kombëtare me bazë përmbajtjen, e cila u zëvendësua më 2005 nga kurrikula me bazë objektivat, që aktualisht po zëvendësohet nga kurrikula me bazë kompetencat. Përfaqësuesit e prindërve që u takuan me Grupin e Ekspertëve shfaqnin dukshëm një lodhje nga reformat, dhe nga diskutimet me mësuesit, ekspertët nuk ia dolën të nxirrnin qartë se në çfarë mase reformat e njëpasnjëshme kurrikulare kanë çuar në ndryshimin e mësimin në klasë. Sipas Raportit Vendor, reforma kurrikulare në gjuhët e huaja është udhëhequr nga *Kuardi i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët* që nga përkthimi i këtij dokumenti më 2007.²² Kjo reflektohet qartë në orientimin e përgjithshëm të reformës në vijim. Megjithatë, studiet e mëtejshme të reformës mund të kenë më shumë përfitime nga një reflektim më i thellë i ndikuar jo vetëm nga KPERGj, por edhe nga dokumentet e tjera të hartuara nga Programi i Politikës Gjuhësore.²⁸ Dokumenti i botuar së fundmi, *Udhëzues për Zhvillimin dhe Zbatimin e Kurrikulave për Arsimin Plurilingual dhe Ndërkulturor* (2016), për shembull, ofron udhëzime dhe burime të cilat mund të jenë veçanërisht të dobishme.

Është e rëndësishme të pranojmë se reforma kurrikulare ka - ose duhet të ketë - pasoja të rëndësishme në praktikën pedagogjike. Tek e fundit, është një udhë e gjatë nga mësimdhënia gramatikë-përkthim dhe vlerësimi drejt mësimdhënies, strategjive dhe standardeve të vlerësimit të cilat fokusohen te zhvillimi i kompetencave të nxënësit. Qasja me bazë kompetencat është mjaft e ndërlikuar dhe presupozon një të kuptuar të thelluar të parimeve social-konstruktiviste të mësimin të gjuhës dhe implikimet e tyre për rolin e mësuesve dhe nxënësve. Kjo ngre pikëpyetje të rëndësishme për natyrën e njohurisë ("kompetencën") që mësimdhënia e gjuhës duhet të kërkojë dhe zbatimin e suksesshëm i kësaj qasjeje varet nga nxënësit që mësojnë dhe shfrytëzojnë strategjitë dhe aftësitë për mësimin e gjuhës. Me fjalë të tjera, reforma kurrikulare aktualisht në vijim ka nevojë për një rishqyrtim kritik të mësimdhënies, mësimnxënies dhe vlerësimit të gjuhës në të gjitha nivelet e sistemit arsimor. Kjo do të ketë ndikim të thellë edhe te formimi i mësuesve të gjuhës.

²² [*Kuadri i përbashkët european i referencës për gjuhët: të mësuarit, të nxënë, vlerësimi*](#) ²⁸
Shih Shtojcën 2 (pjesën 5).

Miratimi i kurrikulës me bazë kompetencat është qartësisht në përputhje me dëshirën për t'i pajisur qytetarët me aftësitë të cilat u nevojiten atyre për të pasur sukses në një Europë multikulturale gjithnjë e më konkurruese. Kjo dëshirë mund të shpjegojë gjithashtu vendimin për të përdorur tekste shkollore të prodhuara për tregun ndërkombëtar nga botues të huaj. Këto tekste shkollore kanë avantazhin e pamohueshëm se janë të shkruara nga folës amtarë të gjuhës në fjalë, por nuk ka garanci se ato janë të përshtatura për një model me bazë kompetencat. Sidoqoftë, parimet e plurilinguizmit dhe ndërkulturalizmit kërkojnë që mësimi i gjuhës së huaj të marrë parasysh interesat dhe pritshmëritë e nxënësve në kontekstin e tyre kulturor. Materialet e shkruara nga folësit amtarë për tregun ndërkombëtar mund të ofrojnë origjinalitetin e folësit amtar dhe mund të pasurojnë të kuptuarin e studentëve për kulturën e bashkësive të gjuhës së synuar, por ato nuk mund të marrin në konsideratë kontekstin kulturor shqiptar në lidhje me gjuhën e synuar. Është thelbësore për parimet e Këshillit të Europës që plurilinguizmi dhe multikulturalizmi të përfshijnë edhe gjuhën dhe kulturën e vetë nxënësit.

Sistemi kurrikular shqiptar - kuadri i përgjithshëm, programet lëndore, direktivat për zbatimin e përgjithshëm dhe direktivat për lëndë të veçanta - nuk shkon deri në nivelin e ulët të planifikimit dhe vlerësimit (njësitë mësimdhënëse dhe mësimet) në shkolla. Një mënyrë për ta ndrequr këtë mangësi do të ishte që t'u jepej fuqi mësuesve të gjuhëve të përcaktonin kurrikula me bazë kompetencat specifike për shkollën: plane pune që synojnë të pasurojnë veprimtaritë e bazuara te tekstet duke shtuar kontekstin social kulturor përkatës. Shkollave mund t'u ofrohet një tabelë e përbashkët për të zhvilluar plane pune si edhe një manual që shpjegon se përse është e mirë tabela dhe si ta përdorin atë. Me kohë, nga mësuesit mund të pritët të bazojnë (le të themi) 70% të mësimdhënies së tyre në tekste shkollore me materiale mësimore të krijuara paraprakisht dhe pjesa tjetër me materiale të përshtatura për kontekstin shqiptar. Këto rregullime do të ishin plotësisht të harmonizuara me strukturën e sistemit arsimor: kurrikula përcaktohet në nivelin qendror, çështjet administrative trajtohen në nivel vendor dhe cilësia e mësimdhënies është përgjegjësi e shkollës përkatëse.

3.4.1 Mësimdhënia e gjuhës në moshë të hershme

Në Shqipëri, pjesa dërrmuese e nxënësve e fillojnë mësimin e gjuhës së parë të huaj në klasën III të shkollës fillore. Kjo ishte rezultat i një përpjekjeje reformuese kryesore që u realizua në një periudhë kohore, për të cilën autoritetet shqiptare meritojnë vlerësimin më të lartë.

Ndonëse grupi i ekspertëve nuk vizitoi ndonjë orë mësimore të gjuhës së huaj në shkollën fillore, vëzhgimet e mëposhtme duket se janë të përshtatshme. Gjatë dy dekadave të fundit, shumë vende europiane kanë futur mësimin e gjuhës së huaj në moshë të hershme dhe përvoja ka treguar se qasjet pedagogjike të përshtatshme për fëmijët midis moshës 6 dhe 10/11 vjeç ndryshojnë në një sërë mënyrash nga qasjet e përdorura përgjithësisht në asrimin e mesëm të ulët. Kjo ngre tri çështje për autoritetet shqiptare. Së pari, çfarë lloj formimi fillestar për mësuesit dhe mentorimi pasues me bazë detyrat nevojiten me qëllim që të përcaktohet një profil profesional specifik për mësuesit e gjuhës së huaj në nivelin fillor? (Minimalisht profili duhet të përfshijë një nivel të lartë të zotërimit të gjuhës së huaj përkatëse dhe një njohuri të thelluar të zhvillimit psiko-social të nxënësve të vegjël.) Së dyti, a duhet të ftohen ekspertë nga vende të tjera europiane me përvojë të gjatë në

fushën e mësimdhënies në moshë të hershme për të mbështetur një program për kurse pa shkëputje nga puna për mësuesit e gjuhëve të cilët janë të kualifikuar për mësimdhënie në nivelin e mesëm të ulët? (Vlen të nënvizohet në këtë pikë se disa projekte të fundit të QEGJM kanë zhvilluar instrumente dhe burime për mbështetjen e mësimdhënies në moshë të hershme.) Dhe së treti, si mund t'u ofrohen tekste dhe materiale mësimdhënieje shkollave të përshtatura për nevojat e nxënësve të vegjël?

3.4.2 Gjuhët e huaja në arsimin profesional

Në shkollat e mesme profesionale, gjuhët e huaja mësohen me dy objektiva në mendje: për të përgatitur nxënësit për arsimin e lartë në pothuajse të njëjtën mënyrë si llojet e tjera të shkollave të mesme dhe për të zhvilluar aftësitë e nevojshme për tregun e punës si në rastin e programit "English for Skills" të Këshillit Britanik, i cili mësohet për katër muaj para provimit të Maturës Shtetërore. Një problem që ndeshet nga mësuesit e gjuhës së huaj në këtë fushë është fakti se përgjegjësia është e ndarë midis Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe Ministrisë së Mirëqenies Sociale; një tjetër problem është prirja e raportuar se mësimi të gjuhëve i jepet përparësi vetëm në fushën e menaxhim-turizmit dhe TIK. Sistemet e tjera arsimore në Europë kanë ndeshur në probleme të ngjashme me ato që po ndesh Shqipëria. Zgjidhja e tyre ka qenë zhvillimi i strategjive praktike dhe të forta për të harmonizuar kërkesat e arsimit të përgjithshëm dhe profesional duke riorganizuar kuadrin kurrikular dhe sistemin e provimeve nën një ministri si edhe përfshirjen e ministrive dhe agjensive të tjera (dhomat e tregtisë, punëdhënësit, sindikatat) në procesin e vendim-marrjes dhe zhvillimin e programeve lëndore për fushat lëndore përkatëse. Shembuj mund të gjenden në Austri, Gjermani dhe Hollandë.

3.5 Vlerësimi në gjuhën e huaj

Provimi i Lirimit kryhet në fundin e arsimit të detyruar në mbarim të klasës IX dhe Provimi i Maturës Shtetërore në përfundim të shkollës së mesme. Për të gjitha lëndët, të dy provimet kanë nga 13 pyetje me alternativa dhe 12 pyetje të hapura; provimet zgjasin përkatësisht dy orë dhe dy orë e gjysmë. Provimi i Lirimit është i shkallës së ulët sepse rezultatet e tij nuk kanë ndikim në frekuentimin e nivelit pasues arsimor, ndërsa Matura Shtetërore është e shkallës së lartë sepse rezultatet e saj kanë impakt të drejtpërdrejtë në arsimimin e mëtejshëm dhe në mundësitë e karrierës në të ardhmen. Në gjuhët e huaja, të dy provimet përqendrohen ekskluzivisht në lexim dhe shkrim. Kjo do të thotë se ato nuk mund të vlerësojnë në mënyrë të përshtatshme mësimin që një kurrikul me bazë kompetencat synon të promovojë. Kjo është një sfidë kryesore për sistemin shqiptar. KPERGJ i ndërthur sëbashku kurrikulën, të mësuarit/nxënimit dhe vlerësimin në ndërvarësi më të ngushtë se ato kanë qenë tradicionalisht më parë. Me qëllim që të përmbushë ambicjen e kurrikulës me bazë kompetencat, Shqipëria ka nevojë të angazhohet për ndërtimin afat-gjatë të kapaciteteve në testimin dhe vlerësimin e gjuhës.

Sipas Raportit Vendor, Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe Agjensia Kombëtare e Provimeve kanë vendosur të ofrojnë teste të huaja për zotërimin e gjuhës si pjesë e Provimit të Lirimit dhe Maturës Shtetërore. Kur zhvillohen në Europë këto lloj testesh rakordohen me KPERGJ dhe një argument

në favor të tyre është se ato do të mbështesin certifikimin në pajtim me standardet e kërkuara për pranimin në universitete të huaja. Seksionet shkollore dygjuhëshe në frëngjisht, italisht dhe gjermanisht tanimë përdorin teste nga Franca, Italia dhe Gjermania, por ky është rast i veçantë. Suksesin në testimin e gjuhës frënge, italiane dhe gjermane u mundëson studentëve shqiptarë të garojnë për një vend në universitet në Francë, Itali dhe Gjermani në nivel të barabartë me bashkëmoshatarët e këtyre vendeve. Sidoqoftë, për sa i takon sistemit arsimor shqiptar në përgjithësi, i njëjti argument vlen për testet e huaja sikurse është përdorur në seksionin 3.4 për tekstet e huaja. Në thelb, një kurrikul shqiptare kërkon një vlerësim shqiptar, dhe nxënësit që përfundojnë shkollën duhet të kenë mundësinë të bëjnë një test vlerësimi të arritjeve të tyre të bazuar fort në kurrikulën me të cilën ata kanë studiuar.

3.6 Formimi i mësuesve të gjuhëve të huaja

Sipas Raportit Vendor, afërsisht 700 studentë pranohen në Fakultetin e Gjuhëve të Huaja çdo vit (ky numër përcaktohet nga Ministria e Arsimit dhe Sportit). Deri në vitin 2016-2017 fakulteti nuk i përcaktonte kriteret e pranimit të studentëve, të cilët mund të regjistroheshin edhe pa e njohur gjuhën përkatëse. Kjo shkaktoi shqetësime serioze në cilësinë e studentëve të rregjistruar dhe kontribuoi në shkallën e lartë të moskalueshmërisë. Kur stafi akademik i fakultetit u takua me ekspertët e Këshillit të Europës, ata argumentuan se studentët duhet të pranohen vetëm nëse ata kanë një nivel B1 të certifikuar të zotërimit të gjuhës së përzgjedhur. Grupi i ekspertëve beson se do të ishte e duhur të kërkohej një nivel më i lartë zotërimi i gjuhës për pranimin në nivelin pasuniversitar të studimeve (ciklin master) në mësimdhënien e gjuhës së huaj.

Arsimi universitar është përgjithësisht akademik jo profesional nga natyra. Kjo shpjegon pse në shumë vende formimi i mësuesve është përgjegjësi e njëjësive të specializuara, shpesh të vendosura në universitete. Në Shqipëri, formimi fillestar i mësuesve është i vendosur në një trajektore arsimore të përcaktuara nga procesi i Bolonjës. Duhet të shqyrtohet mundësia e zhvillimit të një programi trajnimi pasuniversitar për mësuesit i menaxhuar nga akademikë me përvojë të mëparshme në mësimdhënien shkollore / ose me përfshirje të vijueshme në kërkimet me bazë shkollë apo zhvillimin profesional. Me një program të tillë, do të ishte e nevojshme të bëhen përgatitje më vete për nivelet e ndryshme të arsimit parauniversitar. Sikurse është thënë në pjesën 3.4.1, përdorimi i mësuesve të trajnuar në pedagogjinë e arsimit të mesëm të ulët për të dhënë mësim për nxënësit e vegjël, kjo shpërfill nevojat specifike të fëmijëve dhe mund të ketë lehtësisht efekt negativ për suksesin e mësimdhënies në moshë të hershme. Faktorë të tjerë specifike për përmbajtjen që duhen shqyrtuar kur hartohet kurríkula për formimin e mësuesve, përfshijnë procedurat për mësimdhënien me klasa të mëdha dhe/ose me nivele të përziera, praktika përsiatëse, dhe promovimi i formave të ndryshme kërkimore për mësuesit.

3.6.1 Përzgjedhja, vlerësimi dhe mbajtja e mësuesve të gjuhëve të huaja

Nevoja për mësues të gjuhëve me cilësi të lartë në të gjitha nivelet e sistemit është një argument për kërkimin e nivelit minimal të zotërimit për pranimet në programet e ciklit të parë dhe të dytë në Fakultetin e Gjuhëve të Huaja. Pas tri vite studimesh universitare dhe dy vite pasuniversitare,

mësuesve të mundshëm u kërkohet të shpenzojnë një vit shtesë si praktikantë në një shkollë. Mundësitë për mentorim janë të kufizuara dhe duket se disa të diplomuar nuk kanë mundësi të gjejnë një shkollë ku të mund të punojnë. Ata që kalojnë provimin e licensimit dhe akreditimit në përfundim të periudhës së mentorimit, listohen për arsye punësimi. Kjo masë është futur së fundmi në dobi të transparencës dhe për të eliminuar korrupsionin.

Për sa i takon vlerësimin për akreditimin, grupi i ekspertëve beson se duhet të shqyrtohet në mënyrë të dobishme futja e një portofoli reflektues që mund të përfshijë mendimet e nxënësve dhe mentorëve, si edhe raportin dhe angazhimin kritik të vetë praktikantit për përvojën e tij gjatë periudhës së mentorimit.

3.6.2 Formimi i mësuesve dhe roli i shoqatave të mësuesve

Raporti Vendor ofron një panoramë të detajuar të formave të ndryshme të formimit fillestar dhe të vazhduar të mësuesve të gjuhëve në Shqipëri, por shkalla sipas së cilës ofrimi aktual është i udhëhequr nga implikimet pedagogjike të reformës kurrikulare është e paqartë. Është e rëndësishme të pranojmë se mësuesit mund të angazhohen edhe vetë në zhvillimin profesional në një larmi mënyrash - duke ndjekur kurse në Shqipëri ose jashtë, ose duke marrë rol udhëheqës në zhvillimet me bazë shkollën, apo duke luajtur një rol aktiv në shoqatat profesionale. Kjo ngre pyetjen: si mund të merren parasysh këto veprimtari kaq të ndryshme për zhvillimin e profilit të karrierës së certifikuar të mësuesit? Një portofol reflektues në të cilin mësuesit të regjistrojnë dhe të angazhohen në mënyrë kritike për përvojën e tyre në klasë dhe zhvillimin profesional sërish mund të jetë një pjesë e përgjigjes.

Shqipëria është me fat që ka shoqata aktive dhe të suksesshme mësuesish që mbështesin zhvillimin e arsimit të gjuhëve të huaja në dy mënyra: drejtpërsëdrejti, duke organizuar konferenca, seminare dhe sesione trajnuese dhe indirekt nëpërmjet lidhjeve ndërkombëtare të cilat ato kanë vendosur duke ftuar ekspertë të huaj për të kontribuar në aktivitetet e tyre. Në 2014, p.sh. ELTA fitoi IATEFL²³ dhe Çmimin Trajnimi Ndërkombëtar në Shtëpi (International House Training Award). Ky përfshinte edhe financimin për të sjellë një trajnues ndërkombëtar për mësuesit nga Mbretëria e Bashkuar për të trajnuar trajnuesit shqiptar të mësuesve (anëtarë të ELTA-s) në qarqe të ndryshme të vendit. Trajnimi u bazua në nevojat specifike të anëtarësisë së ELTA-s dhe përmbajtja u ndërtua bashkërisht nga anëtarët e ELTA-s dhe International House (Shtëpia Ndërkombëtare) në Londër. Si pjesëtare e IAETLF, ELTA ka akses në informacionin dhe idetë nga mbarë bota si edhe mundësi të tjera për bursa për të mbështetur zhvillimin profesional të anëtarëve të saj. Ministria e Arsimit dhe Sportit mund të shqyrtojë vendosjen e një bashkëpunimi me shoqatat e mësuesve në një formë më zyrtare, ndoshta në formën e një memorandumimi mirëkuptimi.

²³ Shoqata Ndërkombëtare e Mësuesve të Anglishtes si Gjuhë e Huaj (IATEFL).

Është me vlerë të theksojmë se QEGjM në Graz²⁴ dhe Programi i Politikës Gjuhësore në Strasburg²⁵ kanë zhvilluar burime të cilat mund të mbështesin një rishikim dhe reformim të arsimit të mësuesve të gjuhës.

3.7 Zhvillimi i cilësisë

Në Shqipëri, po ashtu si në sistemet arsimore të vendeve të tjera europiane, përgjegjësia për zhvillimin e cilësisë ndahet vertikalisht dhe horizontalisht: vertikalisht nga Ministria e Arsimit dhe Sportit nëpërmjet Drejtorive Arsimore Rajonale dhe Zyrave Arsimore deri te drejtoritë e shkollave të veçanta; dhe horizontalisht përmes agjensive të ndryshme mbështetëse për arsimin parauniversitar të cilat funksionojnë nën varësinë e Ministrisë dhe përgatisin terrenin për vlerësimin e jashtëm dhe të brendshëm. Kjo ndërthurje strukturore kërkon që kriteret transparente të cilësisë dhe procedurat e besueshme të ndahen nga agjensitë në të gjitha nivelet.

Për sa i takon mësimin të gjuhëve të huaja, një numër pikëpyetjesh në lidhje me cilësinë ofrohen për shqyrtim nga Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe grupet e tjera të interesit në arsimin gjuhësor:

- Në çfarë shkalle korrespondojnë me standardet e kurrikulës me bazë kompetencat formatet e testimeve dhe nivelet e arritjeve të provimeve shtetërore (PL dhe MSh) për gjuhët e huaja?
- Në çfarë shkalle dhe në çfarë mënyre përdoren skemat përshkruese dhe nivelet e zotërimit të KPERGj (A2/B1, B2/C1) për të orientuar hartimin, administrimin dhe korigjimin e provimeve kombëtare? Në këtë drejtim duhet theksuar që, me qëllim për të nxitur koherencën dhe transparencën në nivel europian, Këshilli i Europës ofron një gamë të gjerë mjetesh për të ndihmuar agjensitë e provimeve dhe të vlerësimit për të rakorduar provimet dhe testimet e tyre me nivelet e zotërimit të KPERGj.³²
- Si mund të përdoret ekspertiza psikometrike e Agjensisë Kombëtare të Provimeve për të ndihmuar ekspertët gjuhësorë të Institutit për Zhvillimin e Arsimit si dhe ofruesit e formimit të vazhduar të mësuesve të gjuhës për të zhvilluar strategji të bazuara në të dhëna për të përmirësuar mësimdhënien e gjuhëve si edhe për të dizenuar dhe ofruar programe mbështetjeje rajonale dhe kombëtare?
- A u ofrohet mësuesve trajnimi dhe mbështetja e nevojshme për të marrë përgjegjësi për të përmirësuar cilësinë e mësimdhënies në nivel shkolle apo në nivel rrjeti shkollash? A është e mundur që portofoli reflektiv i përmendur në pjesën 3.6.1 të luajë një rol në përmirësimin e mësimdhënies?

²⁴ www.ecml.at

²⁵ Shih, psh, [Teacher education: Language issues in multilingual educational contexts – Sensitising subject student teachers for language issues and cultural perspectives](#); (Platform of Resources... www.coe.int/lang-platform □ Languages of schooling)³²
www.coe.int/lang-CEFR □ Evaluation

- Provimi i akreditimit që mësuesit e ardhshëm japin në fund të procesit të mentorimit teston dijet dhe kompetencat e përfituara gjatë ciklit të parë dhe të dytë të studimeve universitare. A mos është më mirë që të shqyrtohet mundësia e heqjes së këtij dublikimi përmes një procesi vlerësimi që përqendrohet te aftësitë mësimdhënëse gjuhësore dhe aftësia profesionale?

3.8 Partneritetet dypalëshe

Shumë mbështetje për arsimin në gjuhët e huaja në Shqipëri buron nga marrëveshje dypalëshe dhe memorandume mirëkuptimi me ambasada dhe agjensi e institucione të tjera kulturore. Projekte individuale - p.sh. seksionet shkollore dygjuhëshe, shkollat e mesme të gjuhëve të huaja, dhe shkollat në zona të largëta - janë përfituese të investimeve të konsiderueshme të huaja në forma nga më të ndryshmet: mësues të dërguar, asistentë mësues vullnetar, ekspertë vizitues, pajisje dhe media. Vendimet në lidhje me seksionet dygjuhëshe merren në mënyrë të përbashkët nga përfaqësuesit e vendeve në fjalë dhe MAS.

4 Vështrimi nga e ardhmja

Ky kapitull përmban disa propozime për reflektim dhe masa të mundshme për çështjet e ngritura nga ekspertët e Këshillit të Europës të përmbledhura në Kreun 3. Kapitulli mbështetet te besimi se në vijimësinë e procesit të raportuar në këtë Profil, Shqipëria do të përpiqet të arrijë përfitimin maksimal nga instrumentet e politikave të Këshillit të Europës dhe projektet e QEGJM.

4.1 Legjislacioni dhe politika të lidhura me gjuhën

Duhet shqyrtuar mundësia që Shqipëria të nënshkruajë Kartën Europiane për Gjuhët Rajonale dhe të Minoriteteve.²⁶ Kjo do të ndihmonte në konsolidimin e bazës ligjore për zhvillimin dhe zbatimin e një politike sociale që mbështet multilinguizmin dhe një politike arsimore që promovon plurilinguizmin (shih posaçërisht Nenin 8 të Kartës). Hartimi dhe miratimi i një ligji për të drejtat gjuhësore të minoriteteve në nivel kombëtar do të ishte mbështetje për këtë proces. Në të njëjtën kohë, mund të merren masa të dobishme për të ndërgjegjësuar të gjitha grupet e interesit për dokumentet e Këshillit të Europës për politikën arsimore gjuhësore si edhe lidhjen e tyre me dokumentet përkatëse të lëshuara nga Ministria e Arsimit dhe Sportit.

²⁶ www.coe.int/minlang

4.2 Gjuhët e shkollimit

4.2.1 Shqipja

Projekti i Këshillit të Europës *Gjuhët në Arsim, Gjuhët për Arsim*, ka nënvizuar se arsimi plurilingual nënkupton lidhje të forta midis gjuhës së huaj dhe të dytë të kurrikulës si edhe me dimensionin gjuhësor të lëndëve të tjera (shih Shtojcën 2 për listën e plotë të instrumenteve dhe burimeve të Këshillit të Europës). Një hap i parë në vendosjen e një lidhjeje të tillë do të ishte përfshirja e të gjitha grupeve të interesit në një hulumtim se si të krijohet një ndërveprim frytdhënës midis të gjitha gjuhëve të pranishme në shkollë: shqipja si gjuhë e shkollimit, gjuha e parë dhe e dytë të kurrikulës (përfshirë edhe gjuhët e pakicave), dhe gjuhët e folura nga nxënësit jashtë shkollës por të pa përfshira në kurrikul.

Ministria e Arsimit dhe Sportit ka zhvilluar tanimë materiale për të mbështetur mësimin e gjuhës shqipe si gjuhë shkollimi për pjesëtarët e diasporës shiptare, si edhe trajnimi i vazhduar i mësuesve ofrohet në një seminar vjetor prej 3-4 ditësh. Mbështetje ofrohet edhe për folësit e shqipes në ish Republikën Jugosllave të Maqedonisë, Kosovë, Malin e Zi dhe Zvicër (librat jepen falas për nxënësit). Për zhvillimin e mëtejshëm të kësaj mbështetjeje mund të përdoren burimet dhe dokumentet e Këshillit të Europës. Për shembull, është e mundur të përdoret KPERGj për të prodhuar një dokument që do të udhëhiqte zhvillimin e programeve specifike për mësimdhënien dhe mësimnxënien, zhvillimin e materialeve mësimore si edhe dizenjimin e instrumenteve të vlerësimit. Ky dokument mund të ndjekë shembullin e *Kornizës Kurrikulare të Gjuhëve Rome*²⁷ duke u bazuar te veprimtaritë gjuhësore komunikative të përshkruara në Kreun 4 të KPERGj, por duke e plotësuar edhe me shtimin e elementeve specifike gjuhësore sikurse specifikohe në Kreun 5.

4.2.2 Gjuhët rome

Sikurse raportohet në pjesën 2.3.2, janë ndërmarrë hapa të rëndësishme për të përmirësuar gjendjen arsimore të popullsisë rome. Janë bërë përpjekje për të nxitur frekuentimin e rregullt të shkollës, edhe nxënësit romë i marrin tekstet shkollore falas. Hapi tjetër është trajtimi i çështjes gjuhësore, prandaj për këtë qëllim Ministria e Arsimit dhe Sportit mund të fillojë duke ndërmarrë një hulumtim për gamën e sfidave që përfshihen në këtë aspekt. Mbështetje mund të përfitohet edhe nga oferta e QEGjM Konsultim dhe Trajnim QauliRom (QualiRom Training and Consultancy), e cila kërkon të promovojë arsimin cilësor në gjuhët rome nga perspektiva e të drejtave të njeriut.²⁸ Po ashtu, mund të përdoret edhe *Korniza Kurrikulare për Gjuhët Rome (Curriculum Framework for Romani)*, modelet e Portofolit European të Gjuhëve të zhvilluara për moshat 6-11 dhe 11-16 vjeç³⁶, si edhe materialet mësimore të prodhuara nga projekti QualiRom i QEGjM të KE²⁹.

²⁷ <http://rm.coe.int/a-curriculum-framework-for-romani-developed-in-co-operation-with-thee/16805a2ab9>.

²⁸ <http://www.ecml.at/TrainingConsultancy/QualiRom/tabid/1693/language/en-GB/Default.aspx>

³⁶ Këto dokumente janë të disponueshme në: www.coe.int/lang → Romani

²⁹ qualirom.uni-graz.at

4.2.3 Gjuha shqipe e shenjave

Pjesa 3.3.2 i referohet progresit të madh të arritur në këtë fushë, që përfshin edhe vendimin për ta shndërruar Institutin e fëmijëve që nuk dëgjojnë në një qendër burimore. Ministria e Arsimit dhe Sportit do të vijojë të nxis zhvillimin e kurrikulës, programeve dhe materialeve mësimore për fëmijët që nuk dëgjojnë në shkolla (përfshirë shkollat e mesme) dhe universitete. Do të krijohen gjithashtu edhe mundësi trajnimi për asistentë dhe interpretë të cilët lehtësojnë komunikimin midis nxënësve që nuk dëgjojnë dhe mësuesve, si edhe midis individëve që nuk dëgjojnë dhe komunitetin ku jetojnë. Këto zhvillime mund të përdorin në mënyrë të dobishme materialet e zhvilluara nga projekti PROSIGN³⁰ i QEGJM dhe Shqipëria duhet të kërkojë të përfshihet në mënyrë më aktive në veprimtaritë vijuese dhe të ardhshme të QEGJM në këtë fushë.

4.2.4 Mësimi i integruar me gjuhën dhe përmbajtjen (CLIL)

Sikurse theksohet në pjesën 3.3.3, edhe pse disa shkolla kanë seksione dygjuhëshe, mësimdhënia e integruar me gjuhën dhe përmbajtjen nuk ofrohet në arsimin e lartë publik (por, sidoqoftë, kjo ofrohet nga disa universitete private.) Kjo nënkupton se investimi i studentëve në zhvillimin e tyre plurilingual ndërpritet, duke përjashtuar rastet kur ata zgjedhin dhe i kanë burimet për të studiuar jashtë vendit. Ministria e Arsimit dhe Sportit duhet të nxisë universitetet të zhvillojnë programe studimi të cilat i mundësojnë studentët të ndjekin studimet akademike pjesërisht në një gjuhë të huaj. Këto programe mund të kenë nevojë për bashkëpunime me universitete të huaja, si edhe rregullime praktike të ngjashme me ato të realizuara për seksionet dygjuhëshe.

4.3 Reforma kurrikulare e gjuhës së huaj dhe teksteve shkollore

Reforma kurrikulare aktuale përfshin një ndryshim nga filozofia e kurrikulës me bazë objektivat në atë me bazë kompetencat. Kjo është posaçërisht e rëndësishme për arsimin gjuhësor dhe përputhet me mendimet thelbësore të KPERGj dhe PEGj. Zbatimi i suksesshëm do të varet nga qartësimi i kësaj reforme për të gjitha grupet e interesit - mësuesve, prindërve, punëdhënësve, etj. Për këtë qëllim, duhet shqyrtuar mundësia e hartimit të udhëzuesve praktikë lëndorë për mësuesit.

Pjesa 3.4 vëren se përfaqësuesit e prindërve që u takuan me ekspertët e Këshillit të Europës shfaqnin shenja të lodhjes nga reformat. Nga kjo pikëpamje, është e rëndësishme t'u bëhet e qartë të gjitha grupeve të interesit se reformat kërkojnë kohë për të funksionuar deri në nivelet e ulëta të sistemit si niveli i klasës dhe ende më shumë kohë për të dhënë impakt të matshëm.

Pakënaqësia e gjerë me tekstet e hartuara në Shqipëri çoi në futjen e teksteve të huaja më 2005; kjo shënoi një hap të rëndësishëm përpara në përmirësimin e cilësisë. Në të njëjtën kohë, sikurse edhe nënvizohet në pjesën 3.4, është themelore për parimet e Këshillit të Europës që plurilinguizmi të përfshijë edhe gjuhën dhe kulturën amtare të nxënësit. Me përkufizim, materialet e shkruara për tregun ndërkombëtar nuk mundën ta përfshijnë këtë dimension. Kësisoj, mund të jetë me vlerë

³⁰ <http://www.ecml.at/ECML-Programme/Programme2012-2015/ProSign/tabid/1752/Default.aspx>

zhvillimi i udhëzuesve të cilët do t'i ndihmonin mësuesit të shfrytëzonin dhe plotësonin tekstet në një mënyrë të tillë që nxjerr në pah edhe dimensionin shqiptar në mësimin e gjuhëve të huaja.

4.3.1 Mësimi i gjuhës në moshë të hershme

Për arsyet e përmendura në pjesën 3.4.1, nevojat e nxënësve në këtë nivel duhet të jenë përparësi. Me qëllim që këto nevoja të përmbushen, sugjerohet që universitetet pedagogjike duhet të njerrin mësues të cilët kanë një profil që përfshin edhe gjuhët e huaja; po ashtu edhe studentët e fakulteteve të gjuhëve të huaja duhet t'u jepen aftësi dhe njohuri pedagogjike dhe psikologjike të nevojshme për të dhënë mësim në shkollat fillore. Në vijim të këtyre sugjerimeve, duhen shqyrtuar edhe çështjet e ngritura në 3.4.1 si edhe mundësia e kërkimit të mbështetjes së ekspertëve të huaj do të ishte e përshtatshme.

4.3.2 Arsimi profesional

Përparësi duhet t'i jepet mësimdhënies së gjuhëve për qëllime përkatëse profesionale. Ministria e Arsimit dhe Sportit ka kryer tashmë projekte në këtë fushë: "English for Skills" (në hoteleriturizëm) dhe "English for the World of Work" (në ekonomi dhe TIK). Zhvillime të mëtejshme të dobishme do të ishin përfshirja e gjuhëve të tjera dhe përfitimi nga përvoja e vendeve të tjera të referuara në pjesën 3.4.2.

4.4 Vlerësimi në gjuhën e huaj

Sikurse nënvizohet në pjesën 3.5, kurrikula me bazë kompetencat nënkupton një regjim vlerësimi që përfshin edhe dëgjimin dhe të folurën krahas leximit dhe shkrimit. Është e nevojshme të shqyrtohen rregullime në provimet publike të cilat pasqyrojnë qëllimet e zgjeruara të kurrikulës së re. Në kuadrin e arsimit plurilingual, kjo lidhet edhe me gjuhën shqipe po aq sa edhe me gjuhët e huaja. Një mënyrë për ta trajtuar këtë sfidë, të paktën për një periudhë afatshkurtër, është që përgjegjësia për dëgjimin dhe të folurën t'u jepet shkollave (praktikë që ndodh tanimë në seksionet dygjuhëshe). Por, për periudhën afatgjatë, europinizimi kërkon një formë të re të provimeve publike. Zhvillimet në këtë fushë mund të mbështeten në mjetet dhe burimet e ndryshme të cilat Këshilli i Europës i ofron për të mbështetur përafrimin e vlerësimit gjuhësor me nivelet e zotërimit të KPERGj.

Pjesa 3.5 i referohet nevojës për të ngritur një ekip ekspertësh shqiptarë të testimit dhe vlerësimit gjuhësor. Një mënyrë për të ndërtuar kapacitete në këtë fushë është të rregullohet që të diplomuar të kualifikuar shqiptarë të marrin trajnim në agjensitë e testimit të vendeve të tjera.

4.5 Formimi i mësuesve të gjuhëve të huaja

4.5.1 Formimi fillestar

Në pjesën 4.3.1 sugjerohet që universitetet duhet të orfojnë module të cilat do t'i mundësonin studentët të jepnin mësim gjuhën e huaj në ciklin fillor. Një zhvillim tjetër që vlen të merret në shqyrtim lidhet me modulet e metodologjisë. Nëse ato do të jepen mësim pjesërisht në gjuhët e

huaja të fakultetit, kjo do të sillte një përmirësim të ndjeshëm në cilësi sepse do t'i përgatiste studentët që të përfitonin më me efektivitet nga seminarët e kryera nga ekspertët e huaj në gjuhët respektive.

Duhet shqyrtuar mundësia që të futet përdorimi i portofoleve reflektive në formimin fillestar e mësuesve të gjuhëve të huaja. Struktura e këtyre portofoleve në disa raste mund të përcaktohet nga vetë studenti i mësuesisë duke ndjekur disa udhëzime të përgjithshme dhe në raste të tjera nga fakulteti në fjalë. Do të ishte po ashtu e mundur të përdorej edhe EPOSTEL-i i QEGJM, i cili mund të përshtatet për nevojat e programit specifik të formimit të mësuesve të gjuhëve. Duhet theksuar se EPOSTEL-i është prezantuar tanimë në Universitetin e Elbasanit.

4.5.2 Formimi i vazhduar

Kriteret për zhvillimin profesional të mësuesve përfshijnë edhe kërkesën që ata të kryejnë 18 orë trajnime të vazhduara çdo vit për tri kredite, në vijim të një programi bazuar në një analizë për nevojat e mësuesve. Kjo strukturë nuk ofron gjithësesi një rrugë shumë të qartë zhvillimore. Një risi e mundshme do të ishte të shtohet edhe dimensionin reflektiv për portofolin ekzistues të mësuesit, i cili ka aktualisht tri pjesë: (i) jetëshkrimin ose *curriculum vitae*, (ii) certifikatat e përfituara, dhe (iii) një dosje me lëndët e dhëna mësim (qëllimet, materialet e përdorura, etj.).

Shtimi i një pjese reflektive do t'u mundësonte mësuesve të angazhoheshin në mënyrë kritike me përvojën e tyre pedagogjike gjatë një periudhe të shtrirë kohore.

Një herë në disa vjet, Instituti i Zhvillimit të Arsimit kryen një analizë të nevojave për të përcaktuar përparësitë në formimin e vazhduar të mësuesve. Rezultati i analizës u ofrohet të gjitha agjensive me qëllim që ato të përgatisin module të cilat dërgohen për miratim në këshillin e zhvillimit profesional të MAS. Në të ardhmen, Ministria dëshiron që universitetet të pranojnë të vetëm përgjegjësinë për të zhvilluar module trajnimi për mësuesit. Duhet shqyrtuar edhe mundësia e përfshirjes së studentëve në analizën e nevojave.

Mësuesit kanë nevojë për trajnime të rregullta dhe të strukturuar mirë nëse dëshirojmë që reforma kurrikulare ekzistuese të jetë e suksesshme. Një trajnim i tillë, ofruar nga Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe Instituti për Zhvillimin e Arsimit, ofron mundësinë për të njohur mësuesit me udhëzime praktike të llojit të përmendur në pjesën 4.3. Në një tjetër alternativë, udhëzimet mund t'u ofrohen mësuesve nga rrjeti i këshilluesve i ngritur kohët e fundit për të funksionuar në nivel shkollë.

4.5.3 Licensimi i mësuesve

Kapitulli 3 i referohet faktit se provimi i licensimit mbulon të njëjtën fushë njohurish si provimi përfundimtar i studentëve të mësuesisë. Sidoqoftë, ka pasur arsye antikorrupsioni në këtë duplikim. Edhe në këtë kontekst po ashtu do të ishte i dobishëm përdorimi i një portofoli reflektiv si instrument shtesë vlerësimi në licensimin e mësuesve dhe si një mjet dallimi midis dy provimeve. Në këtë portofol studentëve do t'u kërkohet të bëjnë lidhje të qarta midis përvojës së tyre praktike në klasë dhe elementeve shumë më teorike të provimit të licensimit dhe arsimit universitar.

4.5.4 Shoqatat e mësuesve

Duhet shqyrtuar mundësia së vendosjes në një bashkëpunimi midis shoqatave të mësuesve të gjuhëve dhe Ministrisë së Arsimit dhe Sportit në një bazë më zyrtare përmes një memorandum mirëkuptimi, sikurse sugjerohet në pjesën 3.6.2. Një memorandum i tillë mund të përfshijë në mënyrë të dobishme edhe një dispozitë për bashkëpunim më të madh midis shoqatave të ndryshme. Po ashtu, ai mund të bëhet nxitës që shoqatat të kërkojnë mënyra për të përfituar nga materialet, botimet dhe projektet e QEGjM, si edhe të marrin rol drejtues në promovimin e përdorimit të PEGj në arsimin bazë dhe të mesëm.

4.6 Zhvillimi i cilësisë

Ministria e Arsimit dhe Sportit është e angazhuar për zhvillimin e cilësisë në sistemin arsimor shqiptar në tërësi dhe ka ndërmarrë përpjekje të mëdha në këtë drejtim. Pjesa 3.7 jep disa shembuj të çështjeve të cilësisë të cilat mund të hulumtohen me përfitim edhe më tej. Do të ishte me vlerë të ftoheshin universitetet dhe shoqatat e mësuesve të gjuhëve që të iniciojnë projekte që trajtojnë këto çështje dhe që promovojnë angazhimin e grupeve të interesit në zhvillimin e cilësisë.

4.7 Përmbledhje

Shqipëria është plotësisht e vetëdijshme për rëndësinë e gjuhëve në zhvillimin në të ardhmen prandaj është e angazhuar fuqishëm në zgjerimin e kapaciteteve kombëtare. Përparim i rëndësishëm është bërë që nga fillimi i demokracisë më 1991 në Republikën e Shqipërisë, dhe për gjatë njëzet viteve të fundit europianizimi progresiv i arsimit gjuhësor është ndikuar dhe pjesërisht formësuar nga politika arsimore gjuhësore e Këshillit të Europës dhe instrumentet e ndryshme që janë zhvilluar në mbështetje të asaj politike.

Reforma aktuale e kurrikulës shënon një hap tjetër të rëndësishëm dhe ofron pika kontakti me konceptin e arsimit plurilingual të Këshillit të Europës. Ashtu si edhe në shumë vende të tjera, shumë punë mbetet ende për t'u bërë, sidomos për sa i takon përafrimit të të gjitha gjuhëve të pranishme në një institucion arsimor të caktuar në bashkëveprim të frytshëm me njëra-tjetrën: shqipen si gjuhë shkollimi dhe gjuhë kurrikulare; gjuhët e huaja dhe gjuhët e pakicave të kurrikulës; gjuhët e pakicave që nuk janë pjesë e kurrikulës. Manualet e Këshillit të Europës të renditura në Shtojcën 2 si edhe projektet e ndryshme të Qendrës Europiane të Gjuhëve Moderne ofrojnë një gamë të gjerë mbështetjeje për vendet që duan t'u përgjigjen këtyre sfidave.

Arsimi gjuhësor në Shqipëri ka fatin të mbështetet te një grup mësuesish gjuhësh të angazhuar dhe të trajnuar mirë, te shoqatat e mësuesve të gjuhëve të cilat kanë krijuar lidhje të forta ndërkombëtare dhe te partnerët ndërkombëtarë të cilët kontribuojnë bujarisht në mësimdhënien dhe mësimnxënien e gjuhëve të tyre në shkollat shqiptare. Me mbështetjen e fortë të këtyre grupeve të interesit dhe mjaft grupeve të tjera, Shqipëria mund të ecë drejt të ardhmes me besim dhe optimizëm.

Shtojca 1 Dokumente që formulojnë qëndrimin e Këshillit të Europës për politikën e arsimit gjuhësor

KONVENTA:

- [European Cultural Convention](#) (1954)
- [European Charter](#) for Regional or Minority Languages [www.coe.int/minlang]
- [Framework Convention](#) for the Protection of National Minorities [www.coe.int/minorities]

REZOLUTA DHE REKOMANDIME PËR POLITIKA:

- **Komiteti i Ministrave i Këshillit të Europës** - www.coe.int/T/CM o Recommendation CM/Rec(2014)5 to member States on the importance of competences in the language(s) of schooling for equity and quality in education and for educational success
 - o Recommendation CM/Rec(2012)13E to member States on ensuring quality education
 - o [Recommendation R \(2008\)7](#) on *The use of the Council of Europe's Common European Framework of Reference for Languages (CEFR) and the promotion of plurilingualism* o [Recommendation R \(98\) 6](#) based on the results of the CDCC Project 'Language Learning for European Citizenship' (1989 – 1996) o [Recommendation R \(82\)18](#) based on the results of the CDCC Project N° 4 ('Modern Languages 1971-1981')
- **Asambleja Parlamentare e Këshillit të Europës** www.assembly.coe.int (*Recommendations are addressed to the Committee of Ministers*) o [Recommendation 2034 \(2014\)](#) on Integration tests: helping or hindering integration?
 - o Recommendation 1740 (2006) on [The place of the mother tongue in school education](#)
 - o Recommendation 1598 (2003) on the protection of [Sign languages](#) in the member states of the Council of Europe
 - o Recommendation 1539 (2001) on the [European Year of Languages 2001](#) o Recommendation 1383 (1998) on [Linguistic Diversification](#) (CM(99)97)
- **Konferenca e Përhershme e Ministrave Europianë të Arsimit** o [Resolution](#) on the *European Language Portfolio* adopted at the 20th Session of the Standing Conference (Krakow, Poland, October 2000)

Këto instrumente dhe rekomandime përbëjnë bazën ligjore dhe politike për politikën arsimore gjuhësore në të gjitha nivelet të cilat jo vetëm lehtësojnë përfundimin e repertorit të varianteve

gjuhësore - diversitetit gjuhësor për individin plurilingual - por gjithashtu garantojnë se do t'i kushtohet vëmendje diversifikimit të opsioneve për mësimin e gjuhës. Kjo e fundit i referohet nevojës për të nxitur dhe lehtësuar mësimin e një game të gjerë gjuhësh dhe jo vetëm kërkesës bashkëkohore për gjuhën angleze.

I kushtohet vëmendje Rekomandimit CM/Rec(2014)5 për gjuhët e shkollimit sepse shumica e kërkesave të mëparshme janë fokusuar kryesisht te gjuhët e huaja/moderne. Është e rëndësishme të përfshihen gjuhët zyrtare/kombëtare në politikat arsimore gjuhësore sepse ato janë pjesë e repertorit gjuhësor të individëve kur këto gjuhë janë gjuhë(-ët) e shkollimit / instruksionit. Në pjesën e tretë të *Udhëzuesit për Zhvillimin e Politikave Arsimore Gjuhësore në Europë*, ([*Guide for the Development of Language Education Policies in Europe*](#)) opsionet për zbatimin e politikave përfshijnë mësimdhënien dhe mësimnxënien e gjuhëve kombëtare / zyrtare, të cilat për shumë individë, ose pa dyshim për të gjithë individët, janë gjuhë amtare / e parë.

Shtojca 2 Instrumente të Këshillit të Europës

PËRMBAJTJA E PJSËS

Gjuhët e huaja / moderne (Foreign/Modern Languages)

1. *Kuadri i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët: të mësuarit, të nxënës, vlerësimi (KPERGj)*
 - KPERGj dhe provimet gjuhësore: paketa e mjeteve
 - Manuali për lidhjen e provimeve gjuhësore me KPERGj
2. Portofoli European i Gjuhëve (PEGj)

Gjuhët në Arsim, Gjuhët për Arsim (Languages in Education, Languages for Education)

- Faqa e internetit:
 3. Platforma e burimeve dhe referencave për arsimin plurilinguak dhe ndërkulturor
- Botimet kryesore:
 4. *Udhëzues për zhvillimin e politikave arsimore gjuhësore në Europë dhe Studime Referencë përkatëse*
 5. *Udhëzues për zhvillimin dhe zbatimin e kurrikulës për arsimin plurilinguak dhe ndërkulturor, 2016*
 6. *Doracak për zhvillimin e kurrikulës dhe trajnimin e mësuesve. Dimensionin gjuhësor në të gjitha lëndët. 2016*

Këto dokumente dhe burime të tjera janë të disponueshme në faqen e internetit të Programit të Politikës Gjuhësore: www.coe.int/lang si edhe në faqe të dedikuara

GJUHËT E HUAJA / MODERNE

1. *Kuadri i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët: të mësuarit, të nxënës, vlerësimi (KPERGj) - (CEFR) www.coe.int/lang-CEFR*

Zhvilluar përmes një procesi kërkimi shkencor dhe konsultimesh të gjera, ky dokument ofron një mjet praktik për përcaktimin e objektivave të qarta për fazat e njëpasnjëshme të mësimin të gjuhës së huaj si edhe për vlerësimin e rezultateve në mënyrë transparente dhe të krahasueshme në rrafsh ndërkombëtar. KPERGj ofron bazën për njohjen e ndërsjellë të kualifikimeve gjuhësore, duke lehtësuar kështu lëvizshmërinë arsimore dhe profesionale. Dokumenti përdoret gjerësisht për reformimin e kurrikulave kombëtare, si edhe nga konsorciumet ndërkombëtare për krahasimin e dëshmimeve gjuhësore. KPERGj përshkruan në një mënyrë tërësore:

- kompetencat e nevojshme për komunikim

- aftësitë dhe njohurinë të lidhur me ato
- situatat dhe fushat e komunikimit

KPERGJ lehtëson përkufizimin e qartë të metodave dhe objektivave të mësimdhënies dhe mësimnxënies. Kuadri ofron mjetet e nevojshme për vlerësimin e zotërimit gjuhësor. KPERGJ paraqet interes të veçantë për hartuesit e lëndëve, autorët e teksteve shkollore, testuesve, mësuesve, dhe trajnuesve të mësuesve - në të vërtetë për të gjithë ata që janë të përfshirë drejtpërsëdrejti në mësimin dhe testimin e gjuhës. Ai ka qenë produkt i punës së gjerë kërkimore dhe të vazhdueshme me objektivat komunikative, sikurse janë të mishëruara nga koncepti popullor i "nivelit fillestar" (threshold level). Suksesi i këtij dokumenti që vendosi standarde ka çuar në përdorimin e gjerë të tij në të gjitha nivelet në Europë dhe në mbarë botën.

KPERGJ ekziston aktualisht në 40 gjuhë të ndryshme.

- Versioni në gjuhën angleze i KPERGJ: *Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment*, 2001, Cambridge University Press. ISBN: 0521005310.
- Versioni në gjuhën shqipe: [Kuadri i Përbashkët Europian i Referencës për Gjuhët: Të mësuarit, të nxënët, vlerësimi](#), 2007, Ministria e Arsimit dhe e Shkencës, Tiranë.

Një faqe e re interneti e plotë i është kushtuar KPERGJ nga viti 2017 e cila ofron materiale dhe burime të zgjeruara.

→ KPERGJ dhe provimet gjuhësore

KPERGJ shoqërohet nga një numër botimesh mbështetëse të cilat janë të disponueshme në faqen e internetit të Këshillit të Europës, pjesa Burimet ('[Resources](#)').

Për sa i takon ndikimit të veçantë të KPERGJ në vlerësimin gjuhësor, janë zhvilluar një numër mjetesh që janë vendosur në dispozicion të ofruesve të vlerësimit dhe praktikuesve të tjerë të cilët kanë interes në testimet gjuhësore. Shih pjesën: [Tests and Examinations](#)

Pjesa Nivelet ([Levels](#)) përfshin mjete të tilla si materiale që ilustrojnë nivelet e KPERGJ, psh një përmbledhje me raste studimore të përdorimit të KPERGJ, si edhe përshkruesit (deskriptorët) e KPERGJ, si edhe një bankë me përshkrues shtesë.

Pjesa Mësimi, të Nxënët, Vlerësimi ([Learning, Teaching, Assessment](#)) ofron mjete për kurrikulat por edhe burime për përdorimin e KPERGJ në klasë dhe për vlerësim.

→ Lidhja e provimeve gjuhësore me KPERGJ

Manuali për lidhjen e provimeve gjuhësore me Kuadrin e Përbashkët Europian të Rereferencave për Gjuhët (KPERGJ) ([Manual for relating language examinations to the Common European](#)

[Framework of Reference for Languages](#)) është prodhuar nga Njësia e Politikave Gjuhësore me qëllimin për të ndihmuar shtetet anëtare dhe ofruesit kombëtarë/ndërkombëtarë të provimeve për të rakorduar dëshmitë dhe diplomat e tyre me KPERGj.

Objektivi parësor i Manualit është të ndihmojë ofruesit e provimeve të zhvillojnë, aplikojnë dhe raportojnë procedura praktike e transparente në një proces grumbullues të përmirësimit të vazhduar me qëllim pozicionimin e provimit/provimeve të tyre në lidhje me KPERGj.

Manuali mbështetet nga materiale ilustruese (video / DVD dhe CD) për nivelet në një sërë gjuhësh.

Përpos këtyre, manuali plotësohet nga një Supplement Referencë që u ofron përdoruesve të manualit informacion shtesë që i ndihmon ata në përpjekjet e tyre për të lidhur dëshmitë dhe diplomat me KPERGj, si edhe nga Materiale të Mëtejshme ([Further Material](#)) për Ruajtjen e Standardeve për Gjuhët, Kontekstet dhe Administratat duke shfrytëzuar gjykimin e mësuesve dhe shkallëzimin sipas IRT.

Për më tepër, një sërë tabelash analize të përmbajtjes me materiale për të folurën, të shkruarën, dëgjimin dhe leximin janë të disponueshme në internet. [online](#).

2. Portofoli Europian i Gjuhëve (PEGj) - www.coe.int/portfolio

Portofoli Europian i Gjuhëve u zhvillua si mjet për të mbështetur zhvillimin e plurilinguizmit dhe plurikulturalizmit në përputhje me KPERGj. Një sistem akreditimi u ngriti nga Komiteti i Vlerësimit të Këshillit të Europës, i pasuar më vonë nga një sistem regjistrimi: më shumë se 130 modele u vlerësuan deri në dhjetor 2014. Zhvillimi i modeleve të mëtejshme të Portofolit po mbështetet me udhëzime dhe shabllone të disponueshme në faqen e internetit të PEGj.

Cfarë është Portofoli Europian i Gjuhëve?

PEGj është një dokument me anë të të cilit ata që po mësojnë apo kanë mësuar një gjuhë - qoftë në shkollë apo jashtë saj - mund të regjistrojnë dhe të reflektojnë për mësimin e gjuhës dhe përvojës kulturore. Portofoli përmban tri pjesë: i) *Pasaportën e Gjuhës* të cilën zotëruesi e përditëson rregullisht; ii) *një Biografi të detajuar të gjuhës* e cila përshkruan përvojat e zotëruesit me secilën gjuhë dhe iii) *një Dosje* ku ruhen shembujt vetjakë të punës për të ilustruar kompetencat gjuhësore të zotëruesit.

Objektivat

PEGj kërkon të promovojë synimet e Këshillit të Europës. Këto përfshijnë zhvillimin e qytetarisë demokratike në Europë, përmes mbrojtjes dhe promovimit të diversitetit gjuhësor dhe kulturor; promovimit të mësimin ndërkulturor dhe gjuhësor për plurilinguizmin gjatë gjithë jetës;

përshkrimit të qartë dhe transparent të kompetencave dhe kualifikimeve për të lehtësuar koherencën në ofrimin gjuhësor dhe lëvizshmërinë në Europë.

Parimet

Të gjitha kompetencat vlerësohen, qofshin ato të përfituara brenda apo jashtë arsimit zyrtar. Portofoli European i Gjuhëve është pronë e nxënësit dhe është i lidhur me *Kuadrin e Përbashkët European të Referencës për Gjuhët*.

Është rënë dakord për një set me Parime dhe Udhëzime për të gjitha Portofolet (shih faqen e internetit) si edhe janë botuar një numër dokumentesh për të ndihmuar zhvilluesit e tyre.

Faqe e kushtuar e internetit është e strukturuar me dy pjesë, respektivisht të zhvilluara nga instancat e Këshillit të Europës përgjegjëse për praktikën dhe politikën gjuhësore:

- [HARTIMI I NJË PEGJ](#) ► Programi i Politikës Gjuhësore – Strasburg
Kjo pjesë ofron një gamë të gjerë me udhëzime dhe shabllone për të ndihmuar zhvillimin e një PEGJ-i; një panoramë historike; listën e plotë të modeleve të akredituara dhe të regjistruara; përkthimet zyrtare të shkallës globale dhe të tabelës së vlerësimit (34 shkallët e të dëgjuarit; të lexuarit; ndërveprimit të folur; prodhimit të së folurës dhe veprimtari të shkrimit); një bankë me përshkruesit; dhe burime të tjera përfshirë raporte të seminareve për PEGJ.
- [PËRDORIMI I PEGJ](#) ► ECML – Graz
Kjo pjesë ofron një gamë të zgjeruar me burime për përdorimin e PEGJ, si edhe rezultatet e një sërë projektsh.

GJUHËT NË ARSIM, GJUHËT PËR ARSIM

► Faqe interneti

3. Platforma e burimeve dhe referencave për arsimin plurilingual dhe ndërkulturor - www.coe.int/lang-platform

Pas hartimit të dokumenteve referencë si *Kuadri i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët* të mësuar si gjuhë "të huaja" (shih pjesën pararendëse), është propozuar një instrument i ri, në formën e një *Platforme*, që do t'i mundësojë shteteve anëtare të përfitojnë nga përvoja dhe ekspertiza e shteteve të tjera anëtare në formulimin e programeve të tyre në lidhje me gjuhët e shkollimit dhe mësimdhënies së të gjitha gjuhëve.

Platforma përbën një burim të hapur dhe dinamik, me një sistem përkufizimesh, pikash reference, përshkrime dhe përshkrues, studime dhe praktika të mira të cilat shtetet anëtare ftohen t'i konsultojnë dhe t'i përdorin në mbështetje të politikës së tyre për të promovuar aksesin e barabartë në arsimin cilësor sipas nevojave, burimeve dhe kulturës arsimore. *Platforma*

përmban disa kuti dhe pjesa më e madhe e tyre (psh. Gjuha/ët e shkollimit apo Gjuha/ët në Lëndët e tjera) kanë lidhje të veçantë me rishikimin e politikave arsimore gjuhësore dhe mund të ofrojnë mbështetje instrumentale për politikbërësit dhe përdoruesit.

Idetë dhe propozimet e parashtruara në Udhëzues dhe të përshkrura në pjesën e mëposhtme janë pjesë e projektit të Njesisë së Politikës Gjuhësore të Këshillit të Europës "Gjuhët në arsim - gjuhët për arsim", dhe kontributet në të janë të botuara në *Platformë*.

➤ **Botimet kryesore**

4. Nga diversiteti gjuhësor te arsimit plurilingual: Udhëzues për zhvillimin e politikave arsimore gjuhësore në Europë

Qëllimi i Udhëzuesit është të ofrojë një instrument analitik që të shërbejë si dokument reference për formulimin dhe riorganizimin e mësimdhënies së gjuhës në shtetet anëtare. Qëllimi i tij është të japë një kundërpërgjigje për nevojat në formulimin e politikave gjuhësore për promovimin e plurilinguizmit dhe diversifikimit në një mënyrë të planifikuar me qëllimin që vendimet të jenë të lidhura në mënyrë koherente. Udhëzuesi trajton, psh. specifikimin e parimeve dhe objektivave udhëzuese, analizimin e burimeve dhe situatës konkrete, pritshmëritë, nevojat, zbatimin dhe vlerësimin. Në të njëjtën mënyrë, Udhëzuesi nuk promovon një politikë të caktuar arsimore, por rreket të identifikojë sfidat dhe kundërpërgjigjet e mundshme në përputhje me parimet e përbashkëta.

Për këtë arsye Udhëzuesi është i organizuar në tri pjesë:

- Analiza e politikave arsimore gjuhësore aktuale në Europë (karakteristikat e përbashkëta të politikave të shteteve anëtare dhe paraqitja e parimeve të Këshillit të Europës)
- Informacioni i kërkuar për formulimin e politikave arsimore gjuhësore (metodologjitë për hartimin e politikave, aspektet / faktorët që duhen marrë parasysh në vendim-marrje)
- Zbatimi i politikave arsimore gjuhësore (parimet drejtuese dhe opsionet e politikave për vendim-marrësit në ofrimin e diversifikimit në zgjedhjen e gjuhëve të mësuara si edhe në promovimin e kompetencës plurilinguale; inventarin e mjeteve teknike si edhe përshkrimin e secilës 'zgjidhje' me treguesit e kostos, kohës prezantuese, mjeteve, implikimeve për trajnimin e mësuesve, administrimin, etj.)

Me qëllim që propozimet e parashtruara këtu të jenë të disponueshme për lexuesit me nevoja të ndryshme, *Udhëzuesi për Zhvillimin e Politikave Arsimore Gjuhësore në Europë* është i disponueshëm në dy versione për t'iu përshtatur nevojave të grupeve specifike të lexuesve:

- **Versioni Kryesor** (versioni referencë), i cili shtjellon, argumenton dhe jep shembuj të të gjitha parimeve, analizave dhe qasjeve për organizimin e politikave arsimore gjuhësore europiane,

sikurse ato janë konceptuar në kuadrin e Këshillit të Europës. Ky version është hartuar për të gjithë lexuesit e interesuar për të gjitha aspektet e këtyre çështjeve, përfshirë edhe dimensionin teknik. Ai ofron mjetet për t'i kthyer përgjigje pyetjes: *Si mund të prezantohen në të vërtetë politikat arsimore gjuhësore të përshtatura për plurilinguizmin?* Ky version në vetvete është i zgjeruar me një seri prej 21 Studimesh Referencë ([Reference Studies](#)) të cilat janë prodhuar posaçërisht për Udhëzuesin nga specialistë në fushat përkatëse. Ato janë botuar më vete dhe përbëjnë një sintezë të çështjeve të trajtuara në këtë version ose i marrin ato me detaje më të hollësishme.

- **Versioni Ekzekutiv** është shkruar për ata të cilët ndikojnë, formulojnë dhe zbatojnë politika arsimore gjuhësore në çdo nivel, psh, në institucione të veçanta, në qeverisje vendore, në sistemin arsimor kombëtar apo në institucione publike dhe private ndërkombëtare. Ky dokument nuk është për specialistët gjuhësorë por për politikëbërësit të cilët mund të mos kenë njohuri të specializuara të caktuara në çështjet teknike të arsimit gjuhësor.

5. Udhëzues për zhvillimin dhe zbatimin e kurrikulës për arsimin plurilingual dhe ndërkulturor. 2016

Ky Udhëzues ([Guide](#)) synon të lehtësojë zbatimin e përmirësuar të vlerave dhe parimeve të arsimit plurilingual dhe ndërkulturor në mësimdhënien e të gjitha gjuhëve - të huaja, rajonale apo të pakicave, klasike, si edhe gjuhëve të shkollimit.

Teksti përmban tre kapituj. Kreu i parë paraqet një panoramë të përgjithshme të çështjeve dhe parimeve të lidhura me hartimin dhe / ose përmirësimin e kurrikulës, si edhe të qasjeve pedagogjike dhe didaktike të cilat hapin udhën për një realizim më të plotë të qëllimeve të përgjithshme të arsimit plurilingual dhe ndërkulturor. Dy krerët pasues hedhin një vështrim më të thelluar në dy çështje themelore të ngritura në kreun e parë: Si mund të identifikohen dhe integrohen në kurrikul përmbajtja specifike dhe objektivat e arsimit plurilingual dhe ndërkulturor, duke respektuar njëkohësisht edhe përmbajtjen specifike dhe objektivat e mësimdhënies së gjuhëve specifike? Si mund të përdoren skenaret kurrikulare për të projektuar vendosjen në hapësirën kohore të kësaj përmbajtjeje dhe të këtyre objektiveve? Në përfundim, disa shtojca ofrojnë mjetet dhe listat e referencave. Të gjitha këto mund të plotësohen duke u konsultuar me materialet mbështetëse të disponueshme në platformën në fjalë.

ISBN. 978-92-871-8234-0. I disponueshëm në internet [online](#) në anglishte, frëngjishte dhe italishte.

6. Një Manual për Zhvillim Kurrikule dhe Trajnim Mësuesish. Dimensioi Gjuhësor në të Gjitha Lëndët. 2016

Zotërimi i gjuhës së shkollimit është thelbësor për nxënësit që të zhvillojnë aftësitë e nevojshme për sukses në shkollë dhe për mendim kritik. Ai është thelbësor për pjesëmarrjen në shoqëritë demokratike, si edhe për përfshirje dhe kohezion shoqëror.

Ky manual është një dokument politike dhe pune që promovon konvergencën dhe koherencën midis dimensioneve gjuhësore të lëndëve të ndryshme shkollore. Ai propozon masa për të bërë të qarta - në kurrikul, në materialet pedagogjike dhe trajnimet e mësuesve - normat dhe kompetencat specifike gjuhësore që nxënësit duhet të zotërojnë në çdo lëndë shkollore. Ai gjithashtu paraqet modalitetet mësimore të cilat do t'i lejonin të gjithë nxënësve dhe veçanërisht atyre më të cënuarve midis tyre, të përfitonin nga situatat e mësimi të diversifikuar të gjuhës me qëllim që të zhvillojnë kapacitetet e tyre konjitive dhe gjuhësore.

ISBN 978-92-871-8456-6. I disponueshëm në internet [online](#) në anglishte dhe frëngjishte.

Mësimi i integruar me gjuhën dhe përmbajtjen (CLIL)

Gjuhët e huaja përdoren si gjuhë mësimi në seksionet dygjuhëshe të shkollave të mesme dhe në takimin e tyre me ekspertët e Këshillit të Europës, përfaqësuesit e shoqatave të prindërve shprehën interes të madh për zgjerimin e mësimnxënies së integruar në shkolla në përgjithësi. Një mënyrë për të ecur përpara në këtë drejtim mund të jetë futja e një skeme për trajnimin e veçantë të mësuesve e cila do të shfrytëzonte faktin se një gjuhë e huaj është pjesë e detyruar e kurrikulës universitare për studentët në të gjitha fakultetet, duke krijuar kështu një kontigjent me mësues shqiptarë të aftë për të dhënë mësim në disa lëndë në gjuhën e huaj të zgjedhur prej tyre.

Investimi i Shqipërisë në seksionet dygjuhëshe të shkollave të mesme dhe në mësimdhënien e integruar (CLIL) ngre pyetjen: Me sa efektivitet i përdor dhe i ndërton më tej arsimit të lartë kompetencat në gjuhë të huaj të zhvilluara në shkollë? Në sektorin privat është e mundur të marrësh një diplomë të përbashkët, kryesisht në shqipe dhe italishte; ndoshta universitetet publike duhet të nxiten të ofrojnë programe dygjuhëshe në shqip/anglisht, shqip/frëngjisht, shqip/gjermanisht dhe shqip/italisht. Futja e këtyre programeve do ta përmirësonte cilësinë e ofrimit të arsimit të lartë si edhe do të zgjeronte gamën e mundësive të ofruara për studentët.

3.4 Reforma kurrikulare në gjuhët e huaja dhe tekstet

Fusha arsimore e gjuhëve të huaja ka qenë në një situatë reformimi pak a shumë të vazhdueshëm që nga mesi i viteve 1990-të. Në vitin 2000, Ministria e Arsimit dhe Sportit miratoi futjen e kurrikulës kombëtare me bazë përmbajtjen, e cila u zëvendësua më 2005 nga kurrikula me bazë objektivat, që aktualisht po zëvendësohet nga kurrikula me bazë kompetencat. Përfaqësuesit e prindërve që u takuan me Grupin e Ekspertëve shfaqnin dukshëm një lodhje nga reformat, dhe nga diskutimet me mësuesit, ekspertët nuk ia dolën të nxirrin qartë se në çfarë mase reformat e njëpasnjëshme kurrikulare kanë çuar në ndryshimin e mësimin në klasë. Sipas Raportit Vendor, reforma kurrikulare në gjuhët e huaja është udhëhequr nga *Kuardi i Përbashkët European i Referencës për Gjuhët* që nga përkthimi i këtij dokumenti më 2007.¹ Kjo reflektohet qartë në orientimin e përgjithshëm të reformës në vijim. Megjithatë, statet e mëtejshme të reformës mund të kenë më shumë përfitime nga një reflektim më i thellë i ndikuar jo vetëm nga KPERGj, por edhe nga dokumentet e tjera të hartuara nga Programi i Politikës Gjuhësore.²⁸ Dokumenti i botuar së fundmi, *Udhëzues për Zhvillimin dhe Zbatimin e Kurrikulave për Arsimin Plurilinual dhe Ndërkulturor* (2016), për shembull, ofron udhëzime dhe burime të cilat mund të jenë veçanërisht të dobishme.

Është e rëndësishme të pranojmë se reforma kurrikulare ka - ose duhet të ketë - pasoja të rëndësishme në praktikën pedagogjike. Tek e fundit, është një udhë e gjatë nga mësimdhënia gramatikë-përkthim dhe vlerësimi drejt mësimdhënies, strategjive dhe standardeve të

¹ [*Kuadri i përbashkët european i referencës për gjuhët: të mësuarit, të nxënë, vlerësimi*](#)

²⁸ Shih Shtojcën 2 (pjesën 5).

vlerësimin të cilat fokusohen te zhvillimi i kompetencave të nxënësit. Qasja me bazë kompetencat është mjaft e ndërlikuar dhe presupozon një të kuptuar të thelluar të parimeve social-konstruktiviste të mësimin të gjuhës dhe implikimet e tyre për rolin e mësuesve dhe nxënësve. Kjo ngre pikëpyetje të rëndësishme për natyrën e njohurisë ("kompetencën") që mësimdhënësia e gjuhës duhet të kërkojë dhe zbatimin e suksesshëm të kësaj qasjeje varet nga nxënësit që mësojnë dhe shfrytëzojnë strategjitë dhe aftësitë për mësimin e gjuhës. Me fjalë të tjera, reforma kurrikulare aktualisht në vijim ka nevojë për një rishqyrtim kritik të mësimdhënies, mësimnxënies dhe vlerësimin të gjuhës në të gjitha nivelet e sistemit arsimor. Kjo do të ketë ndikim të thellë edhe te formimi i mësuesve të gjuhës.

Miratimi i kurrikulës me bazë kompetencat është qartësisht në përputhje me dëshirën për t'i pajisur qytetarët me aftësitë të cilat u nevojiten atyre për të pasur sukses në një Europë multikulturale gjithnjë e më konkurruese. Kjo dëshirë mund të shpjegojë gjithashtu vendimin për të përdorur tekste shkollore të prodhuara për tregun ndërkombëtar nga botues të huaj. Këto tekste shkollore kanë avantazhin e pamohueshëm se janë të shkruara nga folës amtarë të gjuhës në fjalë, por nuk ka garanci se ato janë të përshtatura për një model me bazë kompetencat. Sidoqoftë, parimet e plurilinguizmit dhe ndërkulturalizmit kërkojnë që mësimi i gjuhës së huaj të marrë parasysh interesat dhe pritshmëritë e nxënësve në kontekstin e tyre kulturor. Materialet e shkruara nga folësit amtarë për tregun ndërkombëtar mund të ofrojnë origjinalitetin e folësit amtar dhe mund të pasurojnë të kuptuarin e studentëve për kulturën e bashkësive të gjuhës së synuar, por ato nuk mund të marrin në konsideratë kontekstin kulturor shqiptar në lidhje me gjuhën e synuar. Është thelbësore për parimet e Këshillit të Europës që plurilinguizmi dhe multikulturalizmi të përfshijnë edhe gjuhën dhe kulturën e vetë nxënësit.

Sistemi kurrikular shqiptar - kuadri i përgjithshëm, programet lëndore, direktivat për zbatimin e përgjithshëm dhe direktivat për lëndë të veçanta - nuk shkon deri në nivelin e ulët të planifikimit dhe vlerësimin (njësitë mësimdhënëse dhe mësimet) në shkolla. Një mënyrë për ta ndrequr këtë mangësi do të ishte që t'u jepej fuqi mësuesve të gjuhëve të përcaktonin kurrikula me bazë kompetencat specifike për shkollën: plane pune që synojnë të pasurojnë veprimtaritë e bazuara te tekstet duke shtuar kontekstin social kulturor përkatës. Shkollave mund t'u ofrohet një tabelë e përbashkët për të zhvilluar plane pune si edhe një manual që shpjegon se përse është e mirë tabela dhe si ta përdorin atë. Me kohë, nga mësuesit mund të pritët të bazojnë (le të themi) 70% të mësimdhënies së tyre në tekste shkollore me materiale mësimore të krijuara paraprakisht dhe pjesa tjetër me materiale të përshtatura për kontekstin shqiptar. Këto rregullime do të ishin plotësisht të harmonizuara me strukturën e sistemit arsimor: kurrikula përcaktohet në nivelin qendror, çështjet administrative trajtohen në nivel vendor dhe cilësia e mësimdhënies është përgjegjësi e shkollës përkatëse.

3.4.1 Mësimdhënësia e gjuhës në moshë të hershme

Në Shqipëri, pjesa dërrmuese e nxënësve e fillojnë mësimin e gjuhës së parë të huaj në klasën III të shkollës fillore. Kjo ishte rezultat i një përpjekjeje reformuese kryesore që u realizua në një periudhë kohore, për të cilën autoritetet shqiptare meritojnë vlerësimin më të lartë.

Ndonëse grupi i ekspertëve nuk vizitoi ndonjë orë mësimore të gjuhës së huaj në shkollën fillore, vëzhgimet e mëposhtme duket se janë të përshtatshme. Gjatë dy dekadave të fundit, shumë vende europiane kanë futur mësimin e gjuhës së huaj në moshë të hershme dhe përvoja ka treguar se qasjet pedagogjike të përshtatshme për fëmijët midis moshës 6 dhe 10/11 vjeç ndryshojnë në një sërë mënyrash nga qasjet e përdorura përgjithësisht në asrimin e mesëm të ulët. Kjo ngre tri çështje për autoritetet shqiptare. Së pari, çfarë lloj formimi fillestar për mësuesit dhe mentorimi pasues me bazë detyrat nevojiten me qëllim që të përcakohet një profil profesional specifik për mësuesit e gjuhës së huaj në nivelin fillor? (Minimalisht profili duhet të përfshijë një nivel të lartë të zotërimit të gjuhës së huaj përkatëse dhe një njohuri të thelluar të zhvillimit psiko-social të nxënësve të vegjël.) Së dyti, a duhet të ftohen ekspertë nga vende të tjera europiane me përvojë të gjatë në fushën e mësimdhënies në moshë të hershme për të mbështetur një program për kurse pa shkëputje nga puna për mësuesit e gjuhëve të cilët janë të kualifikuar për mësimdhënie në nivelin e mesëm të ulët? (Vlen të nënvizohet në këtë pikë se disa projekte të fundit të QEGJM kanë zhvilluar instrumente dhe burime për mbështetjen e mësimdhënies në moshë të hershme.) Dhe së treti, si mund t'u ofrohen tekste dhe materiale mësimdhënieje shkollave të përshtatura për nevojat e nxënësve të vegjël?

3.4.2 Gjuhët e huaja në arsimin profesional

Në shkollat e mesme profesionale, gjuhët e huaja mësohen me dy objektiva në mendje: për të përgatitur nxënësit për arsimin e lartë në pothuajse të njëjtën mënyrë si llojet e tjera të shkollave të mesme dhe për të zhvilluar aftësitë e nevojshme për tregun e punës si në rastin e programit "English for Skills" të Këshillit Britanik, i cili mësohet për katër muaj para provimit të Maturës Shtetërore. Një problem që ndeshet nga mësuesit e gjuhës së huaj në këtë fushë është fakti se përgjegjësia është e ndarë midis Ministrisë së Arsimit dhe Sportit dhe Ministrisë së Mirëqenies Sociale; një tjetër problem është prirja e raportuar se mësimi të gjuhëve i jepet përparësi vetëm në fushën e menaxhim-turizmit dhe TIK. Sistemet e tjera arsimore në Europë kanë ndeshur në probleme të ngjashme me ato që po ndesh Shqipëria. Zgjidhja e tyre ka qenë zhvillimi i strategjive praktike dhe të forta për të harmonizuar kërkesat e arsimit të përgjithshëm dhe profesional duke e riorganizuar kuadrin kurrikular dhe sistemin e provimeve nën një ministri si edhe përfshirjen e ministrive dhe agjensive të tjera (dhomat e tregtisë, punëdhënësit, sindikatat) në procesin e vendim-marrjes dhe zhvillimin e programeve lëndore për fushat lëndore përkatëse. Shembuj mund të gjenden në Austri, Gjermani dhe Hollandë.

3.5 Vlerësimi në gjuhën e huaj

Provimi i Lirimit kryhet në fundin e arsimit të detyruar në mbarim të klasës IX dhe Provimi i Maturës Shtetërore në përfundim të shkollës së mesme. Për të gjitha lëndët, të dy provimet kanë nga 13 pyetje me alternativa dhe 12 pyetje të hapura; provimet zgjasin përkatësisht dy orë dhe dy orë e gjysmë. Provimi i Lirimit është i shkallës së ulët sepse rezultatet e tij nuk kanë ndikim në frekuentimin e nivelit pasues arsimor, ndërsa Matura Shetërore është e shkallës së lartë sepse rezultatet e saj kanë impakt të drejtpërdrejtë në arsimimin e mëtejshëm dhe në mundësitë e karrierës në të ardhmen. Në gjuhët e huaja, të dy provimet përqendrohen

ekskluzivisht në lexim dhe shkrim. Kjo do të thotë se ato nuk mund të vlerësojnë në mënyrë të përshtatshme mësimin që një kurrikul me bazë kompetencat synon të promovojë. Kjo është një sfidë kryesore për sistemin shqiptar. KPERGj i ndërthur sëbashku kurrikulën, të mësuarit/nxënit dhe vlerësimin në ndërvarësi më të ngushtë se ato kanë qenë tradicionalisht më parë. Me qëllim që të përmbushë ambicjen e kurrikulës me bazë kompetencat, Shqipëria ka nevojë të angazhohet për ndërtimin afat-gjatë të kapaciteteve në testimin dhe vlerësimin e gjuhës.

Sipas Raportit Vendor, Ministria e Arsimit dhe Sportit dhe Agjensia Kombëtare e Provimeve kanë vendosur të ofrojnë teste të huaja për zotërimin e gjuhës si pjesë e Provimit të Lirimit dhe Maturës Shtetërore. Kur zhvillohen në Europë këto lloj testesh rakordohen me KPERGj dhe një argument në favor të tyre është se ato do të mbështesin certifikimin në pajtim me standardet e kërkuara për pranimin në universitete të huaja. Seksionet shkollore dygjuhëshe në frëngjisht, italisht dhe gjermanisht tanimë përdorin teste nga Franca, Italia dhe Gjermania, por ky është rast i veçantë. Suksesin në testimin e gjuhës frënge, italiane dhe gjermane u mundëson studentëve shqiptarë të garojnë për një vend në universitet në Francë, Itali dhe Gjermani në nivel të barabartë me bashkëmoshatarët e këtyre vendeve. Sidoqoftë, për sa i takon sistemit arsimor shqiptar në përgjithësi, i njëjti argument vlen për testet e huaja sikurse është përdorur në seksionin 3.4 për tekstet e huaja. Në thelb, një kurrikul shqiptare kërkon një vlerësim shqiptar, dhe nxënësit që përfundojnë shkollën duhet të kenë mundësinë të bëjnë një test vlerësimi të arritjeve të tyre të bazuar fort në kurrikulën me të cilën ata kanë studiuar.

3.6 Formimi i mësuesve të gjuhëve të huaja

Sipas Raportit Vendor, afërsisht 700 studentë pranohen në Fakultetin e Gjuhëve të Huaja çdo vit (ky numër përcaktohet nga Ministria e Arsimit dhe Sportit). Deri në vitin 2016-2017 fakulteti nuk i përcaktonte kriteret e pranimit të studentëve, të cilët mund të regjistroheshin edhe pa e njohur gjuhën përkatëse. Kjo shkaktoi shqetësime serioze në cilësinë e studentëve të rregjistruar dhe kontribuoi në shkallën e lartë të moskalueshmërisë. Kur stafi akademik i fakultetit u takua me ekspertët e Këshillit të Europës, ata argumentuan se studentët duhet të pranohen vetëm nëse ata kanë një nivel B1 të certifikuar të zotërimit të gjuhës së përzgjedhur. Grupi i ekspertëve beson se do të ishte e duhur të kërkohet një nivel më i lartë zotërimi i gjuhës për pranimin në nivelin pasuniversitar të studimeve (ciklin master) në mësimdhënien e gjuhës së huaj.

Arsimi universitar është përgjithësisht akademik jo profesional nga natyra. Kjo shpjegon pse në shumë vende formimi i mësuesve është përgjegjësi e njëjësive të specializuara, shpesh të vendosura në universitete. Në Shqipëri, formimi fillestar i mësuesve është i vendosur në një trajktore arsimore të përcaktuar nga procesi i Bolonjës. Duhet të shqyrtohet mundësia e zhvillimit të një programi trajnimi pasuniversitar për mësuesit i menaxhuar nga akademikë me përvojë të mëparshme në mësimdhënien shkollore / ose me përfshirje të vijueshme në kërkimet me bazë shkollë apo zhvillimin profesional. Me një program të tillë, do të ishte e nevojshme të bëhen përgatitje më vete për nivelet e ndryshme të arsimit parauniversitar. Sikurse është

thënë në pjesën 3.4.1, përdorimi i mësuesve të trajnuar në pedagogjinë e arsimit të mesëm të ulët për të dhënë mësim për nxënësit e vegjël, kjo shpërfill nevojat specifike të fëmijëve dhe mund të ketë lehtësisht efekt negativ për suksesin e mësimdhënies në moshë të hershme. Faktorë të tjerë specifikë për përmbajtjen që duhen shqyrtuar kur hartohet kurrikula për formimin e mësuesve, përfshijnë procedurat për mësimdhënien me klasa të mëdha dhe/ose me nivele të përziera, praktika përsiatëse, dhe promovimi i formave të ndryshme kërkimore për mësuesit.

3.6.1 Përzgjedhja, vlerësimi dhe mbajtja e mësuesve të gjuhëve të huaja

Nevoja për mësues të gjuhëve me cilësi të lartë në të gjitha nivelet e sistemit është një argument për kërkimin e nivelit minimal të zotërimit për pranimet në programet e ciklit të parë dhe të dytë në Fakultetin e Gjuhëve të Huaja. Pas tri vite studimesh universitare dhe dy vite pasuniversitare, mësuesve të mundshëm u kërkohet të shpenzojnë një vit shtesë si praktikantë në një shkollë. Mundësitë për mentorim janë të kufizuara dhe duket se disa të diplomuar nuk kanë mundësi të gjejnë një shkollë ku të mund të punojnë. Ata që kalojnë provimin e licensimit dhe akreditimit në përfundim të periudhës së mentorimit, listohen për arsye punësimi. Kjo masë është futur së fundmi në dobi të transparencës dhe për të eliminuar korrupsionin.

Për sa i takon vlerësimin për akreditimin, grupi i ekspertëve beson se duhet të shqyrtohet në mënyrë të dobishme futja e një portofoli reflektues që mund të përfshijë mendimet e nxënësve dhe mentorëve, si edhe raportin dhe angazhimin kritik të vetë praktikantit për përvojën e tij gjatë periudhës së mentorimit.